

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 นี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ “กำหนดโมเดลตัวบ่งชี้ของครูที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” เพื่อใช้เป็นโมเดลการวิจัยหรือโมเดลสมมติฐานเพื่อการทดสอบ ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ตามความมุ่งหมายหลักของการวิจัยที่กล่าวไว้ในบทที่ 1 โดยมีหัวข้อต่างๆ ดังนี้ คือ

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผล
2. องค์ประกอบของครูที่มีประสิทธิผล
3. องค์ประกอบนิยามเชิงปฏิบัติกร และตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบของครูที่มีประสิทธิผล
4. โมเดลสมมติฐานตัวบ่งชี้ของครูที่มีประสิทธิผลเพื่อการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผล

1. ความหมายของประสิทธิผล

ประสิทธิผล (Effectiveness) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นเครื่องตัดสินใจขั้นสุดท้ายว่าการทำงานจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ซึ่งความหมายโดยตรงของประสิทธิผลนั้นได้มีผู้ให้ความหมายต่างๆ ไว้ดังนี้

Yuchman, E. and Seashor (1967, p.154) ให้ความหมายของประสิทธิผลขององค์การในแง่ของตำแหน่งการต่อรองขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การในการได้มาซึ่งทรัพยากรที่หายากและมีค่าจากสภาพแวดล้อมอื่นหนึ่งก็คือ การประเมินความสามารถขององค์การในฐานะที่เป็นระบบการได้มาซึ่งทรัพยากร

Bertrom M. Gross (1972, pp. 302-310) ให้ความหมายของประสิทธิผลว่า เป็นการสมดุลอย่างดีที่สุดระหว่างกิจกรรมด้านการปรับตัว และการรักษาสภาพ

กิจกรรมขององค์การซึ่งเป็นเครื่องตัดสินการปฏิบัติขององค์การว่ามีประสิทธิผลหรือไม่จึงประกอบไปด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. การได้มาซึ่งทรัพยากร
2. การใช้ปัจจัยนำเข้า (Input) อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับผลผลิต (Output)
3. การผลิตผลผลิตในรูปบริการหรือสินค้า
4. การปฏิบัติงานด้านเทคนิคและด้านการบริหารอย่างมีเหตุผล
5. การลงทุนในองค์การ
6. การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของพฤติกรรม
7. การสนองตอบความสนใจที่แตกต่างกันของบุคคลและกลุ่ม

Gibson and others (1982, p. 81) นิยามประสิทธิผลว่าประสิทธิผลเป็นเรื่องของการกระทำใดๆ ที่มีความมุ่งหมายจะได้รับผลอะไรสักอย่างให้เกิดขึ้น การกระทำหรือความพยายามจะมีประสิทธิผลสูงต่ำเพียงใด ขึ้นกับว่าผลที่ได้รับตรงนั้นตรงครบถ้วน ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และใช้พลังงานน้อยเพียงใด

Bertrom M. Gross (1972, p. 302) ให้ความหมายของประสิทธิผลว่าเป็นการสมดุลอย่างดีที่สุดระหว่างกิจกรรมด้านการปรับตัว และการรักษาสภาพ

Hoy and Miskel (1991, p. 379) ได้กล่าวถึง ประสิทธิผล หมายถึงผลสำเร็จที่บรรลุตามจุดประสงค์ขององค์การทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Fiedler (1967, p. 9) ที่กล่าวว่า ประสิทธิผล คือ การที่กลุ่มสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ซึ่งถือว่าเป็นประสิทธิผลของกลุ่มและ Steers (Steers, 1977, p. 55) ที่ให้ความหมายของ ประสิทธิผลว่า คือ การที่ผู้นำได้ใช้ความสามารถในการแยกแยะการบริหารงาน และการใช้ทรัพยากรให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

อนันท์ งามสะอาด (2551, หน้า 113) กล่าวว่า ประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ผลสำเร็จของงานที่เป็นไปตามความมุ่งหวัง (Purpose) ที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ (Objective) หรือเป้าหมาย (Goal) และเป้าหมายเฉพาะ (Target) ได้แก่

1. เป้าหมายเชิงปริมาณ จะกำหนดชนิดประเภทและจำนวนของผลผลิต สุตท้ายต้องการที่ได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้นลง
2. เป้าหมายเชิงคุณภาพ จะแสดงถึงคุณค่าของผลผลิตที่ได้รับจากการดำเนินงานนั้นๆ

3. มุ่งเน้นที่จุดสิ้นสุดของกิจกรรมหรือการดำเนินงานว่าได้ผลตามที่ตั้งไว้หรือไม่และที่สำคัญต้องมีตัวชี้วัด (Indicator) ที่ชัดเจน

ซึ่งสอดคล้องกับ วรท พุทธากุลนันท์ (2550, หน้า 98) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง การปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Effectiveness is to do right things) หรือความสามารถในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จุดสำคัญของประสิทธิภาพอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตที่ถูกคาดหวังตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้และผลผลิตจริงที่มีขึ้นและสอดคล้องกับ ธงชัย สันติวงศ์ (2535, หน้า 3) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพเป็นการดำเนินงานที่ได้ผลโดยสามารถบรรลุ ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการและดิน ปรัชญพุทธิ (2536, หน้า 130) ที่ระบุว่า ประสิทธิภาพหมายถึง ระดับที่คนงานสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุ เป้าหมายมากน้อยเพียงใด

จากความหมายต่างๆ ที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย หรือได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการซึ่งจะวัดจากเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นเป็นระดับการบรรลุความสำเร็จของผลการปฏิบัติงานที่พิจารณาจากการที่ผลผลิตบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้และประสิทธิภาพของบุคคล คือ ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถปฏิบัติงานใดๆ หรือปฏิบัติกิจกรรมใดๆ แล้วประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดผลโดยตรงและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ ผลที่เกิดขึ้นมีลักษณะคุณภาพ เช่น ความถูกต้อง ความมีคุณค่า เหมาะสมดีกับงาน ตรงกับความคาดหวังและความต้องการของหมู่คณะ สังคมและผู้จะนำผลนั้นไปใช้เป็นผลที่ได้จากการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับนักการศึกษานั้น มักจะมองในเรื่องคุณภาพของผลผลิตทางการศึกษาซึ่งก็คือผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ประสิทธิภาพจึงเกี่ยวข้องกับคำสำคัญสองคำ คือ วัตถุประสงค์ (objectives) กับผลสัมฤทธิ์ของงาน (results / achievements) จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ คือ การทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ตามกระบวนการทำงานที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมายหรือนโยบายที่กำหนดไว้และนิยามของคำว่า “ประสิทธิภาพ” ในการวิจัยนี้หมายถึง การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

นักการศึกษา และนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “ครู” ไว้ดังนี้

Good (1973, p. 586) ได้ให้ความหมายของคำว่า ครู ไว้ว่า

1. ครู คือ บุคลากรที่ทางราชการจ้างไว้เพื่อทำหน้าที่ในการแนะนำ

และการจัดประสบการณ์ในการเรียนสำหรับนักเรียนหรือนักศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน

2. ครู คือ บุคลากรที่มีประสบการณ์หรือการศึกษาดี หรือมีทั้งประสบการณ์และการศึกษาดีเป็นพิเศษ ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่สามารถทำให้บุคคลเกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการก้าวหน้าได้

3. ครู คือ บุคคลที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรวิชาชีพจากสถาบันการฝึกหัดครู และในการฝึกอบรมนั้นได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการโดยมอบประกาศนียบัตรทางการสอนให้แก่บุคคลนั้น

4. ครู คือ บุคคลที่สั่งสอนและอบรมคนอื่น ๆ
สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2537, หน้า 180) ได้กำหนดความหมายของคำว่า ครู มีความหมายหลายนัย ความหมายดั้งเดิม หมายถึง ผู้เปิดประตูทางวิญญาณของศิษย์ไปสู่คุณธรรมชั้นสูง แต่ในปัจจุบันคนทั่วไปเข้าใจครูในฐานะผู้อบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์เป็นผู้มีความหนักแน่นควรเคารพบูชาของศิษย์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542, หน้า 3) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า ครู ดังนี้ “ครู” หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (2544, หน้า 236) ได้ให้ความหมายของครูว่า ครู หมายถึง ผู้สั่งสอน อบรมป้อนนิสัยและถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2554, หน้า 225) ให้ความหมายคำว่า “ครู” ดังนี้ ครู คือ ผู้สั่งสอนศิษย์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์

พระราชบัณฑิตยนิพนธ์ (2525, หน้า 3) ให้ความหมายของ “ครู” การเป็นครูนั้นเป็นงานหนัก เป็นงานที่จะต้องเสียสละเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นงานที่ทำเพื่อให้มิใช่งานที่ทำเพื่อจะเอาผู้ใดสมัครเป็นครู ก็แสดงว่าเป็นคนดี จิตใจสูง มีความเสียสละชีวิตเพื่อผู้อื่น โดยแท้ ฉะนั้นอุดมการณ์ของครูอยู่ที่การเสียสละเพื่อศิษย์ สิ่งที่ครูได้รับตอบแทน คือ ความเป็นปฐนียบุคคลของชาวโลก ความเป็นปฐนียบุคคลเป็นความปรารถนาที่มีอยู่ในหัวใจครู นับเป็นงานของครู เป็นเองโดยธรรมชาติ ไม่มีใครตั้งให้ ไม่มีใครถอดออกได้

พุทธทาสภิกขุ (2534, หน้า 92) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ครู” ไว้ว่า ในสมัยโบราณคำว่า “ครู” เป็นคำสูงมาก ครูเป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาณ และนำวิญญาณ

ไปสู่คุณธรรมขั้นสูงเป็นเรื่องทางจิตใจ โดยเฉพาะครูเป็นผู้ควรเคารพ หรือมีความหนักที่เป็นหนืออยู่เหนือศิระษะของทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 (2546, หน้า 17) มาตรา 49 และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 (2556, หน้า 3-7) ได้กำหนดให้มีข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 2) มาตรฐานการปฏิบัติงานและ 3) มาตรฐานการปฏิบัติตน ซึ่งในมาตรฐานการปฏิบัติตนนี้เองที่ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติตนตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพซึ่งมี 5 ด้าน ดังนี้ 1) จรรยาบรรณต่อตนเอง 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพและ 5) จรรยาบรรณต่อสังคม

สมน อมรวิวัฒน์ (2535, หน้า 468) ได้ให้ความหมายของคำว่า ครู ไว้ดังนี้

ครู คือ มนุษย์

ครู คือ กัลยาณมิตร

ครู คือ ผู้นำทางปัญญาและวิญญาณ

ครู คือ ผู้มีศาสตร์ และศิลป์

ครู คือ ผู้ที่ดำรงและค้ำจุนความเป็นไทย

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดนิยามของ ครู ไว้ดังนี้

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาของรัฐ และเอกชน ครู ในความหมายนี้ จึงเป็นบุคลากรวิชาชีพ ซึ่งทำหน้าที่หลักในด้านการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษาระดับต่ำกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือปริญญาตรี ครูในความหมายนี้เป็นที่เข้าใจของคนไทยทั่วไป คือ เป็นครูโดยอาชีพ กล่าวคือ มีอาชีพสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้มีการศึกษาตามอัธยาศัย ครูในบทบาทของการศึกษาตามอัธยาศัย ย่อมมีความแตกต่างไปจากครูในระบบ และนอกระบบโรงเรียน ครูในอนาคตย่อมอาจจะมีหลากหลายกลุ่มแตกต่างหลากหลายกันออกไป

จรรยา คุณมี (อ้างอิงใน จุฑารัตน์ จันทร์คำ, 2543, หน้า 15-16) ได้กล่าวถึง ครูที่มีสมรรถภาพสูงไว้ว่า ควรเป็นผู้ที่มีลักษณะส่วนตัวที่เหมาะสม มีความสามารถในด้านความรู้ทั่วไป มีความสามารถในวิชาที่สอน และมีความสามารถในการสอนซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

1. ลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristics) ครูที่มีสมรรถภาพย่อมมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

- 1.1 สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
- 1.2 มีศีลธรรม สุขภาพ มีความกรุณาปราณีต่อนักเรียนและบุคคลทั่วไป
- 1.3 อุทิศเวลาให้งานสอนและนักเรียนอย่างแท้จริง
- 1.4 สุขุม รอบคอบ ควบคุมจิตใจ และความประพฤติได้ทุกโอกาส
- 1.5 ไม่ดื่มของมึนเมาและเล่นการพนัน
- 1.6 มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ
- 1.7 สามารถเป็นผู้นำของท้องถิ่น
- 1.8 ชอบและสนใจวิชาที่สอนและมีความภูมิใจในความเป็นครู
- 1.9 มีความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย
- 1.10 มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2. ความสามารถในความรู้ทั่วไป (Competencies in General Education) ครูควรมีความรู้กว้างขวาง ไม่รู้เฉพาะวิชาที่ตนสอน ควรสนใจในภาษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และเหตุการณ์ของโลกปัจจุบัน ตลอดจนสนใจศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ

3. ความสามารถในวิชาที่สอน (Competencies in Academic Area) ควรมีความรู้เนื้อหาวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้ง รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ของวิชานั้นๆ สามารถหาข้อมูลและหลักฐานอ้างอิงในวิชาที่ตนเองสอนได้

4. ความสามารถในการสอน (Competencies in Professional Education) ในด้านการจัดการเรียนการสอน ครูควรมีความสามารถ ดังนี้

- 4.1 เตรียมการสอน
- 4.2 เข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษาและวิชาที่สอน
- 4.3 ใช้วิธีสอนหลายวิธีอย่างเหมาะสม

- 4.4 เลือกใช้ ผลิตภัณฑ์อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับบทเรียน
- 4.5 เข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้และพัฒนาการของนักเรียนที่ดี
- 4.6 เป็นผู้นำในชั้นเรียน
- 4.7 เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน
- 4.8 แก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่ได้ดี
- 4.9 ปรับปรุงหลักสูตรและตำราเรียน
- 4.10 วัดและประเมินการเรียนรู้การสอนได้อย่างเหมาะสม

ครูเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนรู้บรรลุเป้าหมาย ส่งผลให้การบริหารและการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพ และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นัยนา ทองศรีเกตุ (2544, หน้า 40) ได้สรุปจากการประชุมนานาชาติ ว่าด้วยการเตรียมครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่กรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับคุณภาพครูไว้ว่า ครูต้องมีความรู้และพัฒนาตนในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) เกี่ยวกับสาระเนื้อหาๆ ของหลักสูตรตลอดจนเป้าหมายของหลักสูตรนั้นๆ
2. ทักษะวิชาครู (Skill of Effective Pedagogy) ครูต้องมีทักษะรวมทั้งความสามารถในการนำวิชาครูไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีสอนที่หลากหลายตลอดทั้งวิธีการและยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ต่างๆ
3. การไตร่ตรองไตร่สวน (Reflection) และความสามารถในการวิพากษ์ตนเอง
4. ความเข้าใจคนอื่นและการยอมรับคนอื่น (Empathy) การรู้จักยอมรับคนอื่นทั้งที่เป็นผู้ร่วมงานและศิษย์ เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ในการจัดการศึกษา ทั้งทางด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัยของศิษย์
5. ความสามารถในการจัดการ (Managerial Competence) ความรับผิดชอบในการจัดการทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

ชนาธิป พรกุล (2544, หน้า 6) เสนอว่าครูในยุคปัจจุบันควรมีคุณสมบัติที่ต้องพัฒนาสรุปได้ ดังนี้

1. มีความรอบรู้ในเนื้อหาวิชาอย่างลุ่มลึก
2. ติดตามความก้าวหน้าในเทคนิควิธีการสอนตลอดเวลา ครูจึงต้อง

เป็นสมาชิกของสมาคมหรือชมรมทางวิชาการ

3. เป็นแบบอย่างในการคิดการทำ
4. เป็นนักจิตวิทยาการเรียนรู้
5. เป็นนักเทคโนโลยีสารสนเทศ
6. เป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ
7. เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

สุชาญ โภคิน (2545, หน้า 23) ได้กล่าวว่า การปรับตัวของครูเพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยนั้นจะต้องมีทักษะหรือความชำนาญในเรื่องต่างๆ

5 ประการเป็นพื้นฐาน ดังนี้

1. ทักษะด้านแนวคิด มีทักษะด้านการใช้แนวคิดรวบยอดไปในทางที่ถูกที่ควร จะต้องพัฒนาความคิดริเริ่มและความคิดสร้างสรรค์ เช่น วิธีสอนจะต้องมีความคิดริเริ่มและคิดหาวิธีการสอนแปลกๆ ใหม่ๆ เพื่อให้ลูกศิษย์มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติให้ได้ดี
2. ทักษะในด้านการปฏิบัติงาน มีความรู้ในงาน ต้องเป็นผู้ทำงานเป็นการวางแผน การสอน การให้เทคนิคการสอนแบบต่างๆ ตลอดจนการประเมินผลหรือการจัดเตรียมหลักสูตร เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติได้จริง และสามารถอยู่ในสังคมหรือสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ได้
3. ทักษะด้านการจัดการ เป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ครูต้องพัฒนาความรู้ในการจัดการอยู่ตลอดเวลา
4. ทักษะในด้านเกี่ยวกับมนุษย์ ถ้าเราสามารถสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีได้ในสังคมเราก็จะได้รับการยอมรับ นับถือ มีเกียรติในสังคมและมีความอบอุ่นเสมอ
5. ทักษะในด้านการสื่อข้อความ ครูต้องเป็นนักสื่อความที่ดี ต้องรู้จักวิธีการสื่อข้อความอย่างหลากหลาย การสื่อความที่ดีเป็นการสร้างความเข้าใจและถูกต้อง เป็นการลดปัญหาและความขัดแย้ง

ครูเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษา เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดผู้เรียนมากที่สุด หน้าที่ครูที่สำคัญ คือ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ อบรมสั่งสอนผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงาม ให้เป็นผู้มีความรู้ มีทักษะ ความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม

ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข คุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัย สำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะมีข้อค้นพบจากงานวิจัยหลาย ฉบับของกลุ่มประเทศองค์การเพื่อความร่วมมือทาง เศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD : Organization for Economic and Co-operation Development) ที่พบว่า นักเรียนที่มีโอกาสได้เรียนกับครูที่สอนเก่งจะมีพัฒนาการที่ก้าวหน้ามากกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่สอนไม่เก่งถึง 3 เท่า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556 ก, หน้า 1) ภารกิจสำคัญของครู คือ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนา ตนเองได้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา ตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพ

จากความหมายต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ครู หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ สำเร็จหลักสูตรวิชาชีพครู วัฒนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่อบรม สั่งสอน จัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ แนะนำ ตักเตือน ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นผู้นำทาง ปัญญา เป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้มีความศรัทธาและศัลป์และต้องทำหน้าที่อื่นๆ อีกหลายด้านไม่ว่า จะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งจากความหมายของคำว่า ครู จากนักการศึกษาและหน่วยงาน ต่างๆ ได้ให้ความหมายที่พอสรุปและได้นำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ได้ว่า ครู หมายถึง บุคคล ที่มีความรู้ ความสามารถ มีหน้าที่สั่งสอนอบรม และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิด การพัฒนาในทุกด้านตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

และครูที่มีประสิทธิผล (Effectiveness Teacher) หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีหน้าที่สั่งสอนอบรม และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดการพัฒนา ในทุกด้านตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ตามเป้าหมายที่วางไว้

องค์ประกอบของครูที่มีประสิทธิผล

จากงานวิจัยของ Minghui Gao และ Qinghua Liu (2013, p.1) ให้ความหมายของ ครูที่มีประสิทธิผลไว้ว่า คำว่า “มีประสิทธิผล” มาจากคำภาษาละติน “effectivus” ซึ่งแปลว่าสร้างสรรค์ หรือมีประสิทธิผล ครูที่มีประสิทธิผลในแง่ของ ความสามารถในการสร้างผลลัพธ์ที่ต้องการอาจถือได้ว่าเป็นผู้ที่สามารถดึงดูดนักเรียน ในกระบวนการเรียนรู้และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และผลการเรียนของ โรงเรียนอื่นๆ ได้

Fuller (1969, p.35) กล่าวว่า การให้ความหมายของครูที่มีประสิทธิผลนั้น อันดับแรกต้องดูที่ความเป็นคนดีก่อน ต่อไปถึงจะดูที่พฤติกรรมที่ปฏิบัติในชั้นเรียน ส่วน Lorin W. Anderson (2004, p.109) ได้ให้ความหมายของครูที่มีประสิทธิผลไว้ว่าครูที่มีประสิทธิผล คือ ผู้ที่บรรลุเป้าหมายที่พวกเขาตั้งไว้สำหรับตัวเอง หรือที่พวกเขาได้กำหนดไว้สำหรับพวกเขาโดยคนอื่น ครูที่มีประสิทธิผลต้องมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการบรรลุเป้าหมาย และต้องสามารถใช้ความรู้ และทักษะเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม และ James H Stronge (2007, p. 10) กล่าวไว้ว่า บุคลิกภาพของครูเป็นหนึ่งในอันดับต้นๆ ที่ใช้ในการตัดสินความมีประสิทธิภาพของครู

และจากงานวิจัยของ İlker Yengin, Dilek Karahoca, Adem Karahoca, Ali Güngör (İlker Yengin, Dilek Karahoca, Adem Karahoca, & Ali Güngör, 2014, p.1) พบว่า ความมีประสิทธิภาพของครูมีบทบาทสำคัญ ในห้องเรียน 4 ประการ คือ 1) เป็นแบบอย่างที่ดี 2) ช่วยในการเรียนรู้ในเชิงบวก 3) กระตุ้นนักเรียนและ 4) ศึกษาระเบียบวินัย

จากการศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวความคิดและความรู้จากเอกสารและงานวิจัย พอจะสรุปได้ว่าครูที่มีประสิทธิผล คือ ครูที่ “รู้เนื้อหาวิชา (Content) ที่สอนให้นักเรียนมีส่วนร่วม (Engage) ในการเรียนรู้และท้าทายเขาให้ไปสู่ความสำเร็จที่สูงขึ้นไปอีก” “ครู” ถือเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอย่างมาก เพราะครูมีส่วนสำคัญในการให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่การเรียนรู้ของนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างบรรยากาศเชิงบวกในห้องเรียน การออกแบบและวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำกิจกรรม การจูงใจนักเรียน ตลอดจนวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น ครูผู้ซึ่งประสบความสำเร็จเกือบทุกเรื่องในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนนี้ โดยทั่วไปเรายอมรับกันว่าเป็นครูที่มีประสิทธิผล (effective teachers) (Walker, 2006, p. 10) โดยลักษณะสำคัญของครูที่มีประสิทธิผลก็คือ 1) มีเจตคติเชิงบวกต่อวิชาที่สอน 2) มีการพัฒนาบรรยากาศทางสังคมในห้องเรียนให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย มีมิตรไมตรีจิต 3) มีความคาดหวังที่สูงต่อความสำเร็จของนักเรียน 4) การสื่อสารบทเรียนเป็นไปอย่างชัดเจน 5) บริหารจัดการเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 6) ทุ่มเทเวลาไปกับการสร้างบทเรียน 7) ใช้วิธีการที่หลากหลายในการสอน 8) ใช้แนวคิดของนักเรียน และทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และ 9) ใช้คำถามที่หลากหลายและเหมาะสม Reynolds และคณะ (Reynolds, Jenkin, and Lord, 2006, p. 5) กล่าวว่า ครูที่มีประสิทธิผล (Effective Teacher) นอกจากจะมีความรู้ใน

ศาสตร์ของการสอน และมีศิลปะของการสอนแล้ว ยังต้องมีคุณลักษณะ 4 ประการ
ต่อไปนี้ 1) การประยุกต์ทฤษฎีและการวิจัยการสอนไปใช้ 2) การสะสมประสบการณ์การ
สอน 3) การคิดวิจิจฉัยไตร่ตรองและแก้ปัญหาและ 4) การเรียนรู้การสอนอย่างต่อเนื่อง
เพื่อให้เกิดการบูรณาการความรู้กับประสบการณ์เข้าด้วยกัน

เนื่องจากงานวิจัยทฤษฎีที่กล่าวถึง ครูที่มีประสิทธิผลมีน้อยมาก ดังนั้น
เพื่อให้ครอบคลุมความหมาย และคุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิผลในทุกด้าน ครูที่มี
ประสิทธิผลในงานวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ครูที่มีคุณลักษณะในเชิงบวก ครูดี ครูสอนดี ครูที่
พึงประสงค์ ครูมืออาชีพ ครูยุคปฏิรูปและครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งนักวิชาการและนักวิจัย
หลายคนได้สรุปคุณลักษณะไว้ ดังนี้

1. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามคำสอนในพุทธศาสนา

(<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=412699>)

หลักคำสอนหรือหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นครู
ประกอบด้วยหลักธรรม 7 ประการคือ

1.1 ปิโย น่ารัก คือ การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป
การที่ครูจะเป็นที่รักแก่ศิษย์ได้ก็ควรตั้งตนอยู่ในพรหมวิหาร 4 คือ

1.1.1 มีเมตตาปรารถนาดีต่อศิษย์หาทางให้ศิษย์เป็นสุขและ
เจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต คอยระวังมิให้ศิษย์ตกอยู่ในความ
ประมาท มีกรุณาสงสารเอ็นดูศิษย์อยากช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ความไม่รู้ มีมุทิตา
คือ ชื่นชมยินดีเมื่อศิษย์ได้ดี และยกย่องเชิดชูให้ปรากฏเป็นการให้กำลังใจ และช่วยให้เกิด
ความภูมิใจในตนเอง มีอุเบกขา คือ วางตัวเป็นกลาง จิตใจที่ตั้งอยู่ในความยุติธรรมไม่
ลำเอียง ไม่มีอคติ

1.2 ครู หมายถึง การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นมั่นคงทั้งในด้าน
ของจิตใจที่หนักแน่นมั่นคงที่จะดำรงตนอยู่ในความดี ไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจของกิเลส
ตัณหาและความหนักแน่นในด้านของความรู้ ธรรมที่จะช่วยให้ครูมีคุณสมบัติดังกล่าว
คือ พละ 5 ประการ ได้แก่

1.2.1 ศรัทธาพละ คือ มีความเชื่อในทางที่ชอบ เช่น เชื่อว่าทำดีได้
ดี ทำชั่วได้ชั่ว

1.2.2 วิริยะผละ คือ ความเพียรในทางที่ชอบ คือ เพียรเลิกละความชั่ว เพียรระวังความชั่วไม่ให้เกิดในสันดาน

1.2.3 สติผละ หมายถึง ความระลึกได้ มีความรู้สึกตัวในการกระทำ การพูด การคิดให้รอบคอบ

1.2.4 สมาธิผละ หมายถึง ความมีใจจดจ่อ แน่วแน่ มั่นคงในสิ่งที่เป็นบุญกุศล พลังสมาธินี้จะพองกำลังต่อต้านความฟุ้งซ่านมิให้เกิดขึ้นในใจ

1.2.5 ปัญญาผละ หมายถึง ความรอบรู้ คือ รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำ อะไรควรเว้น อะไรเป็นประโยชน์และอะไรไร้ประโยชน์

1.3 ภาวนียะ คือ การเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีคุณประพฤติดีตั้งามควรแก่การเคารพ

1.4 วัตตยา คือ เป็นผู้มีความสามารถในการตักเตือนสั่งสอนเพื่อให้ศิษย์มีความรู้ ความสามารถและเป็นคนดี คือ ใช้ความรู้ความสามารถไปในทางสุจริตเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้ ลักษณะการสอนในแง่ของพุทธศาสนา มี 5 ประการ คือ

1.4.1 สันทัสนา คือ สอนให้เข้าใจชัดเจนเห็นจริงอย่างที่ต้องการ ซึ่งจะต้องดำเนินไปตามลำดับขั้นดังนี้ คือ สอนจากสิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ สอนจากสิ่งที่ยังไม่ยากไปหาสิ่งที่ยาก สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก

1.4.2 สมาทปนา มีการกระตุ้นเร่งเร้าเพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะประพฤติปฏิบัติตามที่ครูสอน

1.4.3 สมุตเตชนา สร้างกำลังใจเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองกล้าคิดกล้าพูดกล้าทำ ไม่ครั่นคร้ามต่อความยากลำบากหรืออุปสรรคใดๆ

1.4.4 สัมปหังสนา สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้เรียน คือ มีเทคนิคในการสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจ

1.5 วจนกขโม เป็นผู้มีความอดทนต่อถ้อยคำโดยมีเจตนาดีเป็นที่ตั้ง การอดทนต่อกริยาวาจาอันก้าวร้าวรุนแรงของผู้อื่นได้นั้น เป็นสัญลักษณ์ของความเข้มแข็ง

1.6 คัมภีร์จกถึงกัตตยา สามารถขยายข้อความที่ยากให้ง่ายแก่การเข้าใจได้ การตีความในวิชาการนั้นๆ ให้ละเอียดลึกซึ้งง่ายแก่การเข้าใจเพราะวิชาการต่างๆ ที่ครูนำมาสอนนั้นล้วนเป็นเรื่องที่ผู้เรียนไม่เคยเรียนมาก่อน ครูจะต้องมีวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องยากๆ ได้โดยง่าย โดยวิธีการดังนี้ คือ

- 1.6.1 แสดงจุดเด่นหัวข้อสำคัญๆ หรือโครงสร้างของวิชานั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดก่อนที่จะอธิบายในรายละเอียด ต่อไป
- 1.6.2 แสดงเหตุผลในวิชานั้น เช่น อธิบายจากเหตุไปสู่ผลอธิบายจากผลไปสู่สาเหตุยกตัวอย่างประกอบหรือเปรียบเทียบกับเนื้อหาของวิชาอื่นๆ ที่ใกล้เคียง
- 1.6.3 แสดงเนื้อหาที่เป็นแก่นหรือสาระสำคัญของวิชานั้นๆ ตลอดจนชี้ให้เห็นคุณค่าในเชิงปฏิบัติเพราะผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งใกล้ตัวสามารถนำมาปฏิบัติได้
- 1.7 โน้จัญญาเนนิโยชเย คือ การรู้จักและแนะนำศิษย์ไปในทางถูกที่ควร หมายถึง ไม่นำศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือชักชวนไปสู่อบายมุข เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน เที่ยวสถานเริงรมย์ต่างๆ วิธีการแนะนำศิษย์ไปในทางที่ถูกที่ควรนั้นมีอยู่ 3 ประการคือ
- 1.7.1 คิดหาวิธีใช้วิธีชู้กำราบ เป็นวิธีเตือนให้ศิษย์รู้สึกตัวและลดความชั่ว กล่าวคือ เมื่อเห็นศิษย์ประพฤติไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร
- 1.7.2 นัคคหวิธิ ใช้วิธียกย่องชมเชยเป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดนิสัยที่ดีและป้องกันไม่ให้เกิดนิสัยที่ไม่ดีเมื่อใดที่เห็นศิษย์ทำความผิดจะต้องยกย่องชมเชย
- 1.7.3 ทิฏฐานคตวิธิ ใช้วิธีกระทำให้เห็นเป็นตัวอย่างครูต้องการให้ศิษย์ประพฤติปฏิบัติอย่างไรครูก็ต้องปฏิบัติตนเช่นนั้นให้ศิษย์ได้เห็นเป็นตัวอย่าง พุทธทาสภิกขุได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับครูที่ดีไว้ใน การบรรยาย ณ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 4-9 กันยายน 2527 สรุปได้ดังนี้ คือ
1. ครูดี คือ ผู้นำทางวัตถุหมายถึงการเป็นผู้นำใน 4 ประการ ดังนี้ คือ
- 1.1 เป็นผู้นำในการแสวงหาอย่างถูกต้องยึดหลักการแสวงหาอย่างสัตบุรุษไม่ก่อให้เกิดทุกข์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นไม่กระทบกระทั่งให้ผู้อื่นเดือดร้อน
- 1.2 เป็นผู้นำในการช่วยเหลืออย่างถูกต้องหมายถึงไม่ผูกขาดเอาผลที่ได้รับจากการแสวงหามาเป็นของตนแต่ผู้เดียวแต่จะต้องเผื่อแผ่ไปให้แก่ผู้อื่นโดยรอบด้าน
- 1.3 เป็นผู้นำในการเป็นอยู่อย่างถูกต้อง คือ ดำเนินชีวิตโดย

ปฏิบัติตามอริยมรรคอันมีองค์แปด ซึ่งเมื่อปฏิบัติจนถึงที่สุดแล้วจะเกิดปัญญาเห็นธรรมชาติตามสภาพที่เป็นจริง คือ ความไม่มีตัวตนทุกสิ่งเป็นเพียงผลการปรุงแต่งของธาตุต่างๆ ตามธรรมชาติและจะต้อง เกิด-ดับ ไปตามสภาพจึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวเราของเราอันจะก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวและเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

1.4 เป็นผู้นำในการใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง
และผู้อื่น

2. เป็นผู้นำทางวิญญาณ หมายถึง ความเป็นผู้นำในเรื่องจิตใจ

4 ประการ ดังนี้คือ

2.1 มีความเข้าใจในกฎอิทัปปัจจยตา คือ มองเห็นตามความเป็นจริงว่าทุกสิ่งในโลกนี้เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย เมื่อมีเหตุมีปัจจัยอย่างไรก็มีผลไปตามเหตุตามปัจจัย

2.2 มีความเข้าใจกฎตถตาตถตาเป็นภาษาบาลีแปลว่า เป็นเช่นนั้นเอง คือ ทุกสิ่งเป็นเช่นนั้นเองตามธรรมชาติ เช่น มีการเกิดก็ต้องมีตาย ในความสบายก็มีความเจ็บไข้ซ่อนอยู่ การเจ็บการตายล้วนเป็นเช่นนั้นเองตามธรรมชาติไม่ใช่โชคร้ายหรือเคราะห์ภัยอะไรทั้งสิ้น เป็นต้น

2.3 ความเป็นอยู่อย่างไม่มีอุปสรรคคือไม่ถือเอาอุปสรรคเป็นสิ่งขัดขวางหรือทำให้ท้อถอยแต่ให้ยินดีรับเอาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิตในการงานหรือในจิตใจมาเป็นบทเรียนที่จะช่วยให้มีความรู้มีประสบการณ์และมีความสามารถในเรื่องนั้นๆ ดียิ่งขึ้น

2.4 ความเป็นอยู่อย่างไม่มีทุกข์ความทุกข์เกิดจากความไม่รู้ เช่น เมื่อมีความต้องการแล้วไม่เป็นไปตามความต้องการที่เกิดความทุกข์ถ้าไม่ต้องการให้เกิดทุกข์ก็ต้องให้ทุกอย่างเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยไม่ต้องการให้มากไปกว่าความเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยนั้น

3. มีชีวิตเป็นธรรมคืออยู่ด้วยธรรมและเพื่อธรรม หมายถึง ใช้กรรมเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ได้ผล คือ ธรรมที่พึงปรารถนา เช่น การดับทุกข์ ธรรมที่เป็นเครื่องมืออยู่มากมาย เช่น

ชราวาสธรรมอันเป็นธรรมสำหรับผู้ครองเรือน มี 4 ประการ คือ

1. สัจจะความจริง
2. ทมะความข่มใจ

3. ชั้นดีความอดทน

4. จาคะการเลี้ยวสละการให้

อิทธิบาท 4 คือ ธรรมที่ช่วยให้สำเร็จประโยชน์มี 4 ประการ คือ

1. ฉันทะความพอใจในสิ่งนั้น

2. วิริยะความพากเพียรในสิ่งนั้น

3. จิตตะความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น

4. วิมังสาความสอดส่องค้นคว้าในสิ่งนั้น

อย่างไรก็ตาม ธรรมบางประการก็เป็นได้ทั้งธรรมที่เป็น เครื่องมือและธรรมที่เป็นผล เช่น ใช้ศีลเป็นเครื่องมือให้เกิดสมาธิ สมาธิจึงเป็นผลที่ ต้องการขณะเดียวกันก็ใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดผล คือ ปัญญา เป็นต้น

4. มีอุตมคติครูดีจะต้องมีอุตมคติ 4 ประการ คือ

4.1 ทำงานเกินค่า คือ ทำงานให้แก่โลกเกินค่าที่ได้รับตอบแทน จากสังคมเพราะครูเป็นผู้สร้างทางจิตใจซึ่งมีค่าเกินกว่าจะตีค่าเป็นเงิน

4.2 ทำงานเพื่อหน้าที่มิใช่เพื่อตนเองไม่เห็นแก่ตัวและไม่หวัง ประโยชน์ส่วนตน

4.3 ทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมไม่หลงใหลในความสุข ทางกามไม่ฟุ้งเฟ้อย พุ้งเฟ้อ

4.4 ทำงานเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ คือ เป็นผู้ มี ธรรมและมีชีวิตเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองแก่ผู้อื่นและแก่โลก

2. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามพระราชดำรัส (สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 113)

ครูที่แท้นั้นเป็นผู้ทำแต่ความดี คือ ต้องหมั่นขยันและอุตสาหะพากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเลี้ยวสละต้องหนักแน่นอดกลั้นและอดทนต้องรักษาวินัยสำรวมระวัง ความประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบแบบแผนที่ตั้งงามต้องปลื้มใจปลื้มใจจากความ สะดวกสบายและความสนุกสนานรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน ต้องตั้งใจให้มั่นคง แน่วแน่ต้องซื่อสัตย์รักษาความจริงใจต้องเมตตาหาหวังดีต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตาม อำนาจอคติต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้น ทั้งด้านวิทยาการและความฉลาดรอบรู้ ในเหตุและผล (พระราชดำรัสพระราชทานแก่ครูอาวุโสประจำปี 2523 ในโอกาสเข้า

เผ่าฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ วันที่ 28 ตุลาคม 2523)

3. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามทัศนะของ สุมณ อมรวิวัฒน์

สุมณ อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวถึง คุณค่าของความเป็นครูในสังคมปัจจุบันว่า
คนเป็นครูควรมีรูปลักษณ์ (Appearance) ดังต่อไปนี้

(<https://educ105.wordpress.com/บทความ-ลักษณะครูที่ดี/>)

3.1 เป็นผู้มีความรอบรู้ดี การเป็นผู้มีความรอบรู้ หมายถึง การมีความรู้หรือความเข้าใจในวิชาการต่างๆ ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากวิทยาลัย/ มหาวิทยาลัยเป็นอย่างดีมีความเชื่อมั่นในวิชาการแต่ไม่หยิ่งผยองว่าตนมีความรู้สูง

3.2 เป็นผู้มีการมณชั้นการเป็นผู้มีการมณชั้นคือการเป็นผู้ที่สามารถในการรับรู้ซาบซึ้งหรือสามารถแสดงความรู้สึกในสิ่งที่ทำให้ซาบซึ้งหรือสนุกสนาน

3.3 การเป็นผู้มีความยืดหยุ่นหมายถึงการเป็นผู้ที่มีความรู้สึกไวต่อการเปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับเปลี่ยน

3.4 เป็นผู้มีความวิญญานครูบุคคลที่มีวิญญานครูโดยแท้จริงแล้วจะเป็นผู้ที่มีความรักในตัวเด็กและยินดีในภารกิจทางการสอน

3.5 เป็นผู้มีความซื่อสัตย์การมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณลักษณะที่สำคัญมากสำหรับคนทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นครูอาจารย์ ครูอาจารย์ที่มีความซื่อสัตย์จริงใจเมื่อบอกนักเรียนว่าจะทำอะไรก็จะพยายามทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ

3.6 เป็นผู้สามารถทำให้เข้าใจได้รวบรัดชัดเจน ความสามารถในการทำให้เข้าใจได้รวบรัดชัดเจนจะเป็นเรื่องของการใช้ภาษา และภาษาเขียนเป้าหมายสำคัญของการศึกษาประการหนึ่งก็คือเพื่อช่วยให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารได้รวบรัดชัดเจน

3.7 เป็นคนเปิดเผย การเปิดเผย คือ การเป็นคนที่มีใจจะเปิดเผยเรื่องราวที่ตนมีอยู่ให้ผู้อื่นรับรู้ ครูอาจารย์ที่เปิดเผยสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเพื่อแสดงเป็นตัวอย่างหรือเปิดเผยความรู้สึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในสถานการณ์ที่กำหนด

3.8 เป็นผู้มีความอดทน การเป็นผู้มีความอดทนในที่นี้แสดงถึงความ เป็นบุคคลที่มีความเพียรพยายามหรือขยันขันแข็งน้อยคนนักที่จะมีคุณสมบัติข้อนี้ อย่างเพียงพอส่วนนักวิจัยนักปฏิบัติการต่างๆ ก็พยายามเสนอแนะเทคนิคการเรียนการสอน จำนวนมากมายเพื่อให้ครูอาจารย์นำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มต่างๆ ครูอาจารย์อาจจะเกิด

ความซบเซาใจเมื่อต้องรับภาระกับนักเรียนจำนวนมากๆ ดังนั้น ครูอาจารย์จะต้องมีความอดทนในการสอนนักเรียนในชั้นและจะต้องอดทนต่อการเรียนรู้ถึงความเจริญก้าวหน้าทีละเล็กทีละน้อย วันต่อวันของนักเรียนมากกว่าที่จะหวังผลเหมือนการแสดงละครในทันทีทันใด

3.9 เป็นผู้กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีงามครูอาจารย์ควรเป็นบุคคลที่กระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเป็นพิเศษ เพราะเด็กและเยาวชนต้องการแบบอย่างการกระทำที่ถูกต้องดีงามเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตน ปัจจุบันแบบกระสวนพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กจำนวนมากมักจะได้มาจากแบบอย่างที่มาจากโทรทัศน์ภาพยนตร์หรือเพื่อนบ้าน แบบอย่างบางประการที่ได้มาจากสื่อมวลชนอาจจะดีแต่ก็มีพฤติกรรมบางอย่างที่ลอกเลียนมาเป็นไปในทางลบ เยาวชนที่ขาดความรักความอบอุ่นจากบิดามารดาปู่ย่าตายาย และไม่ได้แบบอย่างที่ดีงามจากครูอาจารย์มักจะปฏิบัติตัวไปในทางเสื่อมเสียตามที่ตนเองได้ตัดสินใจ ดังนั้น ครูอาจารย์ควรระลึกอยู่เสมอว่าการกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กๆ ที่ตนเองรับผิดชอบเป็นสิ่งหนึ่งที่ดีที่สุดที่ครูอาจารย์สามารถให้ความช่วยเหลือสังคม

3.10 เป็นผู้ที่มีความสามารถ นำความรู้ทางทฤษฎีไปปฏิบัติได้การนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในสถาบันการศึกษาไปใช้ในโรงเรียนจริงๆ ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก ดังนั้น ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครูจึงพยายามให้นักศึกษาครูได้มีประสบการณ์ในการสอนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นักศึกษาครูจะต้องพยายามมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงๆ ในห้องเรียนให้มากและพยายามไต่ถามข้อข้องใจจากอาจารย์ที่มีประสบการณ์จากผู้บริหารจากผู้ปกครองและจากนักเรียน เป็นต้น

3.11 เป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ในเมื่อเราได้กำหนดตัวของเราเองเพื่อการสอนแล้ว ดังนั้นวิธีที่ดีที่สุดต่อการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเองก็คือการทดสอบตัวเองและพัฒนาความเชื่อมั่นในประสบการณ์ต่างๆ ที่สัมพันธ์กับการสอนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้การได้รับข้อสังเกตในทางบวกจากงานที่ได้กระทำสำเร็จลงด้วยดีจะช่วยส่งเสริมความเชื่อมั่นของบุคคลได้อย่างดี

3.12 เป็นผู้มีความสามารถพิเศษในศิลปะและวิทยาการหลายๆ ด้านครูอาจารย์ที่ประสบความสำเร็จ ส่วนมากมิได้มีความรู้เพียงอย่างเดียวแม้ว่าผู้ประกอบวิชาชีพครูจะได้เลือกเรียนวิชาสาขาใดสาขาหนึ่งเป็นวิชาเอก เช่น การ

ประถมศึกษา ดนตรีศึกษา สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ หรืออื่นๆ

3.13 เป็นผู้แต่งกายเรียบร้อย สะอาด สง่างามและมีสุขอนามัย ส่วนตัวดีเสื้อผ้าอาภรณ์ที่ได้ออกแบบมาด้วยราคาแพงๆ มิใช่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู สิ่งสำคัญอยู่ที่ความสะอาดเรียบร้อยและสวมใส่เสื้อผ้าซึ่งมีความเหมาะสมกับความเป็นครูหรือเหมาะสมถูกต้องตามรูปแบบที่ทางสถานศึกษากำหนด สุขภาพอนามัย ส่วนตัวของครูก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่งหากครูมีร่างกายสกปรกสุขภาพไม่ดีย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการสอนครูที่มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจจะช่วยสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนได้มากขึ้น

4. องค์ประกอบครูดีที่มีประสิทธิผลตามตัวบ่งชี้ที่ 6.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

ในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับครูมากที่สุด คือ ตัวบ่งชี้ที่ 6.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูซึ่ง หมายถึง ครูสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำนวน 8 ข้อ ดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554, หน้า 56)

4.1 การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการและความสัมพันธ์รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.2 การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

4.3 การออกแบบการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองเพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

4.4 การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และช่วยดูแลผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

4.5 การจัดเตรียมและใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสม มาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน

4.6 การประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียนรวมทั้งการวางแผนให้ ผู้เรียนประเมินความก้าวหน้าของตนเองและนำมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาตนเอง

4.7 การวิเคราะห์ผลการประเมินและนำมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียนรวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน

4.8 การศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามทัศนะของ พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง

พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง ได้รวบรวมแนวคิดการทำวิจัยการประกาศ

หลักการของประเทศต่างๆ การประชุมสัมมนารวมทั้งการสำรวจแล้วจัดทำคุณลักษณะครูยุคใหม่ที่คาดหวัง ครูเลือดใหม่-ครูพันธุ์ใหม่ น่าจะมีภาพลักษณ์คุณลักษณะที่สะท้อนมาจากหลักการ (Principle) 10 ประการ ซึ่งน่าจะใช้เป็นมาตรฐานการผลิตและพัฒนา ครูใหม่-ครูเก่า ที่อยู่ในระหว่างการพัฒนาได้ ดังนี้ (พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง, 2550, หน้า 22)

หลักการที่ 1 : ครูพันธุ์ใหม่ มีความเข้าใจในเรื่องของแนวคิดหลักแห่งวิชาชีพครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเครื่องมือที่จะใช้สำหรับการแสวงหาความรู้ การสอบถามมีความเข้าใจในโครงสร้างของสาขาวิชาที่ตนเป็นผู้สอนและสามารถสร้างสรรค์ประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมให้เนื้อหาวิชาเหล่านั้นเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

หลักการที่ 2 : ครูพันธุ์ใหม่ มีความเข้าใจในเรื่องของการเรียนรู้และพัฒนาของเด็กรู้จักสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นเพื่อช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาสังคมและพัฒนาการส่วนบุคคล

หลักการที่ 3 : ครูพันธุ์ใหม่ มีความเข้าใจถึงความแตกต่างในการเรียนรู้ของเด็กและสามารถสร้างสรรคโอกาสในการจัดการเรียนการสอนที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียนที่หลากหลายได้

หลักการที่ 4 : ครูพันธุ์ใหม่ มีความเข้าใจและรู้จักใช้ยุทธวิธีที่หลากหลายในการสอนเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลสามารถแก้ไขปัญหาและมีทักษะในเชิงปฏิบัติ

หลักการที่ 5 : ครูพันธุ์ใหม่ ใช้ความเข้าใจในตัวเด็กแต่ละบุคคลรวมทั้งการใช้ทั้งแรงจูงใจและพฤติกรรมของกลุ่มมาสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในเชิงสร้างสรรค์มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการเรียนรู้และการสร้างแรงจูงใจในตัวของผู้เรียน

หลักการที่ 6 : ครูพันธุ์ใหม่ รู้จักเลือกใช้ถ้อยคำที่ก่อให้เกิดผล
สามารถใช้เข้ากับกริยาท่าที รวมทั้งเทคนิควิธีการสื่อความหมายที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กรู้จัก
ถามรู้จักแสวงหาความรู้ตลอด ทั้งรู้จักสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์
ในห้องเรียนอย่างสร้างสรรค์

หลักการที่ 7 : ครูพันธุ์ใหม่ รู้จักวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับ
เนื้อหาวิชาความต้องการของชุมชนและเป้าหมายของหลักสูตร

หลักการที่ 8 : ครูพันธุ์ใหม่ มีความเข้าใจและใช้ยุทธวิธีการ
ประเมินผลในรูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อประเมินสร้างความมั่นใจให้
เกิดขึ้นว่าผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทั้งทางสติปัญญาสังคมและร่างกายอย่างต่อเนื่อง

หลักการที่ 9 : ครูพันธุ์ใหม่ จะต้องเป็นนักปฏิบัติที่มีความถี่ถ้วน
รู้จักที่จะประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองและบุคคลอื่นอย่างต่อเนื่อง (นักเรียนพ่อแม่
ผู้ปกครองและผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ ในชุมชนการเรียนรู้) พร้อมทั้งหาโอกาสที่จะสร้าง
ความก้าวหน้าทางวิชาชีพของตนให้เกิดขึ้น

หลักการที่ 10 : ครูพันธุ์ใหม่ จะต้องสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน
ในโรงเรียนพ่อแม่ผู้ปกครองและหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนขนาดใหญ่ (ชุมชนที่มีเครือข่าย
มาก) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของเด็ก

6. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิภาพตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วย

มาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภาได้กำหนดข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐาน
วิชาชีพ พ.ศ. 2556 ว่าผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติงานดังต่อไปนี้
(2556, หน้า 65-71)

6.1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้า
อยู่เสมอ

6.2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่
ผู้เรียน

6.3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเต็มตามศักยภาพ

6.4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้จริงในชั้นเรียน

6.5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

6.6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์คิดสร้างสรรค์โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน

6.7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

6.8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

6.9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์

6.10 ร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสร้างสรรค์

6.11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

6.12 สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

7. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามมาตรฐานการศึกษา ขั้นพื้นฐานของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานที่ ๓ ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานที่ ๓ ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2552, หน้า 43)

7.1 ครูมีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ทักษะกระบวนการ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

7.2 ครูมีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและใช้ข้อมูลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

7.3 ครูออกแบบและการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสติปัญญา

7.4 ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมผนวกกับการนำบริบทและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้

7.5 ครูมีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนารการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย

7.6 ครูให้คำแนะนำคำปรึกษาและแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้เรียนทั้งด้านการเรียนและคุณภาพชีวิตด้วยความเสมอภาค

7.7 ครูมีการศึกษาวิจัยและพัฒนารจัดการเรียนรู้ในวิชาที่ตนรับผิดชอบใช้ผลในการปรับการสอน

7.8 ครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นสมาชิกที่ดี
ของสถานศึกษา

7.9 ครูจัดการเรียนการสอนตามวิชาที่ได้รับมอบหมายเต็มเวลา
เต็มความสามารถ

8. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามทัศนะของ Sir Michael Barber เซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์(<http://www.siamrath.co.th/web/index.php?q=education>)

เซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ ได้ให้นิยามถึงหลักการเป็นครูที่ดีในศตวรรษนี้
ต้องยึดหลัก E (K+T+L) คือ

K : Knowledge คือ ความรู้ซึ่งแต่ละประเทศมีความเหมือนและ
แตกต่างกันออกไป

T : Thinking คือ ครูต้องสามารถทำให้เด็กคิดเป็น

L : Leader คือ ความเป็นผู้นำเพราะเป็นผู้มีอิทธิพลต่อคนรอบข้าง

E : Ethic คือ ครูต้องเป็นคนดีมีคุณธรรม

จากบทความเรื่อง The Prospect of Global Education Reform เขียนโดย
Sir Michael Barber, Head of Global Education Practice, McKinsey & Co. โดยเขาคิดจาก
สภาพของโลกอนาคตเป็นตัวตั้ง มองว่าเด็กนักเรียนในสังคมของเขาและในโลกจะต้อง
เผชิญสภาพความเป็นอยู่ในอนาคตอย่างไร แล้วจึงนำมาออกแบบการเรียนรู้ให้แก่เด็ก
นักเรียนซึ่งสภาพในอนาคตก็คือคนล้มหลามและแตกต่างหลากหลายสูงชันมีการ
เปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลก Sir Michael บอกว่าความสำเร็จในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา คือ
ความเข้าใจและปฏิบัติตาม characteristics of effective schools ที่ช่วยยกระดับคุณภาพของ
โรงเรียนในสหราชอาณาจักรอีกสิ่งหนึ่งที่น่าภูมิใจ คือ การมีโครงการ PISA ที่ช่วยเป็น
กระจกสะท้อนภาพเชิงเปรียบเทียบของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในวิชาสำคัญของประเทศ
ที่เข้าร่วมโดยหลักการหรือเป้าหมายสำคัญของการศึกษาเขียนเป็นสูตรได้ว่า E (K + T + L)

9. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตาม Singapore Vision

Teach Less, Learn More สอนให้น้อยเรียนรู้ให้มากขึ้น คือ กรอบ
วิสัยทัศน์ด้านการศึกษาของสิงคโปร์ที่สร้างขึ้นเพื่อเตรียมประเทศให้พร้อมเข้าสู่ศตวรรษ
ที่ 21 โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของกรอบความคิดที่ใหญ่กว่าซึ่งประกอบด้วยวิสัยทัศน์ 4

อย่างที่สัมพันธ์ต่อกัน ได้แก่ (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์, 2554, หน้า 394)

วิสัยทัศน์ที่ 1 วิสัยทัศน์เพื่อประเทศชาติโดยรวม : โรงเรียนนักคิด ประเทศแห่งการเรียนรู้ คือ วิสัยทัศน์อย่างแรกในกรอบความคิดของสิงคโปร์วิสัยทัศน์ที่สำคัญของชาตินี้ถูกฝังลึกอยู่ในปรัชญาการศึกษาของสิงคโปร์ทุกแห่งเป็นการสร้างวิสัยทัศน์ที่เกี่ยวกับการสร้างชุดทักษะชีวิตที่สำคัญ คือ การคิดการสร้างสรรคการแก้ไขปัญหาสร้างเจตคติการทำงานร่วมกันความสนใจใคร่รู้และนิสัยความอดทนต่อความไม่ชัดเจน ความเพียรพยายามให้แก่ักเรียนปลูกฝังความคิดเรื่องนวัตกรรมและความกระหายสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นส่วนสำคัญของความมั่งคั่งต่อตนเองและประเทศชาติโดยรวม

วิสัยทัศน์ที่ 2 เปลี่ยนแปลงโรงเรียน : สอนให้น้อยเรียนรู้ให้มากขึ้น หมายความว่า ครูผู้สอนจะต้องเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนของตนเองเปลี่ยนจากเดิมที่ยืนและให้ความรู้ในศตวรรษที่ 20 มาเป็นรูปแบบการสอนในศตวรรษที่ 21 ครูทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือสอนให้น้อยเรียนรู้ให้มากขึ้น หมายถึง คุณครูจะสร้างแรงกระตุ้นผ่าน PBL (Project Based Learning) แล้วให้เด็กคิดตามคำถามตอบปัญหาที่ให้เด็กคิดใฝ่รู้อยากเรียนรู้ ฝึกกระบวนการการแก้ปัญหาให้กับเค้าในระบบชั้นเรียนอย่างต่อเนื่องทุกๆ ชั่วโมง บรรยากาศการเรียนเปลี่ยนไป ครูผู้สอนไม่ได้เป็นศูนย์กลางครูเคลื่อนที่หลากหลายความรู้ที่หลากหลายเคลื่อนย้ายความรู้อย่างหลากหลาย เด็กมีแรงกระตุ้นในการใฝ่รู้และเตรียมพร้อมและพร้อมที่จะสร้างนวัตกรรมความคิดเชิงสร้างสรรค์ออกมา (ซึ่งแตกต่างจากระบบโรงเรียนไทยเราจะมีชั่วโมงสอนความคิดและมีหน่วยสอนเรื่องความคิดแต่ของเค้าเป็นรูปแบบปฏิบัติที่เค้าใช้ตลอดเวลาฝึกเด็กตลอดเวลาซึ่งแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง)

วิสัยทัศน์ที่ 3 วิสัยทัศน์เพื่อการปฏิบัติกลยุทธ์ตั้งหย่อนตั้งเป็นกลยุทธ์ในการสอน ตั้งแรก หมายถึง ตั้งในแง่ของกรอบของหลักสูตรที่ต้องการ หย่อน หมายถึง หย่อนในกระบวนการสอนปรับกลยุทธ์และวิธีในการสอน ตั้งหลัง หมายถึง การตั้งในกรอบของผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นด้วย กรอบรูปแบบ ตั้ง หย่อน ตั้ง นี้ทำให้โรงเรียนสามารถเดินตามกรอบที่วางไว้และปรับกลยุทธ์ในการสอนและยังคงผลลัพธ์สิ่งที่ต้องการไว้ได้เพื่อผลสัมฤทธิ์ที่ดี

วิสัยทัศน์ที่ 4 วิสัยทัศน์เพื่อความร่วมมือ PLC Professional Learning Community TLLM (Teach Less Learn More) เป็นการสอนให้น้อยลงเรียนรู้ให้มากขึ้น สิงคโปร์สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ขึ้นเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อให้ครูของเค้าสอนให้น้อยให้เด็กเรียนรู้มากขึ้น หมายถึง ครูผู้สอนให้เด็กคิดมากขึ้นแต่ครูต้องเตรียมการสอน

ที่หลากหลายมากขึ้นปรับสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนต้องเตรียม Project Based Learning, Problem Based Learning และต้องเตรียมองค์ความรู้ที่หลากหลายไว้สอนนักเรียนโดยครูจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ชี้แนะให้กับเค้าในกระบวนการต่างๆ ที่แตกต่างกันของแต่ละคนหรือกลุ่มในห้องเรียน PLC ทำหน้าที่ในการพัฒนากระบวนการรูปแบบร่วมถึงการสร้างกระบวนการสร้างแรงกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยคำถามให้เด็กเกิดกระบวนการคิดแก้ไขปัญหาสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ๆ ออกมา

10. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตาม Partnership for 21st Century Skills ภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

Partnership for 21st Century Skills ภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของครูที่มีประสิทธิผลไว้ดังนี้ (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์, 2554, หน้า 58)

มาตรฐานในศตวรรษที่ 21 (21st Century Standards) จุดเน้น

1. เน้นทักษะความรู้และความเชี่ยวชาญที่เกิดกับนักเรียน
2. สร้างความรู้ความเข้าใจในการเรียนในเชิงสหวิทยาการระหว่างวิชาหลักที่เป็นจุดเน้น
3. มุ่งเน้นการสร้างความรู้และเข้าใจในเชิงลึกมากกว่าการสร้างความรู้แบบผิวเผิน
4. ยกระดับความสามารถผู้เรียนด้วยการให้ข้อมูลที่เป็นจริงการใช้สื่อหรือเครื่องมือที่มีคุณภาพจากการเรียนรู้ในสถานศึกษาการทำงานและในการดำรงชีวิตประจำวันผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมายและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้
5. ใช้หลักการวัดประเมินผลที่มีคุณภาพระดับสูง

การประเมินทักษะในศตวรรษที่ 21 (Assessment of 21st Century Skills) จุดเน้น

1. สร้างความสมดุลในการประเมินผลเชิงคุณภาพโดยการใช้แบบทดสอบมาตรฐานสำหรับการทดสอบย่อยและทดสอบรวมสำหรับการประเมินผลในชั้นเรียน

2. เน้นการนำประโยชน์ของผลสะท้อนจากการปฏิบัติของผู้เรียน มาปรับปรุงแก้ไขงาน
3. ใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการทดสอบวัดและประเมินผลให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด
4. สร้างและพัฒนาระบบแฟ้มสะสมงาน (Portfolios) ของผู้เรียน ให้เป็นมาตรฐานและมีคุณภาพ

หลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21 (21st Century

Curriculum & Instruction)

1. การสอนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้น เชิงสหวิทยาการของวิชาแกนหลัก
2. สร้างโอกาสที่จะประยุกต์ทักษะเชิงบูรณาการข้ามสาระเนื้อหา และสร้างระบบการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะเป็นฐาน (Competency-based)
3. สร้างนวัตกรรมและวิธีการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการที่มีเทคโนโลยี เป็นตัวเกื้อหนุน การเรียนรู้แบบสืบค้นและวิธีการเรียนจากการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based) เพื่อการสร้างทักษะขั้นสูงทางการคิด
4. บูรณาการแหล่งเรียนรู้ (Learning Resources) จากชุมชนเข้ามา ใช้ในโรงเรียน

การพัฒนาทางวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 (21st Century

Professional Development)

1. จุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อการสร้างครูให้เป็นผู้ที่มีทักษะความรู้ ความสามารถในการใช้เครื่องมือและกำหนดยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติใน ชั้นเรียนและสร้างให้ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้เหมาะสม
2. สร้างความสมบูรณ์แบบในมิติของการสอนด้วยเทคนิควิธีการ สอนที่หลากหลาย
3. สร้างให้ครูเป็นผู้มีทักษะความรู้ความสามารถในเชิงลึกเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการคิดแบบวิจารณ์ญาณและทักษะด้านอื่นๆ ที่สำคัญต่อวิชาชีพ
4. เป็นยุคแห่งการสร้างสมรรถนะทางวิชาชีพให้เกิดขึ้นกับครูเพื่อ

เป็นตัวแบบ (Model) แห่งการเรียนรู้ของชั้นเรียนที่จะนำไปสู่การสร้างทักษะการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ

5. สร้างให้ครูเป็นผู้ที่มีความสามารถวิเคราะห์ผู้เรียนได้ทั้งรูปแบบการเรียนสติปัญญาจุดอ่อนจุดแข็งในตัวผู้เรียนเหล่านี้เป็นต้น

6. ช่วยให้ผู้ครูได้เกิดการพัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้นเพื่อนำไปใช้สำหรับการกำหนดกลยุทธ์ทางการสอนและจัดประสบการณ์ทางการเรียนได้เหมาะสมกับบริบททางการเรียนรู้

7. สนับสนุนให้เกิดการประเมินผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างทักษะและเกิดการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้

8. แบ่งปันความรู้ระหว่างชุมชนทางการเรียนรู้โดยใช้ช่องทางหลากหลายในการสื่อสารให้เกิดขึ้น

9. สร้างให้เกิดตัวแบบที่มีการพัฒนาทางวิชาชีพได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning Environment)

1. สร้างสรรค์แนวปฏิบัติทางการเรียนการสอนที่สนับสนุนจากบุคลากรและสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกื้อหนุนเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผล

2. สนับสนุนทางวิชาชีพแก่ชุมชนทั้งในด้านการให้การศึกษามีส่วนร่วมการแบ่งปันสิ่งปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างกันรวมทั้งการบูรณาการหลอมรวมทักษะหลากหลายสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน

3. สร้างผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติจริงตามบริบท โดยเฉพาะการเรียนแบบโครงการ

4. สร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีเครื่องมือหรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

5. ออกแบบระบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งการเรียนเป็นกลุ่มหรือการเรียนรายบุคคล

6. นำไปสู่การพัฒนาและขยายผลสู่ชุมชนทั้งในรูปแบบการ

เผชิญหน้าหรือระบบออนไลน์

11. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามทัศนะของสุเมธ แย้มมนุ่น

สุเมธ แย้มมนุ่น ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิผลไว้ดังนี้
(สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554, หน้า 3)

ปัจจุบันได้มีการนำการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มีกระบวนการที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้เพื่อชีวิตการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันเพื่อให้ได้คนยุคใหม่ที่มีคุณลักษณะใฝ่รู้คิดวิเคราะห์แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตลอดจนใฝ่ดีมีจิตสาธารณะมีระเบียบวินัยมีจริยธรรม คุณธรรม และใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตมาเป็นแนวทางการผลิตครูยุคใหม่ โดยมีกรอบแนวคิดการผลิตครูยุคใหม่ที่พัฒนาระบบการผลิตครูยุคใหม่ มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcomes) หรือความสามารถหลัก (core competencies) ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ได้ผสมผสานแนวความคิดเรื่องการเรียนรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 ไว้ด้วย รวมทั้งเสนอให้มีระบบสนับสนุนการผลิตครูที่มีคุณภาพมาตรฐานทั้งการออกแบบ หลักสูตรที่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ และมาตรฐานวิชาชีพครูของกระทรวงศึกษาธิการ การพัฒนาวิชาชีพครูรวมทั้ง การสร้างสภาพแวดล้อมสนับสนุนการผลิตครูยุคใหม่ “สำหรับผลลัพธ์การเรียนรู้ของครูยุคใหม่ 6 ด้าน คือ (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเน้นทั้งวิชาการและวิชาชีพเข้าใจผู้อื่น เข้าใจโลกมีจิตสาธารณะเสียสละและเป็นแบบอย่างที่ดี (2) ด้านทักษะทางปัญญา ให้สามารถคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง และประเมินข้อมูลสารสนเทศและแนวคิดจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายมีความคิดริเริ่ม (3) ด้านความรู้ มีความรอบรู้ในด้านความรู้ทั่วไปการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 วิชาชีพครูและวิชาที่จะสอนอย่างกว้างขวางลึกซึ้งและเป็นระบบ (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบให้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และทางสังคม ช่วยเหลือและเอื้อต่อการแก้ปัญหาในกลุ่มและระหว่างกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์มีภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดีมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็นตัวเลขเชิงสถิติ ภาษาพูด และภาษาเขียนสามารถในการใช้ดุลยพินิจที่ดีในการประมวลผลแปลความหมายและ (6) ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ ให้มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยรูปแบบหลากหลาย มีความสามารถใชภาษาต่างประเทศในการ

เรียนการสอน สามารถจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21”

12. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามทัศนะของ วิจารย์ พานิช

วิจารย์ พานิช ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิผลไว้ดังนี้ (2555, หน้า 20)

การศึกษาที่ดีที่สุดสำหรับคนยุคใหม่นั้นไม่เหมือนการศึกษาเมื่อสิบหรือยี่สิบปีที่แล้ว การศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ของศิษย์ไปอย่างสิ้นเชิง และบทบาทของครูอาจารย์ก็ต้องเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ครูที่รักศิษย์เอาใจใส่ศิษย์แต่ยังใช้วิธีสอนแบบเดิมๆ จะไม่ใช่ครูที่ทำประโยชน์แก่ศิษย์อย่างแท้จริง กล่าวคือ ครูที่มีใจแก่ศิษย์ยังไม่พอครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนจุดสนใจหรือจุดเน้น จากการสอนไปเป็นเน้นที่การเรียนรู้ (ทั้งของศิษย์และของตนเอง) ต้องเรียนรู้และปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ที่ตนจัดให้แก่ศิษย์ด้วยครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก “ครูสอน” (teacher) ไปเป็น “ครูฝึก” (coach) หรือ “ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้” (learning facilitator) และต้องเรียนรู้ทักษะในการทำหน้าที่นี้โดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องที่เรียกว่า PLC (Professional Learning Community) โดยครูต้องมีบทบาท ดังนี้

1. ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator)
2. ครูเป็นผู้แนะแนวทาง (guide/coach)
3. ครูเป็นผู้ร่วมเรียนรู้/ร่วมศึกษา (co-learner /co-investigator)

13. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามคุณลักษณะของครู

ในยุคศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิผลไว้ดังนี้ (2556, หน้า 101)

คุณลักษณะของครูในยุคศตวรรษที่ 21 หรือเรียกว่า e-Teacher จะประกอบไปด้วย 9 คุณลักษณะที่ครูพึงปฏิบัติ มีดังนี้

13.1 Experience คือ มีประสบการณ์การเรียนรู้แบบใหม่ ใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น Internet, e-Mail การใช้ CD

13.2 Extended คือ มีทักษะการค้นหาความรู้ได้ตลอดเวลา เพราะเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต สามารถใช้ได้ตลอด 24 ชั่วโมง ที่ไหนก็ได้ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการหาความรู้ด้วยเทคโนโลยี

13.3 Expanded คือ การขยายผลของความรู้ที่นั่นสู่นักเรียน ประชาชนทั่วไป และชุมชน สามารถถ่ายทอดความรู้ลง CD, VDO โทรทัศน์หรือบน Web เพื่อให้เกิดการเพิ่มความรู้ที่เป็นประโยชน์ของบุคลากรโดยรวม

13.4 Exploration คือ สามารถเลือกเนื้อหาที่ทันสมัย เอกสารอ้างอิง ค้นคว้าทั้งสาระและบันเทิง เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำมา ออกแบบการเรียนการสอน

13.5 Evaluation คือ เป็นนักประเมินที่ดี สามารถใช้เทคโนโลยี ในการประเมินผล

13.6 End-User คือ เป็นผู้ใช้ปลายทางที่ดี เช่น สามารถ Browse ไป Web Site ที่มีคุณค่าบนอินเทอร์เน็ตและเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างหลากหลาย

13.7 Enabler คือ สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างบทเรียนและเนื้อหา เพิ่มเติมมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอน สามารถใช้ซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์มา สร้างบทเรียน อย่างน้อยที่สุดก็สามารถสร้างการนำเสนอเนื้อหาด้วย Power Point เป็นการ จูงใจให้นักเรียนสนใจในการเรียนมากขึ้น หรือการใช้ Authoring tool ต่างๆ มาสร้าง บทเรียนในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

13.8 Engagement คือ ครูที่ร่วมมือกันแลกเปลี่ยนความเห็น หาแนวร่วม เพื่อให้เกิดชุมชน เช่น การคุยกันบน Web ทำให้มีความคิดใหม่ๆ มีข้อเสนอแนะ เกิดชุมชนครูบน Web

13.9 Efficient and Effective คือ ครูที่มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพจะต้องเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่ว เป็นผู้ผลิต ผู้กระจาย และผู้ใช้ ความรู้

14. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลจากงานวิจัยเรื่องการศึกษา

คุณลักษณะของครูยุคใหม่ของ สุเทพ ธรรมะตระกูล

สุเทพ ธรรมะตระกูล ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิผล ไว้ดังนี้ (สุเทพ ธรรมะตระกูล, 2555, หน้า 58-59)

จากผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะของครูยุคใหม่ในสภาพปัจจุบันมี 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ความสามารถด้านทักษะการสอน ด้านบุคลิกภาพ และด้านอารมณ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

14.1 องค์ประกอบด้านคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย ตัวแปร

11 ตัวแปร ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความสามัคคี ความยุติธรรม ความกตัญญู ความรับผิดชอบความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ ครูความอดทน และความอดออม

14.2 องค์ประกอบ ด้านความรู้ ความสามารถ ประกอบด้วย ตัวแปร 10 ตัวแปร ได้แก่ ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต มีความรู้และทักษะการใช้และสร้างสื่อการสอนพูดภาษาในประเทศอาเซียนหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ ได้อย่างน้อย 1 ภาษาพูด และเขียนภาษาอังกฤษได้มีความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอน จนเป็นที่ยอมรับหรือได้รับรางวัลมีความสามารถในการวิจัยเพื่อแก้ปัญหา/พัฒนาการเรียนการสอนมีความรอบรู้ดี/มีความรู้รอบตัวหลายด้าน มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอน และมีการวัดและประเมินผลด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย

14.3 องค์ประกอบด้านทักษะการสอน ประกอบด้วย ตัวแปร 11 ตัวแปร ได้แก่ รับฟังความคิดเห็นของศิษย์ มีความตั้งใจในการสอนเข้าใจและยอมรับความแตกต่างของศิษย์ มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดีสอนเพิ่มเติมและให้โอกาสลูกศิษย์ปรึกษาสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และเหมาะสมที่จะเกิดการเรียนรู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหา/ผู้เรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นผลสัมฤทธิ์ที่เกิดแก่ผู้เรียนและสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

14.4 องค์ประกอบด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วย ตัวแปร 7 ตัวแปร ได้แก่ บุคลิกลักษณะท่าทางดี รู้จักวางตัวได้เหมาะสม แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ มีสุขภาพแข็งแรงพูดจาสุภาพอ่อนโยนชัดเจนและเข้าใจง่ายมีเหตุผลมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

14.5 องค์ประกอบด้านอารมณ์ ประกอบด้วย ตัวแปร 3 ตัวแปร ได้แก่ มีอารมณ์ขัน ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความมั่นคงทางอารมณ์

15. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลจากการวิจัยนำร่องการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

ฤตินันท์ สมุทรทัย ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิผลไว้ดังนี้ (The Pilot Study Development of Teachers Curriculum for 21st Century, 2556, บทคัดย่อ)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ วิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูที่ใช้ในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กับแนวคิดหลักสูตรสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 และเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

แนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตของเซอร์ไมเคิลบาร์เบอร์ E (K + T + L) แนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งอนาคตใหม่การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 แนวคิดสมรรถนะหลัก (Competency) ของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แนวคิดสมรรถนะครูไทยที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ แนวคิดจากกรอบมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภาและแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แล้วสังเคราะห์เป็นแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

ผลการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ควรมี 5 องค์ประกอบ คือ 1) ความสามารถพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical Underpinning) 2) ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ความสามารถในการนำตนเอง (Leadership) และ 5) สมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) โดยเขียนในรูปของสมการได้ว่า Well-educatedness = E (K + T + L + C) โดยที่

E (Ethical Underpinning) หมายถึง พื้นฐานทางจริยธรรมในการอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมสามารถตระหนักถึง ความสวยงามของการได้อยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลายซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่สำคัญมากของการดำรงชีวิตในโลกอนาคตประกอบด้วย

E1 คือ ความสามารถในการอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม (จริยธรรมมารยาทและศีลธรรม)

E2 คือ การตระหนักถึงความสวยงามของการได้อยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลาย

K (Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่นักศึกษาครูจำเป็นต้องเรียนรู้สำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต ได้แก่ ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความรู้

ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลก ประกอบด้วย

K1 คือ ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(ภาษาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสารสนเทศ)

K2 คือ ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการประกอบ

อาชีพ (ศิลปวัฒนธรรม สุขภาพ การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ)

K3 คือ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลก

(จิตสำนึกต่อโลกการปกครองและหน้าที่พลเมืองและสิ่งแวดล้อม)

T (Thinking) หมายถึง ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาคิด

เชิงวิเคราะห์คิดเชิงสร้างสรรค์และคิดเชิงวิพากษ์ประกอบด้วย

T1 คือ คิดแก้ปัญหาคือความสามารถในการนำเอาข้อมูล

กฎเกณฑ์หรือหลักการมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้

T2 คือ คิดเชิงวิเคราะห์ คือ ความสามารถในจำแนกองค์ประกอบ

ของสิ่งต่างๆ และระบุถึงความสำคัญความสัมพันธ์และหลักการขององค์ประกอบเหล่านั้น

T3 คือ คิดเชิงสร้างสรรค์ คือ ความสามารถในการนำเอา

ส่วนประกอบย่อยหรือรายละเอียดของสิ่งต่างๆ มารวมกันเพื่อสร้างความรู้ชิ้นงานแผนงานหรือหลักการใหม่

T4 คือ คิดเชิงวิพากษ์ คือ ความสามารถในการใช้เหตุผลข้อมูล

ประกอบการลงสรุปหรือตัดสินใจ

L (Leadership) หมายถึง ความสามารถในการเป็นผู้นำตนเองและโน้มน้าว

นำผู้อื่นคล้อยตามได้ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัวชั้นเรียนสถานที่

ทำงานชุมชนและสังคม ประกอบด้วย

L1 คือ ความสามารถในการนำตนเองความตระหนักในคุณค่าของ

ตนเองสามารถสร้างภูมิคุ้มกันตนเองเมื่อเผชิญสถานการณ์ปัญหาต่างๆ

L2 คือ ความสามารถในการโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นคล้อยตามได้

ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัวชั้นเรียนสถานที่ทำงานและชุมชน (บุคลิกภาพ

ความรู้เทคนิคการสื่อสารและบริบท)

C (Competency) หมายถึง สมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพ

ครู ได้แก่ ความสามารถในการใช้ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครูการพัฒนาหลักสูตร

การจัดการเรียนรู้ จิตวิทยาสำหรับครูการวัดและประเมินผล การศึกษาการบริหารจัดการในห้องเรียน การวิจัยทางการศึกษา นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ความเป็นครู (ศีลธรรมจรรยาบรรณการพัฒนาตนเอง ด้านวิชาชีพครูการส่งเสริมพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียนและการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง) ประกอบด้วย

C1 คือ สมรรถนะในการใช้ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู

C2 คือ สมรรถนะในการพัฒนาหลักสูตร

C3 คือ สมรรถนะในการจัดการเรียนรู้

C4 คือ สมรรถนะในการใช้จิตวิทยาสำหรับครู

C5 คือ สมรรถนะในการการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

C6 คือ สมรรถนะในการบริหารจัดการในห้องเรียน

C7 คือ สมรรถนะในการวิจัยทางการศึกษา

C8 คือ สมรรถนะในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

C9 คือ สมรรถนะในการดำรงตนในการประกอบวิชาชีพครู (การพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพการส่งเสริมพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียนการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง)

16. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามทัศนะของ Herbert A. Simon

Herbert A. Simon ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิผลไว้ ดังนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2556, หน้า 5)

ทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ที่มาจากหนังสือ How Learning Works หนังสือเล่มนี้จะขึ้นต้นด้วยคำพูดของ Herbert A. Simon ซึ่งเป็นผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ นอกจากท่านเป็นนักเศรษฐศาสตร์แล้ว ท่านเป็นนักจิตวิทยาการเรียนรู้ด้วย ท่านบอกว่า “การเรียนรู้เป็นผลของการกระทำ คือ การลงมือทำและการคิดของผู้ที่จะเรียนเท่านั้นครูช่วยได้แต่เพียงช่วยให้เขาทำและก็คิดเพื่อที่จะเรียนครูไม่สามารถทำให้เขาเรียนได้”

หนังสือ How Learning Works กล่าวสรุปมาจากผลงานวิจัยหลายพันเรื่องและก็ได้หลัก 7 ประการของการสอนที่ดี คือ

1. ต้องเข้าใจความรู้อ่อนของผู้เรียนครูต้องหาวิธีการตรวจสอบความรู้อ่อนของผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด

2. การจัดระบบความรู้ที่เรียกว่า Knowledge Organization มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีการจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. แรงจูงใจครูจะต้องสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน
4. การเรียนที่ถูกต้อง คือ การเรียนจนรู้จริง
5. การสอนโดยการปฏิบัติและมีการป้อนกลับครูที่ดีทั้งหลาย จะรวมตัวร่วมกันออกแบบการเรียนรู้ ดูว่าต้องการให้เรียนรู้อะไรออกแบบอย่างไรให้เด็กทำอะไรและเพื่อให้ได้อะไรและวัดได้อย่างไรว่าจะได้เพื่อจะให้เด็กลงมือปฏิบัติแต่ว่าปฏิบัติเฉยๆ ไม่เพียงพอ ครูต้องป้อนกลับข้อมูลให้นักเรียนเรียนแล้วเกิดความสุข เกิดความมั่นใจในตัวเองรู้ว่าตรงไหนตัวทำได้ตรงไหนตัวจะต้องปรับปรุงศิลปะการป้อนกลับที่เรียกว่า Feedback นี้สำคัญอย่างยิ่ง
6. พัฒนาการของนักเรียนและบรรยากาศในห้องเรียน
7. ผู้เรียนต้องสามารถกำกับการเรียนรู้ด้วยตนเองในกระบวนการครูจะต้องสามารถทำให้เกิดความสามารถหรือทักษะในการกำกับการเรียนรู้ให้กับตัวเองที่สำคัญ คือ ให้รู้ว่าตัวเองมีวิธีการเรียนอย่างไรและปรับปรุงวิธีการเรียนของตัวเองได้

17. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามทัศนะของการฝึกหัดครูของ University of Helsinki ประเทศฟินแลนด์

Matti Meri แห่ง University of Helsinki ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิผลไว้ดังนี้ (กฤษมันต์ วัฒนานรงค์, ออนไลน์)

ศาสตราจารย์กิตติคุณ (Professor emeritus) Matti Meri แห่ง University of Helsinki ได้บรรยายสรุปการจัดการศึกษาและการฝึกหัดครูให้กับคณะศึกษาดูงาน ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจสำหรับนำมาใช้ปรับปรุงการจัดการฝึกหัดครูของประเทศไทย ถึงแม้ว่าบริบทของสังคมไทยกับประเทศฟินแลนด์จะแตกต่างกันแต่อาจนำประเด็นบางอย่างมาปรับใช้ได้ เช่น การกำหนดสมรรถนะหลักสำหรับครู (Teacher's Core Competences) การใช้วิจัยเป็นฐาน (Research-based Approach) กระบวนการคิดทางการเรียนการสอน (Pedagogical Thinking in Teaching-Studying-Learning Process) และการฝึกสอน (Teaching Practice) เป็นต้น

การกำหนดสมรรถนะหลักสำหรับครู (Teacher's Core

Competences) เนื่องจากการจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์มีชื่อเสียงเป็นที่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณภาพ สามารถสืบค้นได้จากแหล่งสืบค้นรวมทั้งมีผู้นำเสนอไว้เป็นจำนวนมาก แต่การนำเสนอในบทความนี้มุ่งประเด็นการฝึกหัดครูของ University of Helsinki ที่ดำเนินการโดยภาควิชาการฝึกหัดครู (Department of Teacher Education) ซึ่งอยู่ในคณะพฤติกรรมศาสตร์ (Faculty of Behavioral Sciences) ซึ่งกำหนดสมรรถนะหลักสำหรับครูไว้ดังนี้

17.1 ความมั่นใจในตนเอง (Self-Confidence) เป็นสมรรถนะเชิงนามธรรมที่ต้องมีการวัดจากพฤติกรรมการแสดงออกและยังให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพของผู้ที่มีวิชาชีพครู ถ้าครูมีความมั่นใจในภูมิความรู้และภูมิปัญญาของตนจะทำให้ลูกศิษย์ มั่นใจในการเรียน และเชื่อมั่นในสิ่งที่เรียน

17.2 ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เป็นสมรรถนะเชิงนามธรรมอีกเช่นกัน ซึ่งกระบวนการวัดและประเมินความคิดสร้างสรรค์จำเป็นต้องใช้ฐานความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์อย่างมาก

17.3 ทักษะทางปัญญา (Meta-Cognitive Skills) เป็นการส่งเสริมกระบวนการทางปัญญา สมรรถนะด้านนี้เกี่ยวข้องกับความสามารถทางสมองในการคิดเชิงอภิธานหรือองค์รวม (Holistic) เพื่อเห็นความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ

17.4 ทักษะการปฏิสัมพันธ์ (Skills to Direct Interaction) อาชีพครูมีความจำเป็นต้องมีการเผชิญหน้า มีการติดต่อทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง การมีสมรรถนะด้านการปฏิสัมพันธ์อย่างตรงตามประเด็นเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา หรือสร้างความเข้าใจให้ลูกศิษย์มีความสำคัญมาก

17.5 ความสามารถในการออกแบบสิ่งแวดล้อมทางการสอน การศึกษาค้นคว้า และการเรียนรู้ (Ability to Create Teaching-Studying-Learning Environments) สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยให้การสอน การศึกษาค้นคว้า และการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการศึกษาค้นคว้าเท่าเทียมกับการเรียนและการสอน

18. องค์ประกอบครูที่มีประสิทธิผลตามทัศนะของ

ถนอมพร เลหาจรัสแสง

ถนอมพร เลหาจรัสแสง ได้กล่าวถึง คุณลักษณะครูที่มีประสิทธิผล

ไว้ดังนี้ (ภาสกร เรื่องรองและคณะ, 2556, หน้า4)

เมื่อสังคมโลกเปลี่ยนไปผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้จากโรงเรียนเพียงแห่งเดียว แต่สามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกที่เป็นสังคมรอบตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก อินเทอร์เน็ต บทบาทของครูไทยในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยโดยครู ต้องช่วยแก้ไขและชี้แนะความรู้ที่ถูกผิดที่ผู้เรียนได้รับจากสื่อภายนอก รวมทั้งสอนให้รู้จัก การคิดวิเคราะห์หาค้นกรองความรู้ว่ามีวิจรรย์ญาณก่อนนำข้อมูลมาใช้อย่างถูกต้องและ เหมาะสม นอกจากนี้ครูยังต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและต้องพัฒนาทักษะที่จำเป็น สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของตนเองดังที่ ฅนอมพร เลาทจรสแสง ได้เสนอทักษะ ที่จำเป็นสำหรับครูไทยในอนาคต (C-Teacher) ไว้ที่น่าสนใจ 8 ประการ คือ

18.1 Content ครูต้องมีความรู้และทักษะในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดีหาก ไม่รู้จริงในเรื่องที่สอนแล้วก็ยากที่นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา นั้นๆ

18.2 Computer (ICT) Integration ครูต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยี เข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยี จะช่วยกระตุ้นความสนใจให้กับนักเรียนและหากออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนอย่าง มีประสิทธิภาพจะช่วยส่งเสริมความรู้และทักษะที่ต้องการได้เป็นอย่างดี

18.3 Constructionist ครูผู้สอนต้องเข้าใจแนวคิดที่ว่าผู้เรียนสามารถ สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเองโดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ภายในเข้ากับการได้ลงมือ ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ดังนั้น ครูจึงควรนำแนวคิดนี้ไปพัฒนางานแผนการจัดการจัดการ การเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ที่คงทนและเกิดทักษะที่ต้องการ

18.4 Connectivity ครูต้องสามารถจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่าง ผู้เรียนด้วยกัน ผู้เรียนกับครูภายในสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถานศึกษา ระหว่าง สถานศึกษาและสถานศึกษากับชุมชนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับนักเรียน

18.5 Collaboration ครูมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใน ลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างนักเรียนกับครูและนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันเพื่อ ฝึกทักษะการทำงานเป็นทีมการเรียนรู้ด้วยตนเองและทักษะสำคัญอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

18.6 Communication ครูต้องมีทักษะการสื่อสารทั้งการบรรยาย การยกตัวอย่าง การเลือกใช้สื่อและการนำเสนอรวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อ การเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

18.7 Creativity ครูต้องออกแบบสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนมากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอด ความรู้หน้าห้องเพียงอย่างเดียว

18.8 Caring ครูต้องมีมุกตลกติดต่อนักเรียน ต้องแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยอย่างจริงใจต่อนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความเชื่อใจส่งผลให้เกิดสภาพการเรียนรู้ที่ตื่นตัวแบบผ่อนคลายซึ่งเป็นสภาพที่นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด

ซึ่งจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยของครูที่มีประสิทธิผล ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์องค์ประกอบของครูที่มีประสิทธิผล ดังตาราง 1 ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ถือว่าเป็นองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (theoretical framework) ที่ผู้วิจัยจะพิจารณาใช้เกณฑ์เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (conceptual framework) ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ตาราง 1 สังเคราะห์องค์ประกอบหลักของครูที่มีประสิทธิผล

องค์ประกอบของครูที่มีประสิทธิผล	ตามคำสอนในพุทธศาสนา (ออนไลน์)	ตามพระราชดำรัส (2552)	ชุมชน อเมริวิคัม (ออนไลน์)	กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู (2554)	พลัสตันท์ โพรซีทของ (2550)	ข้อบังคับคุรุสภา (25560)	มาตรฐานที่ 7 (2552)	Sir Michael Barber (ออนไลน์)	Singapore Vision (2554)	Partnership for 21 st Century Skills (2554)	สู่เมธ แก้มงุ่น (2554)	วิจารณ์ พานิช (2555)	สพฐ. (2556)	สุเทพ ธรรมะตระกูล (2555)	ฤดีพันธ์ สมุทรทัย (2556)	Herbert A. Simon (2556)	Matti Meri (ออนไลน์)	ถนอมพร เลหาจรัสแสง (2556)	รวม
1. มีความรู้ความสามารถ	√	√	√	√				√		√	√	√	√	√	√	√	√	√	12
2. มีทักษะในการสอน			√	√	√	√	√			√			√	√		√		√	10
3. มีภาวะผู้นำทางวิชาการ	√	√	√		√	√		√			√			√		√	√		10
4. มีคุณธรรมจริยธรรม	√	√	√				√	√			√		√	√				√	9
5. มีทักษะในการใช้สื่อและเทคโนโลยี				√		√	√				√	√						√	6
6. เป็นผู้เรียนรู้และศึกษาร่วม						√				√		√				√			6
7. จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้				√	√	√		√	√						√	√			6

ตาราง 1 (ต่อ)

	ตามคำสอนในพุทธศาสนา (ออนไลน์)	ตามพระราชดำรัส (2552)	สุมน อมรวิวัฒน์ (ออนไลน์)	กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู (2554)	พลศึกษา โพธิ์ศรีทอง (2550)	ข้อบังคับคุรุสภา (25560)	มาตรฐานที่ 7 (2552)	Sir Michael Barber (ออนไลน์)	Singapore Vision (2554)	Partnership for 21 st Century Skills (2554)	สุเมธ แย้มม่วง (2554)	วิจารณ์ พานิช (2555)	สพฐ. (2556)	สุเทพ ธรรมะตระกูล (2555)	ถิ่นที่ สมุทรทัย (2556)	Herbert A. Simon (2556)	Matti Meri (ออนไลน์)	ถนอมพร เลหาจรัสแสง (2556)	รวม
8. ออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย				✓	✓		✓		✓		✓								5
9. ประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างหลากหลาย				✓	✓	✓	✓						✓						5
10. วิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้					✓		✓						✓		✓	✓			5
11. เป็นแบบอย่างที่ดี	✓	✓	✓			✓	✓												5
12. เป็นผู้อำนวยการที่ใส่ใจ					✓				✓			✓				✓			4
13. มีทักษะในการสื่อสาร	✓	✓	✓														✓		4

องค์ประกอบของครูที่มีประสิทธิผล	ตามคำสอนในพุทธศาสนา (ออนโธม)	ตามพระราชดำรัส (2552)	สุนทรียะ (ออนโธม)	กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู (2554)	พลัสดีพี เฟิร์สทีทอง (2550)	ข้อบังคับคุรุสภา (25560)	มาตรฐานที่ 7 (2552)	Sir Michael Barber (ออนโธม)	Singapore Vision (2554)	Partnership for 21 st Century Skills (2554)	สู่เมฆ แอ้มุ่น (2554)	วิจารณ์ พานิช (2555)	สพฐ. (2556)	สุเทพ ธรรมะตระกูล (2555)	ฤตินันท์ สมุทรทัย (2556)	Herbert A. Simon (2556)	Matti Meri (ออนโธม)	เกษมพร เลขาจรัสแสง (2556)	รวม
14. สอนให้เด็กคิดเป็น							✓								✓	✓		✓	4
15. เป็นผู้แนะแนวทาง							✓			✓		✓							3
16. รักและเมตตาศิษย์					✓													✓	2
17. พัฒนาตนเอง						✓					✓								2
18. รักและศรัทธาในวิชาชีพครู		✓	✓																2
19. บุคลิกภาพดี			✓										✓						2
20. มีสมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพครู					✓							✓							2

ตาราง 1 (ต่อ)

	ตามคำสอนในพุทธศาสนา (ออนโฌ)	ตามพระราชดำรัส (2552)	สุนทรียวัฒนธรรม (ออนโฌ)	กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู (2554)	พลัสตันท์ เฟิร์สท์ทอง (2550)	ข้อบังคับคุรุสภา (25560)	มาตรฐานที่ 7 (2552)	Sir Michael Barber (ออนโฌ)	Singapore Vision (2554)	Partnership for 21 st Century Skills (2554)	สู่เมฆ แอ้มมุ่น (2554)	วิจารณ์ พานิช (2555)	สพฐ. (2556)	สุเทพ ธรรมะตระกูล (2555)	ฤตินันท์ สมุทรทัย (2556)	Herbert A. Simon (2556)	Matti Meri (ออนโฌ)	เกษมพร เลขาจรัสแสง (2556)	รวม
21. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์						√									√				2
22. เป็นผู้ผลิต ผู้กระจายและผู้ใช้ความรู้					√							√							2
23. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี					√							√							2
24. เข้าใจการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก					√			√											1
25. มีความสามารถเชิงลึกในการแก้ปัญหา								√											1
26. คิดอย่างมีวิจารณญาณ								√											1
รวม	5	6	8	6	12	9	8	5	6	4	6	3	9	5	5	7	4	6	113

จากตาราง 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักของครูที่มีประสิทธิผล พบว่ามีองค์ประกอบเชิงทฤษฎี (theoretical framework) จำนวน 26 องค์ประกอบ แต่การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการพิจารณาจากความถี่ขององค์ประกอบที่นักวิจัยส่วนใหญ่เลือกเป็นองค์ประกอบหลักของครูที่มีประสิทธิผลในระดับสูงตั้งแต่ ร้อยละ 50 ขึ้นไป (ในที่นี้คือความถี่ตั้งแต่ 10 ขึ้นไป) พบว่า สามารถคัดสรรองค์ประกอบของครูที่มีประสิทธิผลได้ 4 องค์ประกอบที่จะใช้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (conceptual framework) ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 4 องค์ประกอบ ดังนี้

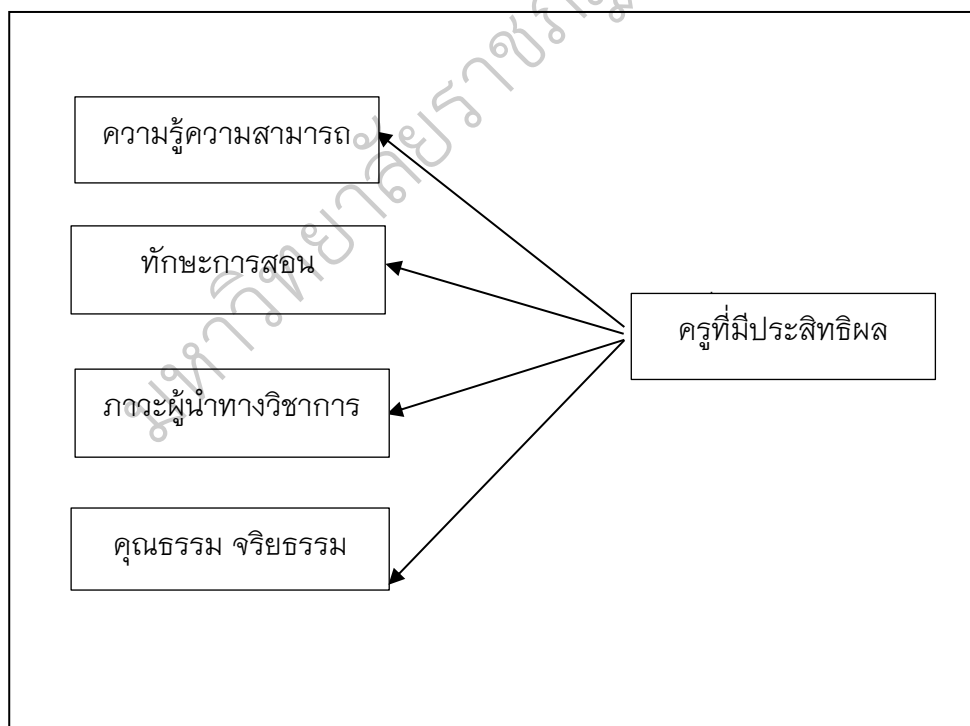
องค์ประกอบที่ 1 ความรู้ความสามารถ

องค์ประกอบที่ 2 ทักษะการสอน

องค์ประกอบที่ 3 ภาวะผู้นำทางวิชาการ

องค์ประกอบที่ 4 คุณธรรม จริยธรรม

จากองค์ประกอบหลักข้างต้นสามารถสร้างโมเดลตัวบ่งชี้ครูที่มีประสิทธิผลได้ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 โมเดลการวัดองค์ประกอบหลักครูที่มีประสิทธิผล

จากภาพประกอบ 2 แสดงโมเดลการวัดองค์ประกอบหลักครูที่มีประสิทธิผลที่ได้จากการสังเคราะห์ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย 1) ความรู้ความสามารถ 2) ทักษะการสอน 3) ภาวะผู้นำทางวิชาการ และ 4) คุณธรรม จริยธรรม

ในลำดับต่อไปผู้วิจัยจะศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์หาองค์ประกอบย่อยของแต่ละองค์ประกอบหลักเพื่อสังเคราะห์หา นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบย่อยของแต่ละองค์ประกอบหลักต่อไป

องค์ประกอบย่อย นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ ของแต่ละองค์ประกอบของครูที่มีประสิทธิผล

1. องค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบหลักความรู้ความสามารถ

1.1 องค์ประกอบความรู้ความสามารถ ตามทัศนะของคู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู กระทรวงศึกษาธิการ

คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงการมีความรู้ความสามารถไว้ ดังนี้ (2555, หน้า 114-115)

ครูต้องเต็มรู้ คือ มีความรู้บริบูรณ์อาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องถ่ายทอด อธิบายให้ความรู้แก่คน ดังนั้น ครูทุกคนจะต้องเป็นผู้ที่ทำให้ตนเองนั้นบริบูรณ์หรือเต็มไป ด้วยความรู้ ครูควรจะทำให้บริบูรณ์ในตัวครูประกอบด้วยความรู้ 3 ประการ คือ

- 1) ความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพ ครูควรแสวงหาความรู้ รวบรวมข้อมูลโดยการอ่าน การฟัง และพยายามนำประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อมาถ่ายทอดให้ผู้เรียนของตนได้เกิดความรู้ที่ทันสมัย ดังนั้น ครูจะต้องแสวงหาความรู้ที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมให้ผู้เรียน เรียนอย่างครบถ้วนเหมาะสมตามระดับความรู้นั้น
- 2) ความรู้เรื่องโลก ครูควรมีความรู้และประสบการณ์ชีวิตอย่างเพียงพอ เพื่อสามารถอธิบายบอกเล่า ถ่ายทอด ทักทาย ทักทาย ทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีที่ดำรงมาของชาติของสังคมไปสู่ศิษย์ครูควรเข้าใจชีวิตอย่างเพียงพอที่จะให้คำแนะนำ คำสั่งสอน เพื่อให้ศิษย์ได้ดำเนินชีวิตที่ดีในอนาคตได้ ดังนั้น นอกเหนือจากตำราวิชาการ ครูแสวงหาความรู้รอบตัวด้านอื่นๆ ให้บริบูรณ์ โดยเฉพาะความเป็นไปของระเบียบ ประเพณี สังคม วัฒนธรรม และ
- 3) ความรู้เรื่องธรรมะ ครูควรมีสิ่งยึดเหนี่ยวในจิตใจ เพื่อที่จะสามารถอบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีความคิดที่ดี มีความประพฤติดี ไม่ว่าจะครูจะนับถือศาสนาใดก็ตาม ทุกศาสนามีจุดหมายเดียวกัน คือ มุ่งให้คนเป็นคนดี ครูที่มีความรู้

ด้านธรรมะจะสามารถหยิบยกเรื่องธรรมะมาเป็นอุทาหรณ์ สำหรับสั่งสอนศิษย์

1.2 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะ

ของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ (ดิเรก พรสีมา และคณะ, 2543, หน้า 56)

กล่าวถึง การมีความรู้ ความสามารถ ประกอบด้วย

1. มีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแท้จริง สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ ทั้งการปฏิบัติในระดับสากลและในระดับท้องถิ่น 2) มีความรู้ด้านการวิจัย วิทยาการคอมพิวเตอร์และภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ 3) มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน จิตวิทยา การวัดและประเมินผล และสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) รู้ข้อมูลข่าวสารรอบตัว และเรื่องราวในท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์วิจารณ์ได้

1.3 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของ Hessong and Weeks

Hessong and Weeks (1987, p. 457) ได้กล่าวถึง การมีความรู้ ความสามารถไว้ว่า มีความรู้ ความเข้าใจ ในวิชาการต่างๆ ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจาก มหาวิทยาลัยเป็นอย่างดีและมีความแม่นยำในวิชาที่จะสอน

1.4 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของสำนักงาน
เลขาธิการคุรุสภา

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549, หน้า 289 – 295) ได้กล่าวถึง ความรู้ความสามารถว่าครูควรมีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับภาษาและเทคโนโลยี การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ จิตวิทยาสำหรับครู การวัดและประเมินผลการศึกษา การบริหารจัดการในห้องเรียน การวิจัยทางการศึกษานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา และความเป็นครู

1.5 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของ
เจริญวิชิษฐ์ สมพงษ์ธรรม และคณะ

เจริญวิชิษฐ์ สมพงษ์ธรรมและคณะ (2553, หน้า ก-ฉ) กล่าวว่า ความรู้ความสามารถ ประกอบด้วย 1) ความสามารถทางภาษา (Language Abilities) 2) ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการจัดการเรียนการสอน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Computer utilization Abilities) 3) ความสามารถในการพัฒนาวิสัยทัศน์การศึกษา

เพื่อการพัฒนาประเทศและการประกันคุณภาพทางการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (Education Vision for Country Development and Excellent Quality Assurance) 4) ความสามารถในการวิเคราะห์บริบทการจัดการศึกษา (Context Analysis) 5) ความสามารถกำหนดทิศทางและการกำหนดกลยุทธ์พัฒนาสถานศึกษา (School Direction and Strategic Formulation) 6) ความสามารถในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติและการประเมินกลยุทธ์ (Strategic Implementation and Evaluation) 7) ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น (Local and School Curriculum Development) 8) ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ (Learning Management) 9) ความสามารถในการประยุกต์ใช้จิตวิทยาสำหรับครูเพื่อจัดการเรียนการสอน (Applied Psychology for Teachers) 10) ความสามารถในการพัฒนาวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา (Education Innovative and Information Technology) 11) ความสามารถในการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) 12) ความสามารถในการบริหารจัดการชั้นเรียน (Classroom Management) 13) ความสามารถในการวิจัยทางการศึกษา (Educational Research Abilities)

1.6 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน (2555, หน้า 87-102) ได้กล่าวถึง ความรู้ความสามารถว่า ประกอบด้วย 1) ความรู้ในเนื้อหาวิชา 2) การสื่อสารและการใช้ภาษา 3) การพัฒนาหลักสูตร 4) การจัดการเรียนรู้ 5) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 6) การบริหารจัดการชั้นเรียน 7) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมทางการศึกษา 8) การวัดและประเมินผล 9) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน 10) จิตวิทยาสำหรับครู 11) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 12) คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ 13) ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม 14) การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ 15) การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน

1.7 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของ ไพรวลัย ชินโนไพรวลัย ชินโน (2547, หน้า 20-22) กล่าวถึง ความรู้ความสามารถ ประกอบด้วย 1) มีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแท้จริง สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ ทั้งการปฏิบัติในระดับสากลและในระดับท้องถิ่น 2) มีความรู้ด้านการวิจัย วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์และภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ มีความรู้ ด้านเทคนิคการสอน จิตวิทยา การวัดและประเมินผล และสามารถ

ประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อมูลข่าวสารรอบตัว และเรื่องราวใน
ท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์วิจารณ์ได้

1.8 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของ

ฤตินันท์ สมุทรทัย

ฤตินันท์ สมุทรทัย (2556, บทคัดย่อ) กล่าวถึง ความรู้ความสามารถ
ประกอบด้วย ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการ
ดำรงชีวิต และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลก ประกอบด้วย
1) ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ
เทคโนโลยีและสารสนเทศ) 2) ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ
(ศิลปะ วัฒนธรรม สุขภาพ การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ)
3) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลก (จิตสำนึกต่อโลก การ
ปกครองและหน้าที่พลเมืองและสิ่งแวดล้อม) และ 4) ความสามารถในการใช้ภาษาและ
เทคโนโลยีสำหรับครู การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ จิตวิทยาสำหรับครู การวัด
และประเมินผลการศึกษา การบริหารจัดการในห้องเรียน การวิจัยทางการศึกษา
นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ความเป็นครู (ศีลธรรม จรรยาบรรณ
การพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพครู การส่งเสริมพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน และ
การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง)

1.9 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของ

สุเทพ ธรรมะตระกูล (2555, หน้า 58-59)

สุเทพ ธรรมะตระกูล กล่าวถึง ความรู้ ความสามารถ ประกอบด้วย
ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต มีความรู้และ
ทักษะการใช้และสร้างสื่อการสอน พูดภาษาในประเทศอาเซียนหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ
ได้อย่างน้อย 1 ภาษา พูดและเขียนภาษาอังกฤษได้ มีความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอนจนเป็น
ที่ยอมรับหรือได้รับรางวัล มีความสามารถในการวิจัยเพื่อแก้ปัญหา/พัฒนาการเรียนการ
สอน มีความรอบรู้ดี/มีความรู้รอบตัวหลายด้าน มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศใน
การเรียนการสอน และมีการวัดและประเมินผลด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย

1.10 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของ

สุมน อมรวิวัฒน์ (<https://educ105.wordpress.com/บทความ-ลักษณะครูที่ดี/>)

กล่าวถึง ความรู้ความสามารถ ประกอบด้วย การมีความรู้หรือความ

เข้าใจในวิชาการต่างๆ ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาจาก วิทยาลัย/ มหาวิทยาลัยเป็นอย่างดี มีความเชื่อมั่นในวิชาการแต่ไม่หยิ่งผยองว่าตนมีความรู้สูง

1.11 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ตัวบ่งชี้ที่ 6.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554, หน้า 56)

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา กล่าวถึง ความรู้ความสามารถ ประกอบด้วย 1) การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นความคิดรวบยอดหลักการและความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน 3) การออกแบบการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองเพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย 4) การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และช่วยดูแลผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ 5) การจัดเตรียมและใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน 6) การประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน รวมทั้งการวางแผนให้ผู้เรียนประเมินความก้าวหน้าของตนเองและนำมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาตนเอง 7) การวิเคราะห์ผลการประเมินและนำมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียนรวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนและ 8) การศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาสื่อและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.12 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของ พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง

พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง (2550, หน้า 22) กล่าวถึง ความรู้ ความสามารถ ประกอบด้วย 1) มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของเครื่องมือที่จะใช้สำหรับการแสวงหาความรู้ การสอบถาม มีความเข้าใจในโครงสร้างของสาขาวิชาที่ตนเป็นผู้สอน และสามารถสร้างสรรค์ประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมให้เนื้อหาวิชาเหล่านั้นเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน 2) มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเรียนรู้และพัฒนาของเด็ก รู้จักสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นเพื่อช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา สังคมและพัฒนาการส่วนบุคคล 3) มีความเข้าใจถึงความแตกต่างในการเรียนรู้ของเด็ก และสามารถสร้างสรรค์โอกาสในการจัดการเรียนการสอนที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียน

ที่หลากหลายได้ 4) มีความเข้าใจและรู้จักใช้ยุทธวิธีที่หลากหลายในการสอน เพื่อกระตุ้นให้เด็กได้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล สามารถแก้ไขปัญหาและมีทักษะในเชิงปฏิบัติ 5) ใช้ความเข้าใจในตัวเด็กแต่ละบุคคล รวมทั้งการใช้ทั้งแรงจูงใจและพฤติกรรมของกลุ่มมาสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในเชิงสร้างสรรค์ มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และการสร้างแรงจูงใจในตัวของผู้เรียน 6) สามารถใช้ถ้อยคำที่ก่อให้เกิดผล สามารถใช้อากัปกริยาท่าที รวมทั้งเทคนิควิธีการสื่อความหมายที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กรู้จักถาม รู้จักแสวงหาความรู้ ตลอดจนทั้งรู้จักสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนอย่างสร้างสรรค์ 7) สามารถวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาความต้องการของชุมชนและเป้าหมายของหลักสูตร 8) มีความเข้าใจและใช้ยุทธวิธีการประเมินผลในรูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อประเมินสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นว่าผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทั้งทางสติปัญญา สังคม และร่างกายอย่างต่อเนื่อง

1.13 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานที่ ๗ ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (2552, หน้า 43)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวถึง ความรู้ความสามารถ ประกอบด้วย 1) ครูสามารถกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2) สามารถวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและใช้ข้อมูลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน 3) สามารถออกแบบและการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสติปัญญา 4) สามารถใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมผนวกกับการนำบริบทและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ 5) สามารถวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย 6) สามารถให้คำแนะนำคำปรึกษาและแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้เรียนทั้งด้านการเรียนและคุณภาพชีวิตด้วยความเสมอภาค 7) สามารถศึกษาวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวิชาที่ตนรับผิดชอบ และใช้ผลในการปรับการสอน 8) สามารถจัดการเรียนการสอนตามวิชาที่ได้รับมอบหมายเต็มเวลาเต็มความสามารถ

1.14 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะของตาม Partnership for 21st Century Skills ภาควิชาเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

(วราพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์, 2554, หน้า 58)

Partnership for 21st Century Skills ภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 กล่าวถึง ความรู้ ความสามารถ ประกอบด้วย 1) การมีทักษะความรู้ความสามารถในเชิงบูรณาการ การใช้เครื่องมือและกำหนดยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติในชั้นเรียนและมีความสามารถในการวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เหมาะสม 2) การสร้างคุณสมบัติแบบในมิติของการสอนด้วยเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย 3) มีทักษะความรู้ความสามารถในเชิงลึกเกี่ยวกับการแก้ปัญหา การคิดแบบวิจารณ์ญาณ และทักษะด้านอื่นๆ ที่สำคัญต่อวิชาชีพ 4) การเป็นตัวแบบ (Model) แห่งการเรียนรู้ของชั้นเรียนที่จะนำไปสู่การสร้างทักษะการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ 5) สามารถวิเคราะห์ผู้เรียนได้ทั้งรูปแบบการเรียนรู้ สติปัญญา จุดอ่อนจุดแข็งในตัวผู้เรียน 6) การพัฒนาความสามารถให้สูงขึ้นเพื่อนำไปใช้สำหรับการกำหนดกลยุทธ์ทางการสอนและจัดประสบการณ์ทางการเรียนได้เหมาะสมกับบริบททางการเรียนรู้ 7) การประเมินผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างทักษะและเกิดการพัฒนาการเรียนรู้ 8) แบ่งปันความรู้ระหว่างชุมชนทางการเรียนรู้โดยใช้ช่องทางหลากหลายในการสื่อสารให้เกิดขึ้น 9) สร้างให้เกิดรูปแบบที่มีการพัฒนาทางวิชาชีพได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

1.15 องค์ประกอบความรู้ความสามารถตามทัศนะ

ของถนอมพร เลหาจรัสแสง

ถนอมพร เลหาจรัสแสง และคณะ (2556, หน้า 4) กล่าวว่า ความรู้ ความสามารถ ประกอบด้วย 1) Content ครูต้องมีความรู้และทักษะในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี หากไม่รู้จักจริงในเรื่องที่สอนแล้วก็ยากที่นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเหล่านั้นๆ 2) Computer (ICT)-Integration ครูต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีจะช่วยกระตุ้นความสนใจให้กับนักเรียน และหากออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยส่งเสริมความรู้และทักษะที่ต้องการได้เป็นอย่างดี 3) Constructionist ครูผู้สอนต้องเข้าใจแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ภายในเข้ากับการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ดังนั้น ครูจึงควรนำแนวคิดนี้ไปพัฒนาวางแผนการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ที่คงทนและเกิดทักษะที่ต้องการ 4) Connectivity ครูต้องสามารถจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ผู้เรียนกับครู ครูภายในสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษา และ

สถานศึกษากับชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับนักเรียน 5) Collaboration ครูมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน เพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะสำคัญอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 6) Communication ครูต้องมีทักษะการสื่อสาร ทั้งการบรรยาย การยกตัวอย่าง การเลือกใช้สื่อและการนำเสนอ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม 7) Creativity ครูต้องออกแบบ สร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนมากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้หน้าห้องเพียงอย่างเดียว 8) Caring ครูต้องมีเมตตาจิตต่อนักเรียน ต้องแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยอย่างจริงใจต่อนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความเชื่อใจ ส่งผลให้เกิดสภาพการเรียนรู้ตื่นตัวแบบผ่อนคลาย ซึ่งเป็นสภาพที่นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด

จากการกำหนดชื่อองค์ประกอบข้างต้น และจากองค์ประกอบที่เป็นทักษะหรือผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการจากแหล่งต่างๆ ที่มีความหมายเฉพาะอื่นๆ ผู้วิจัยได้นำมาแสดงในตาราง 2 โดยองค์ประกอบเหล่านี้ถือว่าเป็นองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework) ที่ผู้วิจัยจะพิจารณาใช้เกณฑ์เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (Conceptual Framework) ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ตาราง 2 การสังเคราะห์องค์ประกอบหลักความรู้ความสามารถ

	คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู (2555)	กระทรวงศึกษาธิการ (2543)	Hessong and Weeks (1987)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม (2553)	พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และ พรทิพย์ แข็งขัน (2555)	ไพรวัดย์ ชินโณ (2547)	กฤตินันท์ สมุทร์ทัย (2556)	สุเทพ ธรรมะตระกูล (2555)	สุมน อมรวิวัฒน์ (อนันโตณ์)	สมศ. (2554)	พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง (2550)	สพฐ. (2552)	Partnership for 21 st Century Skills (2554)	ถนนมพร เลขาคริสตแสง (2556)	รวม
1. การจัดการเรียนรู้		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	12
2. เนื้อหาวิชาที่สอน	✓	✓	✓			✓	✓		✓	✓		✓			✓	9
3. การวัดและประเมินผล				✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓		9
4. การวิจัยทางการศึกษา				✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓			8
5. จิตวิทยาสำหรับครู		✓		✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓			8
6. การบริหารจัดการห้องเรียน				✓	✓	✓		✓				✓	✓	✓	✓	8
7. เทคนิคการสอน		✓					✓		✓		✓	✓		✓	✓	7

ตาราง 2 (ต่อ)

	คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู (2555)	กระทรวงศึกษาธิการ (2543)	Hessong and Weeks (1987)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	เจริญวิชิษฐ์ สมพงษ์ธรรม (2553)	พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และ พรทิพย์ แข็งขัน (2555)	ไพรวัดย์ ชินโณ (2547)	กฤตินันท์ สมุทรทัย (2556)	สุเทพ ธรรมะตระกูล (2555)	สุমন อมรวิวัฒน์ (ออนไลน์)	สมศ. (2554)	พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง (2550)	สพฐ. (2552)	Partnership for 21 st Century Skills (2554)	ถนนพร เลขาจรัสแสง (2556)	รวม
8. การสื่อสารและการใช้ภาษา				√	√	√	√	√	√						√	7
9. นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ				√	√	√		√	√				√			6
10. การพัฒนาหลักสูตร			√	√	√	√		√								5
11. ความสามารถด้านคอมพิวเตอร์				√	√		√		√						√	5
12. เป้าหมายของหลักสูตร										√	√	√	√			4
13. เรื่องโลกและข่าวสารรอบตัว	√	√					√	√								4
14. การใช้และสร้างสื่อการสอน									√				√			2

ตาราง 2 (ต่อ)

	คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู (2555)	กระทรวงศึกษาธิการ (2543)	Hessong and Weeks (1987)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	เจริญวิชิษฐ์ สมพงษ์ธรรม (2553)	พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และ พรทิพย์ แข็งขัน (2555)	ไพรวัดย์ ชินโณ (2547)	กฤตินันท์ สมุทรทัย (2556)	สุเทพ ธรรมะตระกูล (2555)	สุমন อมรวิวัฒน์ (ออนไลน์)	สมศ. (2554)	พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง (2550)	สพฐ. (2552)	Partnership for 21 st Century Skills (2554)	ถนนพร เลขาทรวิเสส (2556)	รวม
15. การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ					√									√		2
16. การทำงานเป็นทีม					√										√	2
17. จรรยาบรรณวิชาชีพ					√		√									2
18. ความสัมพันธ์กับชุมชน					√		√									2
19. วิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขสถานการณ์ได้														√		2
20. วิเคราะห์บริบทการจัดการศึกษา					√											2
21. การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้														√		1

ตาราง 2 (ต่อ)

	คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู (2555)	กระทรวงศึกษาธิการ (2543)	Hessong and Weeks (1987)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม (2553)	พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และ พรทิพย์ แข็งขัน (2555)	ไพรวลัย ชินโณ (2547)	กฤตินันท์ สมทรัพย์ (2556)	สุเทพ ธรรมะตระกูล (2555)	สุมน อมรวิวัฒน์ (อินไลน์)	สมศ. (2554)	พลรัตน์ โพธิ์ศรีทอง (2550)	สพฐ. (2552)	Partnership for 21 st Century Skills (2554)	ถนนพร เลขาศรีแสง (2556)	รวม
22. วิเคราะห์ผู้เรียน														√		1
23. พัฒนาวิสัยทัศน์การศึกษา					√											1
24. การแบ่งปันความรู้														√		1
25. การดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ								√								1
26. พื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต								√								1
27. ธรรมะ	√															1
28. การกำหนดกลยุทธ์และนำไปปฏิบัติ					√											1
รวม	3	4	3	9	12	13	9	12	9	2	3	8	8	9	6	110

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

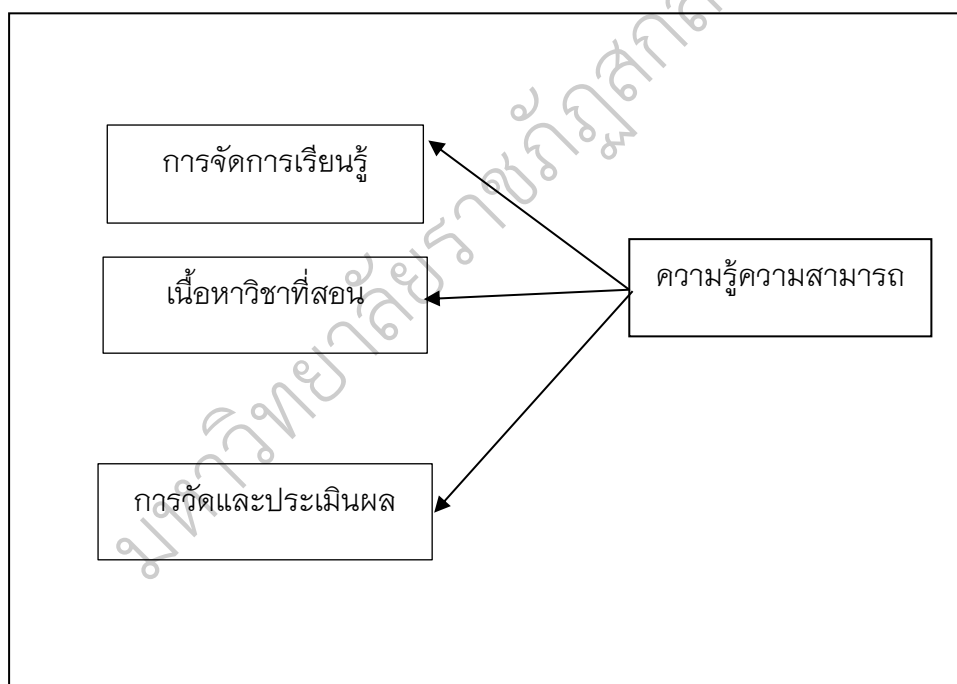
จากตาราง 2 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบ ความรู้ความสามารถ พบว่ามีองค์ประกอบเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework) จำนวน 28 องค์ประกอบ แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาจากความถี่ขององค์ประกอบที่นักวิชาการและนักวิจัยส่วนใหญ่เลือกเป็นองค์ประกอบในระดับสูงตั้งแต่ ร้อยละ 50 ขึ้นไป (ในที่นี้ใช้ความถี่ตั้งแต่ 9 ขึ้นไป) ได้องค์ประกอบ จากตาราง 2 จำนวน 3 องค์ประกอบ ที่จะใช้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (Conceptual Framework) ในการวิจัยในครั้งนี้

องค์ประกอบที่ 1 การจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 2 เนื้อหาวิชาที่สอน

องค์ประกอบที่ 3 การวัดและประเมินผล

จากองค์ประกอบข้างต้น สามารถสร้างโมเดลการวัดองค์ประกอบมีความรู้ความสามารถ ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบหลัก
ความรู้ความสามารถ

จากภาพประกอบ 3 แสดงโมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบหลักความรู้ความสามารถที่ได้จากการสังเคราะห์ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่ง

ประกอบด้วย 1) การจัดการเรียนรู้ 2) เนื้อหาวิชาที่สอนและ 3) การวัดและประเมินผล

2. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ของ “การจัดการเรียนรู้”

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ในทัศนะต่าง ๆ ดังนี้

สุมน อมรวิวัฒน์ (2533, หน้า 460) อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น ได้แก่ 1) มีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนกับผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม 2) ความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่และ 3) ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

ทิตนา แคมมณี (2546, หน้า 4-5) ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้คือองค์ประกอบต่างๆ ของการเรียนการสอนที่ได้รับการจัดไว้ให้มีความสัมพันธ์และส่งเสริมกันอย่างเป็นระเบียบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548, หน้า 6) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินงานของกระบวนการจัดการเรียนรู้เชื่อมโยงกับการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ชวลิต ชูภาพง (2550, หน้า 87) การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดดำเนินการของผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจะทำกิจกรรมที่อาศัยกระบวนการโยงความสัมพันธ์เปรียบเทียบเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว ผลการเรียนรู้ อาจจะอยู่ในรูปความเข้าใจการคิดวิเคราะห์การคิดสังเคราะห์การประเมินผล ฯลฯ การจัดดำเนินกิจกรรมของผู้สอนอาจอยู่ในรูปแบบต่างๆ กันในยุคของการปฏิรูปการศึกษาเรียกว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 25) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายที่สำคัญสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะที่สำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน

พัชรี ศรีสังข์ (2551, หน้า 43) ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ คือกระบวนการจัดการใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้มาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์หรือได้ฝึกหัดหรือได้กระทำได้รับการเสริมแรงอย่างมีประสิทธิภาพสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง และประสานงานกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นอย่างค่อนข้างถาวรกับผู้เรียนตามขีดความสามารถที่มีได้ บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553, หน้า 24) ได้นิยาม กระบวนการเรียนรู้ (Learning process) คือ กระบวนการที่ผู้เรียนใช้ในการแสวงหาความรู้ สร้างความเข้าใจสร้างองค์ความรู้และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถและ คักยภาพ ตามที่มุ่งหวังในหลักสูตรกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่กล่าวมา เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตร ครูผู้สอนจึงควรคัดสรรเลือกนำมาใช้ในการ จัดการเรียนรู้ตามความเหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสอดคล้องกับการ พัฒนาผู้เรียนเพื่อเตรียมเข้าสู่คนไทยยุคใหม่

Hough & Duncan (1970, p. 144) อธิบายความหมายของการจัดการ เรียนรู้ว่า หมายถึง กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักและเหตุผลเป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ ความรู้ของตนเองอย่างสร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้และความผาสุก ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่างๆ 4 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร (Curriculum) หมายถึง การศึกษาจุดมุ่งหมายของการศึกษาความเข้าใจในจุดประสงค์ รายวิชาและการตั้งจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ตลอดจนการเลือกเนื้อหาได้ เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ (Instruction) หมายถึง การเลือก วิธีสอนและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์การ เรียนรู้ที่วางไว้ 3) ด้านการวัดผล (Measuring) หมายถึง การเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสม และสามารถวิเคราะห์ผลได้และ 4) ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Evaluating) หมายถึงความสามารถในการประเมินผลของการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดได้

Good (1975, p. 588) ได้อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่า การจัดการเรียนรู้ คือ การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนผู้เรียนในสถาบันการศึกษา

Hills (1982, p. 266) ให้คำจำกัดความของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าการ

จัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

Moore (1992, p. 4) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ คือ พฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่ยพยายามช่วยให้บุคคลอื่นได้เกิดการพัฒนาตนในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ

ส่วนลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีนั้น พัทรี ศรีสังข์ (2551, หน้า 49) ได้สรุปลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

ประการที่ 1 กิจกรรมการเรียนรู้ต้องเน้นความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ประการที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนนั้นต้องเน้นให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญาด้านอารมณ์ความรู้สึกและด้านทักษะมีการปฏิบัติจนมีความชำนาญ

ประการที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ต้องเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนไว้ในทุกวิชาและเป็นเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน

ประการที่ 4 กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดต้องมีการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงหรือจัดให้มีประสบการณ์จริงเน้นทักษะกระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์เพื่อแก้ไขปัญหาและการประยุกต์ใช้ความรู้

ประการที่ 5 กิจกรรมการเรียนรู้ต้องเชื่อมโยงการเรียนรู้ที่ได้รับในชั้นเรียนกับนอกชั้นเรียนโดยเฉพาะในชุมชนโดยสาระการเรียนรู้จะต้องมีการบูรณาการความรู้ได้อย่างสมดุล ตลอดจนต้องมีการวิจัยการจัดการเรียนรู้ที่ได้จัดให้กับผู้เรียนด้วย

ประการที่ 6 กิจกรรมการเรียนรู้ต้องใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและจัดบรรยากาศให้เอื้อเหมาะสมต่อการเรียนรู้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552, หน้า 5) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มีมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนและนำพาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลพัฒนาการทางสมองและเน้นคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ใช้สื่อการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นศูนย์สื่อการเรียนรู้

ระบบสารสนเทศเครือข่ายการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 สถานศึกษาต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้และนำผลที่ได้ใช้เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้เกิดคุณภาพสูงสุดต่อผู้เรียน และการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 นั้นจะต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งครูผู้สอนจะต้องรู้และเข้าใจแนวคิดการจัดการเรียนรู้และผลที่เกิดกับผู้เรียนแล้วนำมาจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาของผู้เรียนตามหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ได้แก่

- 1) กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2) กระบวนการสร้างความรู้ 3) กระบวนการคิด
 - 4) กระบวนการทางสังคม 5) กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา
 - 6) กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง 7) กระบวนการปฏิบัติ 8) กระบวนการจัดการ 9) กระบวนการวิจัย 10) กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง 11) กระบวนการพัฒนา
- ลักษณะนิสัยและอื่นๆ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552, หน้า 11)

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนผล (2553, หน้า 34) กล่าวถึง หลักการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้ 1) ยึดหลักผู้เรียนมีความสำคัญเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ 2) กระบวนการเรียนรู้เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก ใช้วิธีสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคล 3) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ใช้วิธีการกิจกรรมสื่อและแหล่งเรียนรู้การวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับผู้เรียน

ฉันทิ ธาตุทอง (2553, หน้า 37) กล่าวถึง หลักการจัดการเรียนรู้ว่า ผู้สอนเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดมาเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นผู้ทำหน้าที่เรียนด้วยตนเอง และต้องเรียนรู้คุณธรรมและเป้าหมายของการเรียน แบ่งเป็นด้านปัญญามุ่งให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้านอารมณ์ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถทางอารมณ์เห็นคุณค่าและเข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่นแก้ปัญหาความขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ด้านสังคม มุ่งเน้นความรู้เพื่อเข้าใจสถานการณ์แก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางความคิดการกระทำ โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรม

ส่วนวิจารณ์ พานิช (2554, หน้า 6) ได้สรุปลักษณะของการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning) ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้และเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนว่ามีลักษณะเด่นที่สำคัญ ได้แก่ 1) การสอนให้น้อย

เรียนรู้ให้มาก (Teach less, Learn more) 2) การไปไกลกว่าสาระวิชา (Beyond Subject Matters) 3) การเรียนรู้ด้วยตัวผู้เรียนโดยตรง (Student-directed Learning) 4) การร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน (Collaborative Competitive) 5) การเรียนรู้ด้วยการทำงานเป็นทีมมากกว่าการเรียนรู้เฉพาะคน (Team Individual Learning) 6) กระบวนทัศน์ใหม่แห่งการประเมินผล กล่าวคือ ไม่เน้นถูก-เน้นผิด การประเมินทีมและข้อสอบไม่เป็นความลับ (New paradigm of evaluation: Beyond standard, evaluate team, open (not secret) approach) โดยการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ที่ครูสอนไม่ได้ นักเรียนต้องเรียนเองหรือพูดใหม่ว่าครูต้องไม่สอนแต่ต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก (Facilitate) ในการเรียนรู้ให้นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเองการเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project-Based Learning) สาระวิชาที่มีความสำคัญแต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (Content หรือ Subject Matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของศิษย์โดยครูช่วยแนะนำและช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ นอกจากนี้ คุณภาพของระบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการเรียนรู้ที่ไปถึงสิ่งที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) 3) มีทักษะแห่งการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำ (Change Agent Skills, Leadership) 4) ความเป็นพลเมืองซึ่ง วิจารย์ พานิช ได้ชี้ถึงบทบาทครูว่า “การเรียนในศตวรรษที่ 21 “ครู” จะมีบทบาทสำคัญยิ่งกว่าเดิมแต่ไม่ใช่ในฐานะผู้สอนแต่ในฐานะผู้ฝึกให้เด็กได้เกิดทักษะที่จำเป็นซึ่งครูต้องเปลี่ยนความคิดต้องละทิ้งความยึดมั่น ถือมั่นในเนื้อหาวิชาว่าถูกที่สุดแล้ว ปรับตัวมาสู่การเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและลงมือปฏิบัติ เพราะการลงมือทำจะช่วยสนับสนุนให้เด็กได้เกิดทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) โดยอาจจะอยู่ในรูปแบบของโครงการเพื่อให้เด็กสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตตนเองและครูต้องไม่ตอบคำถามของเด็กในทันทีไม่ดูว่ากล่าว หากคำตอบนั้นไม่ถูกต้องเพราะจะเป็นการทำร้ายเด็กในภายหลังแต่ควรใช้วิธีการตั้งคำถามไปเรื่อยๆ เพื่อนำไปสู่การลงมือค้นหาจนได้คำตอบที่ออกมาจากความคิดภายในตัวของเด็กเอง”

ประเสริฐ พลิตผลการพิมพ์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, หน้า 29) ระบุว่าในศตวรรษที่ 21 ครูจะต้องมีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยให้เด็กวิ่งออกไปหาคำตอบไม่ใช่การบอกคำตอบและมานั่งท่องจำเหมือนที่ผ่านมา โดยครูอาจจะต้องมีตัวช่วย นั่นคือ คู่มือการสอน “คู่มือครูในศตวรรษที่ 21 ควรจะเป็นคู่มือที่ช่วยแนะนำแนวทางการสอนที่เหมาะสม เช่น ในคู่มืออาจจะช่วยบอกครูได้ว่าแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดมีอะไรบ้าง เพื่อที่ครูจะได้คิดวิธีที่จะบอกให้เด็กออกไปหาคำตอบซึ่งเด็ก 10 คน ก็จะได้มา 10 คำตอบ ครูสามารถให้เด็กทุกคนมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเพื่อสรุปมาเป็นคำตอบที่เห็นร่วมกันและเป็นคำตอบของเขาเอง” วิธีการสอนในลักษณะนี้นอกจากจะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้ทักษะการเรียนรู้ยังทำให้เด็กมีประสบการณ์เกิดเป็นทักษะชีวิต (Life skill) ซึ่งการมีทักษะชีวิตที่ดียังช่วยให้เด็กรู้จักที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ และประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับการใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเน้นการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของผู้เรียนอย่างสมดุลในทุกๆ ด้าน OECD ได้ชี้ถึงแก่นสำคัญ (Key Themes) ในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียนไว้ 5 ประการ ดังนี้ 1) ผู้เรียนต้องมาก่อน (Student First) ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โรงเรียนต้องเปลี่ยนจากโมเดลการสอนสิ่งเดียวที่เหมาะสมกับทุกคน (One-size-fits-all) และแทนที่ด้วยการตั้งเป้าหมายและพิจารณาบริบทของผู้เรียนแต่ละคนเป็นศูนย์กลาง 2) ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ (Inspiring Teachers) ต้องให้นิยามใหม่กับ “ครู” โดยต้องถอยออกจากบทบาทแบบดั้งเดิมจากการเป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้สู่การเป็นครูที่ให้คำปรึกษาเป็นผู้ชี้แนะเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนนั้น คือ บทบาทครูจะต้องมีความยืดหยุ่นมากขึ้นและเป็นผู้เชี่ยวชาญอย่างมืออาชีพ 3) ผลกระทบทางสังคม (Social Effects) ผลสำเร็จต้องไม่ใช่เพียงผลลัพธ์ทางวิชาการเท่านั้น หากแต่จะต้องมีผลลัพธ์ทางสังคมด้วย นั่นคือ ความคาดหวังให้การศึกษาสร้างคนที่เป็นพลเมืองที่ดีเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจและสังคมเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและส่วนหนึ่งของชุมชน 4) ความเชื่อมโยงกับชุมชน (Community Connectedness) การเรียนรู้จะต้องเชื่อมโยงกันระหว่างผู้คนและสถานที่นอกโรงเรียน ดังนั้น ครอบครัว ผู้ปกครอง อุตสาหกรรม และผู้นำชุมชนจึงถือเป็นแหล่งของความรู้ที่มีศักยภาพเป็นแรงบันดาลใจ โมเดลต้นแบบที่ช่วยเสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้และ 5) ความพร้อมพร้อมในเทคโนโลยี (The Place of Technology) บทบาทของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในอนาคตจะยิ่งทวีบทบาทความสำคัญขึ้น (รายงานฉบับสมบูรณ์ การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2556, หน้า 36-41)

ส่วนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 (2553, หน้า 1-3) ในหมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษาจะกล่าวถึง หลักการสำคัญของการจัดการกระบวนการเรียนการสอนในมาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพโดย “ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด” และในมาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพมาตรา 24 กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ที่จะต้องดำเนินการแนวทาง 6 ประการ หรือเท่าที่จะสามารถดำเนินการได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์และลักษณะของวิชาและมาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้อีกหลายทัศนะ เช่น การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดสถานการณ์สภาพการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามและพัฒนาการทั้งทางกายและทางสมองอารมณ์และสังคมการอบรมผู้เรียนโดยการจัดกิจกรรมอุปกรณ์และการแนะแนวให้กับผู้เรียนการจัดการเรียนรู้ คือ การจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ คือ การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และ

ความสามารถในการนำความรู้นั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้คือการแนะแนวทางให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเองการจัดการเรียนรู้ คือ การจัดสรรประสบการณ์ที่เลือกสรรแล้วเป็นอย่างดีให้กับผู้เรียนจากการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมในยุคปัจจุบันทำให้การจัดการเรียนการสอนต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นโดยนักการศึกษาได้มีการนำเสนอหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญของลักษณะการจัดการเรียนรู้ได้ดังนี้

1. มนุษย์มีรูปการเรียนรู้ที่แตกต่างกันผู้สอนจึงต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย หากผู้สอนนำรูปแบบการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่งไปใช้กับผู้เรียนทุกคนตลอดเวลาอาจทำให้ผู้เรียนบางคนเกิดอาการตายด้านทางสติปัญญา
2. ผู้เรียนควรเป็นผู้กำหนดองค์ความรู้ของตนเองไม่ให้นำความรู้ไปใส่และให้ผู้เรียนดำเนินรอยตามผู้สอน
3. โลกยุคใหม่ต้องการผู้เรียนซึ่งมีวินัย มีพฤติกรรมที่รู้จักยืดหยุ่นหรือปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสมไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นแบบเผด็จการแบบให้อิสระหรือแบบประชาธิปไตย
4. เนื่องจากข้อมูลข่าวสารในโลกจะทวีเพิ่มขึ้น เป็น 2 เท่าทุกๆ 10 ปี โรงเรียนจึงต้องใช้วิธีสอนที่หลากหลายโดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ กัน
5. ให้ใช้กฎเหล็กของการศึกษาที่ว่า “ระบบที่เข้มงวดจะผลิตคนที่เข้มงวด” และ “ระบบที่ยืดหยุ่นจะผลิตคนที่รู้จักคิดยืดหยุ่น”
6. สังคมหรือชุมชนที่มุ่งคงร่ำรวยด้วยข้อมูลข่าวสารทำให้การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายๆ สถานที่
7. การเรียนรู้แบบเจาะลึก (Deep Learning) มีความจำเป็นมากกว่าการเรียนรู้แบบผิวเผิน (Shallow Learning) หมายความว่า จะเรียนอะไรต้องเรียนให้รู้จริงให้รู้ลึกรู้รอบ ไม่ใช่เรียนแบบงูๆ ปลาๆ ดังจะเห็นจากในอดีตที่มีการบรรจุเนื้อหาไว้ในหลักสูตรมากเกินไปจนผู้เรียนไม่รู้ว่าเรียนไปเพื่ออะไรและสิ่งที่เรียนไปแล้วมีความสัมพันธ์อย่างไร

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ของผู้สอนเป็นการจัดกิจกรรม หรือประสบการณ์การเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม สาระการเรียนรู้และการ

ปลูกฝังส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนด การจัดการเรียนรู้ไม่ใช่เป็นเพียงการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาโดยใช้ วิธีการบอกให้จดจำและนำไปท่องจำเพื่อการสอบเท่านั้น แต่การจัดการเรียนรู้เป็นศาสตร์ อย่างหนึ่งซึ่งมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่านั้น กล่าวคือ วิธีการใดก็ตามที่ผู้สอนนำมาใช้เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เรียกได้ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้มีความหมาย ครอบคลุมทั้งด้านวิธีการ กระบวนการและตัวบุคคล โดยมีขั้นตอน ข้อเสนอแนะ ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้สัมพันธ์กับเนื้อหา เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ หรือเกิดประสิทธิผลแก่ผู้เรียนหรือบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนอย่างมี ประสิทธิภาพ ซึ่งการสอนที่ดีนั้นมิใช่หมายถึงเพียงแค่เทคนิคการสอน แต่การสอนที่ดีจะต้อง ออกมาจาก อุดมการณ์และจรรยาบรรณของความเป็นครูจากภายในจิตใจของผู้ที่รัก ในอาชีพครูและเสียสละได้เพื่อนักเรียนและโรงเรียนสิ่งที่เราต้องการในตัวครู คือ ความเป็น ครูด้วยหัวใจ (A teacher at heart) (Palmer, 1998, pp.14-15) ความเป็นครูด้วยหัวใจนั้น หมายถึง การให้ความรักกับนักเรียน รักที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมถึงรัก ในชีวิตการสอนนักเรียนแม้ว่าธรรมชาติของการเป็นครูจะไม่ต่างจากการทำงานในอาชีพ อื่นๆ ที่จะต้องพบกับทั้งความสุขความสมหวังและความผิดหวังความรู้สึกลดหล่น คุณภาพ การสอนของครูจะมาจากภายในจิตใจของครู ดังนั้น การรู้จักตนเองของครูจึงเป็นเรื่อง จำเป็นสำหรับทุกคนที่ปรารถนาเป็นครูที่ดี ซึ่งวิธีการสอน (pedagogy) มีส่วนสำคัญอย่าง มากต่อการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพราะแนวทางการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง และคอยป้อนความรู้อยู่ฝ่ายเดียว อาจเหมาะสำหรับการเรียนรู้ที่อิงเนื้อหาเป็นหลัก (เฉพาะ การสอนให้ครอบคลุมหัวข้อในเนื้อหาทั้งหมดแต่ไม่ใช่การเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ในเนื้อหาเชิงลึก) ทว่าไม่เหมาะสำหรับการพัฒนาทักษะ ซึ่งควรใช้แนวทางการสอนที่ยึด นักเรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาทักษะการคิด ขั้นสูง ความสามารถในการสื่อสารอันซับซ้อนและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ดังนั้น หลักการ จัดการเรียนรู้จะต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และการ บูรณาการเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตจริงค่านึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียนโดยพัฒนาผู้เรียน ให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

ดังนั้น สามารถสรุปนิยามเชิงปฏิบัติการขององค์ประกอบย่อยการจัดการ เรียนรู้ หมายถึง กระบวนการดำเนินการเรียนการสอนที่มีความเป็นระบบและมีความ สัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ

เรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และการปลูกฝังส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดและเป็นกระบวนการจัดบรรยากาศให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพตามความถนัดและความสนใจ โดยที่ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากการสอนหนังสือเป็นบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้บทบาทเป็นผู้สร้างแรงกระตุ้นจูงใจ (Motivation) ให้ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจ (Inspiration) มุ่งมั่นสู่เป้าหมายชีวิตและบทบาทของการให้คำแนะนำปรึกษา (Coaching) ช่วยเหลือนักเรียนรวมทั้งสร้างโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยใช้นวัตกรรม (Innovation) ที่หลากหลายเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การเรียนเพื่อให้ผู้เรียนความรู้และสามารถจัดการกับความรู้ได้ 2) การเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่มีชีวิตอยู่ได้ช่วยตัวเองและผู้อื่นได้โดยยึดมั่นในหลักคุณธรรมและหลักเลี่ยงการสร้างภาระให้สังคม 3) การเรียนเพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ไปปฏิบัติหรือใช้ในชีวิตประจำวันได้สามารถแก้ปัญหาในชีวิตโดยใช้สติปัญญา (Wisdom) และแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ได้อย่างหลากหลาย 4) การเรียนเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นและสังคมได้อย่างสันติสุขและมีความสุขสร้างความสำเร็จและมีจิตสาธารณะ ทั้งนี้ผู้จบการศึกษาทุกระดับทุกประเภทต้องมีสมรรถนะทั้งด้านสติปัญญา (Intelligent Quotient : IQ) วุฒิภาวะทางอารมณ์ (Emotional Quotient : EQ) และความสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรม (Moral Quotient: MQ) เพื่อนำไปสู่การสร้างทรัพยากรทางปัญญาที่จะพัฒนาประเทศต่อไป

ซึ่งนิยามดังกล่าว เชื่อมโยงถึงตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1) กระบวนการดำเนินการเรียนการสอนที่มีความเป็นระบบ 2) ความสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ 3) การจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และ 4) การปลูกฝังส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ตาราง 3 นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้
การจัดการเรียนรู้	พฤติกรรมการแสดงออกของครู ในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานที่มีการสร้างและ พัฒนาหลักสูตร การออกแบบ การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้ และพัฒนาสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ความสุขและความ ปลอดภัยของผู้เรียน ดำเนินการ เรียนการสอนที่มีความเป็น ระบบ การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้การ จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ การเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการ เรียนรู้และการปลูกฝังส่งเสริม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ความถนัดและความสนใจ	1. การสร้างและพัฒนา หลักสูตร 2. การออกแบบการเรียนรู้ 3. การจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ 4. การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อ การจัดการเรียนรู้ 5. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริม การเรียนรู้ความสุขและ ความปลอดภัยของผู้เรียน 6. ดำเนินการเรียนการ สอนที่มีความเป็นระบบ 7. การจัดการเรียนการ สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมาย ที่กำหนดไว้ 8. การจัดกิจกรรมหรือ ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และ 9. การปลูกฝังส่งเสริม คุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ของ “เนื้อหาวิชาที่สอน”

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของเนื้อหาวิชาที่สอนไว้ ดังนี้

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวถึง คุณค่าของความเป็นครูในสังคมปัจจุบัน ว่า คนเป็นครูควรมีรูปลักษณ์ (Appearance) ดังต่อไปนี้ 1) เป็นผู้มีความรอบรู้ดีการเป็นผู้มีความรอบรู้ หมายถึง การมีความรู้หรือความเข้าใจในวิชาการต่างๆ ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากวิทยาลัย/มหาวิทยาลัยเป็นอย่างดี มีความเชื่อมั่นในวิชาการแต่ไม่ยิ่งหย่องว่าตนเองมีความรู้สูง 2) เป็นผู้สามารถทำให้เข้าใจได้รวบรัดชัดเจนความสามารถในการทำให้เข้าใจได้รวบรัดชัดเจนจะเป็นเรื่องของการใช้ภาษาและภาษาเขียน เป้าหมาย สำคัญของการศึกษาประการหนึ่ง ก็คือ เพื่อช่วยให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารได้ รวบรัดชัดเจน 3) เป็นผู้ที่มีความสามารถนำความรู้ทางทฤษฎีไปปฏิบัติได้การนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในสถาบัน การศึกษาไปใช้ในโรงเรียนจริงๆ ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก ดังนั้น ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู จึงพยายามให้นักศึกษาครูได้มีประสบการณ์ในการสอนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นักศึกษาครูจะต้องพยายามมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงๆ ในห้องเรียนให้มากและพยายามได้ถามข้อข้องใจจากอาจารย์ที่มีประสบการณ์จากผู้บริหาร จากผู้ปกครองและจากนักเรียนและ 4) เป็นผู้มีความสามารถพิเศษในศิลปะและวิทยาการหลายๆ ด้านครูอาจารย์ที่ประสบความสำเร็จ ส่วนมากมิได้มีความรู้เพียงอย่างเดียว แม้ว่าผู้ประกอบวิชาชีพครูจะได้ เลือกเรียนวิชาสาขาใดสาขาหนึ่งเป็นวิชาเอก เช่น การประถมศึกษา ดนตรีศึกษา สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ หรืออื่นๆ ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่สอนความรู้ ความเข้าใจที่ว่านี้ หมายถึง การเข้าถึงแก่นของเนื้อหา ทฤษฎี หลักการต่างๆ ซึ่งในบางวิชาครูท่าน เรียกว่า มโนทัศน์หรือสัณย 40 ปีที่แล้ว เรียกกันว่าความคิดรวบยอด (Concept) ของเนื้อหานั้นเอง ครูจะสอนเรื่องอะไรก็ต้องมีความเข้าใจชัดเจน แจ่มแจ้งแทงตลอดหรือที่เรียกกันว่าเกิด insight ในเนื้อหานั้น ทั้งนี้ เพราะว่าหากครูผู้สอนไม่รู้แจ้งในเนื้อหาเสียแล้ว ก็จะนำไปสู่ความยากลำบากในการที่จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหานั้นด้วยและที่ร้ายที่สุดในเรื่องนี้ ก็คือ ครูมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเนื้อหาแล้วจะพาให้นักเรียนเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้เองผู้ที่เป็นครูจึงต้องรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่สอนอย่างแม่นยำชัดเจน เป็นเบื้องต้น เพราะสิ่งจำเป็นสิ่งแรกสำหรับการสอนที่มีประสิทธิผลก็คือครูต้องมีความรู้ อย่างถ่องแท้ในวิชาที่ตนจะสอนซึ่งเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับความคิดทั่วไปที่ว่าครูไม่จำเป็นต้องมี

ความรู้มากในการสอนเด็ก การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องการครูที่มีความรู้แน่น (solid knowledge) ของวิชาหรือสาขาที่ตัวเองสอนเพื่อให้มีความรู้ในสาขาของตัวเองครูจะต้องเรียนรู้ให้มากขึ้น ครูไม่อาจเรียนวิชาในชั้นมูลฐานแต่จะต้องเรียนรู้ให้ถ่องแท้ทุกคนตระหนักว่าในปัจจุบันมีการขยายตัวของความรู้อย่างรวดเร็ว (Expansion of knowledge) ในทุกสาขา ถ้าครูต้องการให้ทันกับพัฒนาการใหม่ๆ ในสาขาของตน ครูต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสิ่งที่ตามมาของครูต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาอย่างต่อเนื่องเองก็คือเขาต้องชอบมันเป็นสิ่งที่เกือบเป็นไปได้ที่ใครก็ตามเรียนรู้ในสิ่งที่เขาไม่ชอบเป็นที่ทราบกันดีว่า ชั้นที่ยิ่งสูงขึ้นไปนั้นครูต้องมีความรู้ที่ลึกและเชี่ยวชาญเฉพาะ (Specialized knowledge) ทุกวันนี้การเตรียมความลึกในทางวิชาการนั้นมีความจำเป็น แม้ในการสอนระดับประถมศึกษาด้วยเหตุนี้ครูประถมศึกษาเองจึงถูกคาดหวังให้มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาการ

คู่มือการประเมินสมรรถนะครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 5) กล่าวถึง การพัฒนาตนเอง (Self- Development) ของครูในสมรรถนะหลัก (Core Competency) ที่ว่าหมายถึงการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ติดตามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพมีการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนางาน

ส่วนข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 หมวด 1 มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ข้อ 1 กล่าวว่า ผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษาหรือเทียบเท่า หรือมีคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรองโดยมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้ (ก) มาตรฐานความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ ดังนี้ 1) ความเป็นครู 2) ปรัชญาการศึกษา 3) ภาษาและวัฒนธรรม 4) จิตวิทยาสำหรับครู 5) หลักสูตร 6) การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ 8) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา 9) การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ 10) การประกันคุณภาพการศึกษา 11) คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณมาตรฐานวิชาชีพครูและในมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ด้านภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครูได้กำหนดไว้ว่า ครูควรมีความสามารถ ดังนี้ 1) สามารถใช้ทักษะในการฟังการพูดการอ่านการเขียนภาษาไทยเพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง 2) สามารถใช้ทักษะในการฟังการพูดการอ่านการเขียนภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ เพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องและ 3) สามารถใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน และในมาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการ

เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ หมายถึง การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์การหรือหน่วยงาน หรือสมาคมจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนา และการประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมีผลงานหรือรายงานที่ปรากฏชัดเจน

และจากการศึกษาของอเล็คตา บัวแมน ไนท์ (Knight, Arletta Buaman, 2006, online) พบว่า ครูที่มีความสามารถจะต้องมีองค์ประกอบสามส่วน ได้แก่ ความรู้ ความสามารถในรายวิชาที่สอน ความเอื้ออาทรต่อผู้เรียน และความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ ด้านความรู้ ความสามารถ ประกอบด้วย 1) อธิบายเรื่องยากให้เข้าใจได้ง่าย 2) มีทักษะในการจัดชั้นเรียนที่ดี 3) ตอบคำถามของนักเรียนได้ชัดเจน และมีข้อมูลอ้างอิงและ 4) ทำในสิ่งที่สอนได้ ส่วนด้านความเอื้ออาทรต่อผู้เรียน ประกอบด้วย 1) ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกอับอายในห้องเรียน 2) รักษาคำพูด 3) ปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างเท่าเทียมกันและ 4) มีความยืดหยุ่นและด้านความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 1) กระตือรือร้นในการสอน 2) เป็นคนน่าสนใจ 3) สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้ดีและ 4) ใช้วิธีการสอนอย่างหลากหลาย

ทั้งนี้ข้อเสนอแนะของ อเล็คตา บัวแมน ไนท์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของชมพูนุท ร่วมชาติ (2548, บทคัดย่อ) ที่พบว่า ลักษณะของครูที่พึงประสงค์ในอนาคต ประกอบด้วย องค์ประกอบใน 4 ด้าน คือ 1) ความรู้อย่างลึกซึ้งในสาขาที่สอนอย่างน้อย 2 วิชาและความรู้ในวิชาชีพครู 2) ทักษะเฉพาะในแต่ละสาขาวิชา 3) คุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณและบุคลิกภาพของความเป็นครู 4) การมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ในขณะที่หลักสูตรวิชาชีพครูในอนาคตควรมีทางเลือกอย่างหลากหลาย โดยมีสาระ ดังนี้ 1) การศึกษาและอัตลักษณ์ของครูไทย 2) ธรรมชาติของผู้เรียน และการเรียนรู้ 3) หลักสูตรและการจัดการกระบวนการเรียนรู้ 4) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ 5) ความรู้ ด้านการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – based Research)

วิจารณ์ พานิช (2555, หน้า 9) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่คนทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัยและตลอดชีวิต คือ 3R x 7C โดย 3R ได้แก่ (R) Reading (อ่านออก) (W) Riting (เขียนได้) และ (A) Rithmetics (คิดเลขเป็น) 7C ได้แก่ Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity & innovation (ทักษะด้านการ

สร้างสรรค์และนวัตกรรม) Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่าง วัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ) Communications, information & media literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ) Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) Career & learning skills (ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้) ดังนั้น ทักษะของคนต้องเตรียมคนออกไปเป็น knowledge worker โดยครูเพื่อศิษย์นั้นจะต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองโดยสิ้นเชิงเพื่อให้เป็น “ครูเพื่อศิษย์ใน ศตวรรษที่ 21” ไม่ใช่ครูเพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 20 หรือศตวรรษที่ 19 ที่เตรียมคนออกไปท างานในสายพานการผลิตในยุคอุตสาหกรรมการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเตรียมคน ออกไปเป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้ (knowledge worker) และเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ (learning person) ไม่ว่าจะประกอบสัมมาชีพใด มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นบุคคล พร้อมเรียนรู้และเป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้ แม้จะเป็นชาวนาหรือเกษตรกรก็ต้องเป็นคน ที่พร้อมเรียนรู้และเป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้ ดังนั้น ทักษะสำคัญที่สุดของศตวรรษที่ 21 จึงเป็นทักษะของการเรียนรู้ (learning skills) ครูเพื่อศิษย์เองต้องเรียนรู้ 3R x 8C และต้อง เรียนรู้ตลอดชีวิต แม้เกษียณอายุจากการเป็นครูประจำการไปแล้ว เพราะเป็นการเรียนรู้ เพื่อชีวิตของตนเอง ระหว่างเป็นครูประจำการก็เรียนรู้สำหรับเป็นครูเพื่อศิษย์และเพื่อการ ดำรงชีวิตของตนเอง โดยย้ำว่าครูต้องเลิกเป็น “ผู้สอน” ผันตัวเองมาเป็นโค้ชหรือ facilitator ของการเรียนรู้ของศิษย์ที่ส่วนใหญ่เรียนแบบ PBL คือ โรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องเลิก เน้นสอน หันมาเน้นเรียน เน้นทั้งการเรียนของศิษย์และของครู

ปัญหาการพัฒนาครูผู้สอนในประเทศไทยมีหลายสาเหตุ ที่มีผลทำให้ครู สอนได้อย่างไม่เกิดประสิทธิภาพ ปัญหาหนึ่งที่พบโดยทั่วไปสำหรับครูผู้สอนที่มีความรู้ใน เนื้อหา (Content knowledge) ที่สอนเป็นอย่างดี ก็คือ ไม่สามารถนำเสนอความรู้ในเนื้อหาที่ ตนเองมีอยู่ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาดังกล่าวได้ ซึ่ง ทำให้การเรียนการสอนในเนื้อหาดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพื่อแก้ปัญหา ดังกล่าว ได้มีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ในเนื้อหาวิชาผนวกวิธีสอน (Pedagogical Content Knowledge; PCK) ขึ้นซึ่ง PCK เกิดจากการบูรณาการระหว่างความรู้ที่เป็นพื้นฐาน เพื่อใช้ประกอบการสอนสองอย่าง คือ ความรู้ในเนื้อหาและความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การสอน ซึ่งมีความสำคัญและควรพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวครูผู้สอนทุกคน ทั้งครูก่อนประจำการ และ ครูประจำการเพราะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถนำเสนอเนื้อหาที่ต้องการสอนด้วยวิธีสอน

และกิจกรรมการเรียนรู้แบบต่างๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา โดยที่ครูผู้สอนรู้ว่าควรใช้วิธีนำเสนอเนื้อหาอย่างไร เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหานั้นและความรู้เกี่ยวกับแนวคิดของผู้เรียน และรู้ว่าผู้เรียนมีแนวคิดที่มีอยู่แล้วก่อนเรียนที่สัมพันธ์กับเนื้อหาที่เรียนอย่างไร และอะไรบ้างที่อาจเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้เนื้อหาดังกล่าวของผู้เรียน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน หมายถึง ครูควรต้องมีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการที่เป็นวิชาชีพของตนอย่างลุ่มลึก จนสามารถใช้ในการให้คำแนะนำให้ข้อเสนอแนะเพื่อใช้ความรู้ในสาขาของตนตลอดถึงสามารถให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ได้สำเร็จในระดับหนึ่ง มีผลงานเป็นที่ยอมรับมีการพัฒนานวัตกรรมเชิงวิชาชีพ และมีผลงานเผยแพร่ รวมทั้งการมีความรู้ หรือความเข้าใจในวิชาการต่างๆ ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาเป็นอย่างดี มีความแม่นยำในวิชาการโดยเฉพาะวิชาที่สอนตลอดจนวิชาการอื่นๆ ตามสมควร

ดังนั้น สามารถสรุปนิยามเชิงปฏิบัติการขององค์ประกอบย่อย ความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพ หมายถึง การมีความรอบรู้หรือความเข้าใจในวิชาการต่างๆ ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาเป็นอย่างดี มีความแม่นยำในวิชาการโดยเฉพาะวิชาที่สอนตลอดจนวิชาการอื่นๆ ตามสมควรและสามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหานั้น มีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ติดตามองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพสร้างองค์ความรู้ และนวัตกรรมในการพัฒนาองค์กรและวิชาชีพแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างเครือข่าย

ซึ่งนิยามดังกล่าว เชื่อมโยงถึงตัวบ่งชี้ความรู้ในเนื้อหาวิชา ประกอบด้วย

- 1) การมีความรอบรู้หรือความเข้าใจในวิชาการต่างๆ ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาเป็นอย่างดี
- 2) มีความแม่นยำในวิชาการโดยเฉพาะวิชาที่สอนตลอดจนวิชาการอื่นๆ
- 3) สามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหานั้น
- 4) การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ติดตามองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพ
- 5) การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาองค์กรและวิชาชีพและ
- 6) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างเครือข่าย

ตาราง 4 นิยามเชิงปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยเนื้อหาวิชาที่สอน

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้
เนื้อหาวิชาที่สอน	พฤติกรรมการแสดงออกของครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความรอบรู้หรือความเข้าใจในวิชาการต่างๆ ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาเป็นอย่างดี มีความแม่นยำในวิชาการ โดยเฉพาะวิชาที่สอน ตลอดจนวิชาการอื่นๆ ตามสมควรและสามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหานั้น มีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ติดตามองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพสร้างองค์ความรู้ และนวัตกรรมในการพัฒนาองค์กรและวิชาชีพ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างเครือข่าย	1) การมีความรอบรู้หรือความเข้าใจในวิชาการต่างๆ ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาเป็นอย่างดี 2) มีความแม่นยำในวิชาการ โดยเฉพาะวิชาที่สอน ตลอดจนวิชาการอื่นๆ 3) สามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหานั้น 4) การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ติดตามองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพ 5) การสร้างองค์ความรู้ และนวัตกรรมในการพัฒนาองค์กรและวิชาชีพ และ 6) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างเครือข่าย

4. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ของ “การวัดและประเมินผล”

นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการวัดและประเมินผล

ไว้หลายทัศนะ ดังนี้

การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาเป็นการรวมกันระหว่าง

คำ 2 คำ คือ การวัดหรือการวัดผล (Measurement) และคำว่า การประเมิน หรือการประเมินผล Evaluation) การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกัน 2 ลักษณะ คือ “การวัดผล” และ “การประเมินผล” เป็นคำที่มีความหมายที่แตกต่างกัน แต่มักจะใช้ควบคู่กันเสมอ คือ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ครอบคลุมความหมายได้ครบถ้วนสำหรับความหมายของคำว่า การวัดผลและประเมินผลได้มีผู้ให้ความหมายทั้งสองคำไว้ ดังนี้

ความหมายของการวัดผล (Measurement)

Guilford (1954, p. 4) ได้นิยามว่า การวัดผลเป็นการจัดค่าตัวเลขให้แก่วัตถุหรือเหตุการณ์โดยมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน

Ebel (1965, p.3) ได้นิยามว่า การวัดผลเป็นกระบวนการกำหนดจำนวนให้กับสมาชิกของสิ่งของหรือบุคคล

Smit & Adams (1966, p.20) ได้นิยามว่า การวัดผลเป็นการรวบรวมข้อมูลข้อความหรือข่าวสารอย่างมีระบบ

Gronlund & Linn (1990, p. 5) ได้นิยามว่า การวัดผลเป็นกระบวนการให้คำอธิบายที่เป็นตัวเลขตามระดับที่แตกต่างกันแก่คุณลักษณะของแต่ละบุคคล

วิเชียร เกตุสิงห์ (2514, หน้า 5) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง ขบวนการที่จะนำมาซึ่งตัวเลขจำนวนปริมาณโดยจำนวนหรือปริมาณนั้นมีความหมายแทนพฤติกรรมอย่างหนึ่งหรือแทนผลงานที่แต่ละคนแสดงปฏิกิริยาได้ตอบสนองสิ่งเร้าออกมา

ชวาล แพร์ตกุล (2516, หน้า 140) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการใดๆ ที่จะให้ได้มาซึ่งปริมาณจำนวนหนึ่ง อันมีความหมายแทนขนาดของสมรรถภาพนามธรรม ที่นักเรียนผู้นั้นมีอยู่ในตน

เชิดศักดิ์ ไชวาสินธุ์ (2521, หน้า 21) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง ขบวนการในการกำหนดสัญลักษณ์หรือตัวเลขให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อแทนคุณภาพหรือปริมาณของสิ่งนั้นอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เชื่อถือได้

บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธิ (2535, หน้า 15) กล่าวว่า การวัดเป็นกระบวนการเชิงปริมาณในการกำหนดค่าตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัด โดยอาศัยกฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

ลั่วน สายยศ (2527, หน้า 1) กล่าวว่า การวัด หมายถึง การนำเครื่องมือไปกระตุ้น ยูแหย่ หรือไปเร้าสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อให้ได้มาซึ่งปริมาณของสิ่งนั้น

Noll (1965, p.7) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนดคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการวัดในเชิงปริมาณ โดยผลการวัดจะแสดงออกในรูปจำนวน หรือตัวเลขที่มีหน่วยคงที่

Ebel (1978, p. 557) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนดจำนวนให้แก่แต่ละสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มสิ่งของหรือบุคคลที่ต้องการวัด เพื่อป่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของคุณลักษณะที่จะวัดของสิ่งของหรือของบุคคลนั้นๆ

ถ้าพิจารณาจากสิ่งที่วัดแล้วการวัดผลจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การวัดสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การวัดความสูง ความยาว ความเร็ว เป็นต้น การวัดแบบนี้สามารถแปลความหมายของสิ่งที่วัดได้โดยตรงด้วยการอ่านค่าตัวเลขที่ปรากฏบนเครื่องมือวัด

2. การวัดในสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น การวัดระดับสติปัญญา การวัดความถนัด การวัดเจตคติ การวัดความสนใจ เป็นต้น การวัดแบบนี้จำเป็นต้องนิยามสิ่งที่วัดเสียก่อนว่ามีลักษณะอย่างไรแล้วจึงสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมนั้นๆ

จากความหมายที่ได้กล่าวมาสรุปว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะหรือคุณภาพของสิ่งที่วัด โดยค่าที่ได้สามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของคุณลักษณะนั้นอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพหารายละเอียดสิ่งที่วัดว่ามีจำนวนหรือปริมาณเท่าใด เป็นกระบวนการในการกำหนดตัวเลขแทนปริมาณของสิ่งต่างๆ ที่ต้องการการวัดหรือคุณลักษณะ (Traits) ที่ต้องการวัดอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เชื่อถือได้โดยจะต้องมีเครื่องมือที่ใช้วัดและผลการวัดที่ได้จะตอบคำถามที่ว่าสิ่งที่วัดมีจำนวนมากน้อยเท่าไร (How much)

การวัดผลจะประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) คุณลักษณะที่ต้องการวัดหมายถึงคุณลักษณะของสิ่งที่เราต้องการศึกษา เช่น ความสูง น้ำหนัก ความสามารถในการวิชาคณิตศาสตร์ เป็นต้น 2) เครื่องมือที่ใช้วัด เครื่องมือที่ใช้วัดนั้นมีมากมายหลายชนิด เช่น ไม้เมตร ตาชั่ง แบบทดสอบ เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องเลือกเครื่องมือให้สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด 3) วิธีการที่ให้ผู้ถูกวัดแสดงพฤติกรรมออกมา 4) ผลที่ได้จากการวัด ผลที่ได้จากการวัดมักจะออกมาเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่แทน

ลักษณะของสิ่งที่วัด เช่น สมชายสูง 160 เซนติเมตร หรือธิดาสอบวิชาภาษาไทยได้ 20 คะแนน เป็นต้น ซึ่งจากความหมายของการวัดผล สามารถจำแนกการวัดผลได้ 2 ลักษณะ คือ 1) การวัดทางกายภาพศาสตร์ (physical sciences) เป็นการวัดในสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือวัดในสิ่งที่มีตัวตน มีทรวดทรงและทราบลักษณะของสิ่งที่ต้องการวัด เช่น ความสูงของนักเรียน น้ำหนักของโต๊ะ เป็นต้น การวัดในด้านนี้สามารถแปลความหมายของสิ่งที่วัดได้ โดยการอ่านค่าตัวเลขที่ปรากฏบนเครื่องวัดได้โดยตรงมีมาตรา (scale) ที่แน่นอน ดังนั้น การวัดทางกายภาพศาสตร์นี้มักจะไม่มีความคลาดเคลื่อนน้อยถ้าหากเราควบคุมให้ดี 2) การวัดทางสังคมศาสตร์ (social sciences) หรือพฤติกรรมศาสตร์ (behavior sciences) เป็นการวัดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือวัดในสิ่งที่ไม่มีความชัดเจน นั่นคือ เราไม่ทราบลักษณะสิ่งที่จะวัด เช่น การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความถนัด ความมีระเบียบ วินัย ทักษะคิด เป็นต้น การวัดทางด้านนี้เป็นการวัดทางอ้อม กล่าวคือ จะต้องสร้างเครื่องมือ เช่น แบบทดสอบ แบบสอบถาม ฯลฯ ขึ้นมาแล้วนำไปวัดพฤติกรรมที่เป็นตัวแทนของสิ่งที่จะวัดต่อจากนั้น จึงแปลความหมายของสิ่งที่วัดออกมา ดังนั้น การวัดทางด้านนี้จึงมีความคลาดเคลื่อนสูง โดยในกระบวนการวัดผลการเรียนรู้ ควรวัดและประเมินผลตามแนวทาง 3 ประการ คือ 1) วัดครบถ้วนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ได้จริง วัดความสามารถทางความรู้ความคิด ได้จริง (Cognitive Ability) วัดความสามารถในการปฏิบัติได้จริง (Performance/Practice Ability) วัดคุณลักษณะทางจิตใจได้จริง (Affective Characteristics) 2) วัดได้ตรงความเป็นจริง คือ สิ่งที่วัดได้นั้นเป็นข้อมูลเป็นการแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ทั้งความสามารถทางความรู้ความคิด ความสามารถในการปฏิบัติและคุณลักษณะทางจิตใจมีความคลาดเคลื่อนผิดพลาดน้อยที่สุดไม่เปิดโอกาสให้ผู้สอบความสามารถได้คะแนนสูง ดัดความผิดพลาดที่ผู้มีความสามารถสูงกลับได้คะแนนน้อย และ 3) เลือกรวบรวมเครื่องมือและเทคนิคการวัดผลที่เป็น การวัดพฤติกรรมที่แท้จริงที่แสดงออกซึ่งความสามารถของผู้เรียน (Ability to do) ซึ่งอาจได้จากการสังเกตพฤติกรรม ผู้เรียนสังเกตจากการปฏิบัติภาระงาน (Tasks) ที่จัดให้ปฏิบัติในสถานการณ์ที่ผู้สอนจะกำหนดสังเกตจากร่องรอยหลักฐานผลการปฏิบัติภาระงานของผู้เรียน เป็นต้น

ส่วนหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดไว้ ดังนี้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการ

ด้านต่างๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัดของหลักสูตรนำไปปรับปรุง พัฒนาการจัดการเรียนรู้และใช้เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจผลการเรียนสถานศึกษาต้อง ดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีกระบวนการจัดการที่เป็นระบบ และกระบวนการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพเพื่อให้ผลการ ประเมินถูกต้องตามสภาพความรู้ ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ถูกต้องตามหลักการ วัดและประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถรองรับการประเมินภายในและการประเมิน ภายนอกตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาได้ สถานศึกษาจึงควรกำหนดหลักการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม
2. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต้องสอดคล้องและ ครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัดตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตร จัดให้มีการประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตลอดจน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. การประเมินผู้เรียน พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียนความ ประพฤติการสังเกตพฤติกรรมร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไป ใน กระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา
4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ จัดการเรียนการสอน ต้องดำเนินการด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถวัด และประเมินผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ความคิด กระบวนการ พฤติกรรมและ เจตคติเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัดธรรมชาติวิชาและระดับชั้นของผู้เรียนโดยตั้งอยู่บน พื้นฐานความเที่ยงตรงยุติธรรมและเชื่อถือได้
5. การประเมินผลการเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงพัฒนา ผู้เรียนพัฒนาการจัดการเรียนและตัดสินผลการเรียน
6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตรวจสอบผลการ ประเมินผลการเรียนรู้
7. ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาและรูปแบบ การศึกษาต่างๆ
8. ให้สถานศึกษาจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาเพื่อเป็น

หลักฐานการประเมินผลการเรียนรายงานผลการเรียนแสดงวุฒิการศึกษาและรับรองผลการเรียนของผู้เรียน

ส่วนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในหมวด 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษาจะกล่าวถึงหลักการสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยในมาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ความหมายของการประเมินผล (Evaluation)

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

Guilford (1954, p. 5) ได้นิยามว่า การประเมินผลเป็นการตัดสินคุณค่าของการกระทำ

Good (1959, p. 307) ได้นิยามว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินความสำคัญของปรากฏการณ์อย่างหนึ่งกับปรากฏการณ์อีกอย่างหนึ่ง โดยใช้มาตรฐานที่กำหนดไว้

Green (1970, p. 15) ได้นิยามว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าข้อมูลที่ได้จากการวัดอย่างมีระบบ

Gronlund & Linn (1990, pp.5-6) ได้ให้นิยามว่า การประเมินผลเป็นการตัดสินค่าของผลที่ได้โดยพิจารณาจากข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ชวาล แพร์ตกุล (2516, หน้า 140) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่ครูนำทุกๆ รายการที่ทราบจากการวัดไปใช้โดยครูนำผลต่างๆ จากการวัดผลเหล่านั้น มารวม มาชั่ง มาผสมเพื่อนำไปใช้ในการวินิจฉัยตีราคาคุณค่าและชี้ขาดลงเป็นผลสรุปว่าเด็กคนนั้นมีคุณภาพสูงหรือต่ำควรให้เป็นประเภทสอบได้หรือสอบตก เป็นต้นซึ่งการประเมินผลที่ดีต้องตั้งอยู่บนรากฐานของการวัดที่ดี

ล้วน สายยศ (2527, หน้า 2) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินที่เป็นระบบครอบคลุมถึงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2543, หน้า 15) ได้นิยามว่า การประเมินผล เป็นกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีหลักเกณฑ์เพื่อ

สรุปว่าสิ่งนั้น ดี-เลว ปานใด

Ebel and Frisbie (1986, p. 13) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง การตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณค่าของสิ่งต่างๆ ซึ่งบางครั้งอาจพิจารณาจากผลที่ได้จากการวัดเท่านั้น แต่ส่วนมากจะตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยพิจารณาจากผลที่ได้จากการวัดด้านต่างๆ ประกอบกับหลักฐานด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง และรวมถึงการใช้วิจารณญาณและความรู้สึกนึกคิดของผู้ประเมินมาประกอบในการตัดสินใจด้วย

Gronlund (1976, p. 6) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการอย่างมีระบบ (Systematic Process) ที่อธิบายสิ่งที่ต้องการประเมินทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยประกอบกับการตัดสินคุณค่าให้กับสิ่งนั้นซึ่งใช้การเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

จากนิยามดังกล่าว สรุปได้ว่าการประเมินผลเป็นกระบวนการอย่างมีระบบ โดยการนำข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการวัด มาพิจารณาวิเคราะห์แปลความหมาย เพื่อที่จะตัดสินหรือสรุปคุณภาพ และคุณลักษณะต่างๆ ที่ได้จากการวัดผล ว่าผลที่ได้นั้น ดี-เลว, สูง-ต่ำ, มาก-น้อยกว่าเกณฑ์ หรือ มาตรฐานที่ตั้งไว้อย่างไร การประเมินผลจะเน้นในเรื่องของคุณภาพมากกว่าปริมาณต้องใช้ข้อมูลหลายด้านมาผสมผสานกัน ส่วนการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การนำเอาข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการวัดรวมกับการใช้วิจารณญาณของผู้ประเมินมาใช้ในการตัดสินใจโดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ เพื่อให้ได้ผลเป็นอย่างไรอย่างหนึ่ง การประเมินผลแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ การประเมินแบบอิงกลุ่มและการประเมินแบบอิงเกณฑ์ โดยการประเมินแบบอิงกลุ่มเป็นการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบทดสอบหรือผลงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่นๆ ที่ได้ทำแบบทดสอบเดียวกันหรือได้ทำงานอย่างเดียวกัน นั่นคือเป็นการใช้เพื่อจำแนกหรือจัดลำดับบุคคลในกลุ่ม การประเมินแบบนี้มักใช้กับการประเมินเพื่อคัดเลือกเข้าศึกษาต่อหรือการสอบชิงทุนต่างๆ ส่วนการประเมินแบบอิงเกณฑ์เป็นการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบทดสอบหรือผลงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งกับเกณฑ์ หรือจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ เช่น การประเมินระหว่างการเรียนรู้การสอนว่าผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่า การวัดผล (Measurement) คือ การกำหนดตัวเลขให้กับวัตถุ สิ่งของ เหตุการณ์ ปรัชญาการณ หรือพฤติกรรมต่างๆ หรืออาจใช้เครื่องมือไปวัด เพื่อให้ได้ตัวเลขแทนคุณลักษณะต่างๆ ดังนั้น สามารถสรุป

นิยามเชิงปฏิบัติการขององค์ประกอบย่อย การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการอย่างมีระบบโดยการนำข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการวัดมาพิจารณาวิเคราะห์ แปลความหมายเพื่อที่จะตัดสิน หรือสรุปพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษา ซึ่งนิยามดังกล่าวเชื่อมโยงถึงตัวบ่งชี้ การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย 1) ใช้วิธีการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้และผู้เรียน 2) สร้างและนำเครื่องมือวัด และประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม 3) วัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง 4) นำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

ตาราง 5 นิยามเชิงปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยการวัดและประเมินผล

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้
การวัดและประเมินผล	<p>พฤติกรรมการแสดงออกของครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีกระบวนการวัดและประเมินผลอย่างมีระบบอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และสร้างและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม วัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงและนำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้</p>	<p>1) ใช้วิธีการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้และผู้เรียน</p> <p>2) สร้างและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม</p> <p>3) วัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง</p> <p>4) นำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้</p>

องค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบหลักทักษะการสอน

1. องค์ประกอบทักษะการสอนตามทัศนะของ Klausmeier & Ripple

Klausmeier & Ripple (1971, p.11) ได้กำหนดองค์ประกอบของระบบการจัดการเรียนรู้ไว้ 7 ส่วนด้วยกัน คือ 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ 2) การพิจารณาความพร้อมของผู้เรียน 3) การจัดเนื้อหาวิชา วัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดการเรียนรู้ 4) การจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ 5) การดำเนินการจัดการเรียนรู้ 6) การวัดและการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และ 7) ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

2. องค์ประกอบทักษะการสอนตามทัศนะของ Rockett and Percival

Rockett and Percival (2002, p.32) ให้ทัศนะถึงคุณลักษณะของครูผู้รอบรู้ในการสอนซึ่งเป็นผู้ที่จะไปสร้างผู้เรียนให้เป็นผู้รอบรู้ตลอดชีวิตนั้น ประกอบด้วย 1) ยอมรับความคิดเห็นคำวิเคราะห์วิจารณ์อย่างจริงจัง 2) นำนักเรียนบรรลุถึงจิตสำนึกในการทำงานอย่างมีความสุข 3) สามารถสรุปสาระได้อย่างชัดเจนเพราะการเตรียมความพร้อม 4) เลือกสภาวะที่เหมาะสมในการเรียนรู้ 5) เข้าใจวิธีการประเมินคำถามคำตอบของนักเรียนตรงประเด็น 6) จินตนาการขยายความคิดความรู้ได้กว้างไกล 7) สนับสนุนให้นักเรียนมีความพึงพอใจตนเองแสวงหาจุดเด่นจุดด้อยของตนเองอย่างจริงจัง

3. องค์ประกอบทักษะการสอนตามทัศนะของ วัฒนา ระงับทุกข์

วัฒนา ระงับทุกข์ (2541, อ้างถึงใน ดวงกมล สิ้นเพ็ง, 2551) ได้เสนอบทบาทที่เป็นแบบอย่างของครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้ 1) จัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง 2) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนและกลุ่ม 3) ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเข้ากับชีวิตจริง 4) ประเมินพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้านอย่างต่อเนื่อง 5) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงงามของวิถีไทยและสากล

4. องค์ประกอบทักษะการสอนตามทัศนะของ ทองคุณ หงส์พันธ์ุ

ทองคุณ หงส์พันธ์ุ (2544, หน้า 32) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับแบบอย่างของครูที่สอนดีต้องมีหลักสำคัญๆ ดังนี้ 1) ศึกษาหลักสูตรให้กระจ่าง 2) วางแผนการสอนอย่างดี 3) วิธีสอนหลากหลายชนิด 4) เผ้าติดตามพฤติกรรม 5) สร้างบรรยากาศการเรียน 6) ประเมินการเรียนการสอนและ 7) มีคุณธรรมจริยธรรม

5. องค์ประกอบทักษะการสอนตามผลการศึกษา

ของริเรื่องรอง รัตนวิไลสกุล

ริเรื่องรอง รัตนวิไลสกุล (2545, หน้า 163) ได้ศึกษาคุณลักษณะครู

ที่พึงประสงค์ด้านการสอนและด้านวิชาการของนักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พบว่า ประกอบด้วย 1) สอนให้นักศึกษารอบรู้ 2) ใช้คำ/ ภาษา/ คำพูดเข้าใจง่าย 3) ยกตัวอย่างได้ชัดเจน 4) มีความรู้ในเรื่องที่สอนอย่างแจ่มแจ้ง 5) ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ 6) ชี้นำสังคม 7) พัฒนาการสอนสม่ำเสมอ

6. องค์ประกอบทักษะการสอนตามทัศนะของสถาบันการแปลหนังสือ กระทรวงศึกษาธิการ

สถาบันการแปลหนังสือกระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 17)

ได้กล่าวถึง การแสวงหาแนวทางที่ครูจะได้ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กรวมถึงแนวการสอน ต่างๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ให้ได้ผลและกล่าวว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความเป็นแบบอย่างของครูผู้สอนในหลายด้าน ประกอบด้วย 1) ทศนคติของครูที่มีต่อเด็ก 2) การจัดการชั้นเรียน 3) การจัดการเรียนการสอนและจัดประสบการณ์การทำงานให้นักเรียน ครูผู้สอนควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้แบบรายบุคคล รายกลุ่มและทั้งชั้นเรียนเพื่อนำไปปรับใช้ในห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม

7. องค์ประกอบทักษะการสอนตามทัศนะของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) ได้กล่าวถึง “ครูสอนดี” ที่เป็นแบบอย่างว่ามีลักษณะสำคัญ คือ 1) สอนอย่างน่าสนใจและน่าติดตาม 2) เตรียมตัวสอนมาอย่างดี 3) ให้ทุกคนในชั้นมีส่วนร่วม 4) ยุติธรรมไม่ลำเอียง 5) เข้มงวดแต่ใจกรุณา 6) ช่วยทบทวนบทเรียนให้ผู้เรียน

8. องค์ประกอบทักษะสอนตามทัศนะของ แก้วตา ไทรงาม

แก้วตา ไทรงาม (ม.ป.ป., หน้า 45) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะที่บ่งชี้คุณภาพของครูที่เป็นต้นแบบที่ดีที่ส่งผลต่อตัวนักเรียนต่อการปรับปรุงการสอน และช่วยให้องค์การพัฒนาไปด้วยความราบรื่นประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 10 ประการ ดังนี้ 1) รู้เนื้อหา 2) ทำงานให้เป็นระบบ 3) แสดงเจตคติที่ดี 4) วางแนวทางการจัดชั้นเรียนให้ประสบความสำเร็จ 5) กำหนดระยะเวลาในแผนการสอน 6) ดำรงทักษะมนุษยสัมพันธ์ไว้ 7) พุดจาสื่อความหมายให้ได้ความชัดเจน 8) ถามคำถามให้มีประสิทธิภาพ 9) แยกแยะการสอนให้แตกต่างกัน 10) จงยี่ดหยุ่น

9. องค์ประกอบทักษะสอนตามทัศนะของสุคนธ์ สินธพานนท์ วรรัตน์
วรรณเลิศลักษณ์ และพรณี สินธพานนท์

สุคนธ์ สินธพานนท์ วรรัตน์ วรรณเลิศลักษณ์และพรณี สินธพานนท์

(2551, หน้า 89) กล่าวถึง บทบาทของครูที่มีทักษะการสอนที่ดีในการสร้างนักเรียนให้เป็นผู้รอบรู้ โดยให้ทัศนะว่าครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการสร้างนักเรียนให้เป็นผู้รอบรู้ ดังนี้ 1) ครูจะต้องมีกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ ให้แก่นักเรียน 2) การสร้างคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ 3) การจัดบรรยากาศการเรียนให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ 4) การฝึกฝนให้นักเรียนมีทักษะเชาวน์ปัญญา 5) ให้นักเรียนค้นพบทักษะด้วยตนเอง 6) การฝึกพัฒนานักเรียนด้านอารมณ์ให้นักเรียนมีความรื่นรมย์ในการเรียนรู้

10. องค์ประกอบทักษะสอนตามทัศนะของพิมพันธ์ เดชะคุปต์

และพะเยาว์ ยินดีสุข

พิมพันธ์ เดชะคุปต์และพะเยาว์ ยินดีสุข (2551, หน้า 15) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนที่ดี จากพฤติกรรมการสอนที่ดีของผู้สอน ดังนี้ 1) จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่เอง 2) ให้ผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการ คือ กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่มและสร้างความรู้ด้วยตนเอง 3) สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) มีการวัดผลประเมินผลทั้งทักษะ กระบวนการขีดความสามารถ คักยภาพของผู้เรียนและผลผลิตจากการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการประเมินตามสภาพจริง 5) พัฒนาให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 6) ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก

11. องค์ประกอบทักษะสอนตามทัศนะของ พระไพศาล วิสาโล

พระไพศาล วิสาโล (2554) กล่าวว่า ครูสอนดี หมายถึง ครูที่รู้รอบวิชาที่ตนเองสอน สามารถโยงไปสู่เรื่องราวต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจโดยมีวิธีการพูดที่ชวนติดตาม กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักคิด สามารถกระตุ้นให้เด็กอยากหาคำตอบด้วยตัวเอง โดยครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางหรือวิธีการในการแสวงหาคำตอบ ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดที่นักเรียนจะได้จากครูที่สอนดีนั้น มิใช่ความรู้ แต่คือ “แรงบันดาลใจ” หรือ “ไฟ” ที่อยากศึกษาค้นคว้าไม่รู้จบ อย่างไรก็ตามอีกสิ่งหนึ่งที่ไม่ควรมองข้ามก็คือนอกจากการสร้างแรงบันดาลใจให้ใฝ่รู้ในวิชาที่สอนแล้ว ครูสอนดียังเป็นครูที่สร้างแรงบันดาลใจให้เราอยากเป็นคนดีด้วย มิใช่เป็นคนเก่งหรือรู้รอบเท่านั้น

จากผลการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยเพื่อการสังเคราะห์กำหนด

องค์ประกอบย่อยของทักษะการสอนจากทัศนะและจากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ 11 แหล่งดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าองค์ประกอบบางตัวมีความหมายเดียวกัน แต่นักวิชาการเรียกชื่อต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้การนำเอาองค์ประกอบแสดงในตาราง

สังเคราะห์มีความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงกำหนดชื่อองค์ประกอบที่มีความหมายเหมือนกันแต่เรียกชื่อแตกต่างกันที่เป็นกลาง (neutral) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายเดียวกันและครอบคลุมองค์ประกอบอื่นที่ใช้ชื่อแตกต่างกันนั้น หรือเลือกใช้ชื่อองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ดังนี้

1. ใช้วิธีสอนที่หลากหลายมีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมีดังนี้ 1) วิธีสอนหลากหลายชนิด 2) สอนให้นักศึกษารอบรู้ 3) จัดการเรียนการสอนและจัดประสบการณ์การทำงานให้นักเรียน 4) สอนอย่างน่าสนใจและน่าติดตาม 5) แยกแยะการสอนให้แตกต่างกัน 6) กระตือรือร้นในการฝึกผู้เรียนเข้าสู่ประสบการณ์แห่งการเรียนรู้ 7) มีกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ ให้นักเรียน 8) จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่เอง
2. ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมีดังนี้ 1) จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง 2) เลือกสถานะที่เหมาะสมในการเรียนรู้ 3) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 4) การจัดการชั้นเรียน 5) วางแนวทางการจัดชั้นเรียนให้ประสบความสำเร็จ 6) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ 7) สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 8) ช่วยทบทวนบทเรียนให้ผู้เรียน
3. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองมีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมีดังนี้ 1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนและกลุ่ม 2) ให้ทุกคนในชั้นมีส่วนร่วม 3) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทั้งภายในและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ 4) ฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะเชาว์ปัญญา 5) ให้ผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการคิดกระบวนการกลุ่มสร้างความรู้ด้วยตนเอง
4. มีความรู้ในเรื่องที่สอนอย่างดีมีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมีดังนี้ 1) มีความรู้ในเรื่องที่สอนอย่างแจ่มแจ้ง 2) รู้เนื้อหา 3) มีความรู้ทันสมัยและสนับสนุนข้อคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรอย่างกระตือรือร้น 4) จินตนาการขยายความคิดความรู้ได้กว้างไกล
5. พุดจาสื่อความหมายได้ชัดเจนมีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมี ดังนี้ 1) พุดจาสื่อความหมายได้ชัดเจน 2) ใช้คำภาษาคำพูดเข้าใจง่าย 3) พัฒนาความสัมพันธ์เชิงจรรยาบรรณบนพื้นฐานการสื่อสารที่ดี
6. นำนักเรียนบรรลุถึงจิตสำนึกในการทำงานอย่างมีความสุขมี

องค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมี ดังนี้ 1) นำนักเรียนบรรลุถึงจิตสำนึกในการทำงานอย่างมีความสุข 2) สามารถประยุกต์ใช้ศาสตร์ได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ และความต้องการของผู้เรียน 3) ให้นักเรียนค้นพบทักษะด้วยตนเอง

7. สร้างคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมี ดังนี้ 1) สร้างคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ 2) ถามคำถามให้มีประสิทธิภาพ 3) ประเมินคำถามคำตอบของนักเรียนตรงประเด็น

8. ประเมินพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้านอย่างต่อเนื่อง มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมี ดังนี้ 1) ประเมินพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้านอย่างต่อเนื่อง 2) เฝ้าติดตามพฤติกรรม 3) ติดตามการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

9. เป็นแบบอย่างที่ดี มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมี ดังนี้ 1) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงงาม 2) มีคุณธรรมจริยธรรม 3) ยุติธรรมไม่ลำเอียง

10. วางแผนการสอนอย่างดีมีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมีดังนี้ 1) วางแผนการสอนอย่างดี 2) เตรียมตัวสอนมาอย่างดี 3) กำหนดระยะเวลาในแผนการสอน

11. แสดงเจตคติที่ดี มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมี ดังนี้ 1) แสดงเจตคติที่ดี 2) ทศนคติของครูที่มีต่อเด็ก 3) เชื่อความสามารถในการเรียนของผู้เรียนทุกคน

12. ประเมินการเรียนการสอน มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมีดังนี้ 1) ประเมินการเรียนการสอน 2) มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง

13. สนับสนุนให้นักเรียนมีความพึงพอใจตนเอง มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกันมี ดังนี้ 1) สนับสนุนให้นักเรียนมีความพึงพอใจตนเอง 2) พัฒนานักเรียนด้านอารมณ์ ให้นักเรียนมีความรื่นรมย์ในการเรียนรู้

จากการกำหนดชื่อองค์ประกอบ 13 รายการข้างต้นและจากองค์ประกอบที่เป็นทักษะ หรือผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการแหล่งต่างๆ ที่มีความหมายเฉพาะอื่นๆ ผู้วิจัยได้นำมาแสดงในตาราง 8 โดยองค์ประกอบเหล่านี้ถือว่าเป็นองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (theoretical framework) ที่ผู้วิจัยจะพิจารณาใช้เกณฑ์เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (conceptual framework) ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ตาราง 6 สังกะหรหองค้ประกอบย่อยขององค้ประกอบหลักท้กะการสอน

	Klausmeier & Ripple (1971)	Rockett and Percival	วัฒนา ระวังบทุกข้ (2541)	ทองดูณ หงส์พันธุ้ (2544)	วิเรองรอง รัตนวิไลสกุล (2544)	สถาบันการแปลหนังสือ (2545)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550)	แก้วตา ไทรงาม (มปป.)	สุคนธ์-พรรณณี ลิขณพานนท์ (2551)	พิมพ์พันธ์ุ เศษะคุปต์ และพะเพียรย์ ยินดีสุข (2554)	พระไพศกาล วิสาโด (2554)	รวม
1. ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9
2. ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	9
3. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง		✓				✓		✓	✓	✓	✓	7
4. มีความรู้ในเรื่องที่สอนอย่างดี	✓			✓			✓	✓				4
5. พุดจาสื่อความหมายได้ชัดเจน				✓			✓	✓			✓	4
6. ประเมินพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้านอย่างต่อเนื่อง		✓	✓				✓	✓				4

ตาราง 6 (ต่อ)

	องค์ประกอบย่อยด้านทักษะการสอน											
	Klausmeier & Ripple (1971)	Rockett and Percival	วัฒนา ระวังบุทกซ์ (2541)	ทองดูน หงส์พันธุ์ (2544)	วิเรืองรอง รัตนะวิไลสกุล (2544)	สถาบันการแปลหนังสือ (2545)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550)	แก้วตา ไตรงาม (มปป.)	สุคนธ์-พรรณณี สิ้นทพานนท์ (2551)	พิมพ์พันธ์ เศษะคุปต์ และพะเพียรย์ ยินดีสุข (2554)	พระไพศาล วิสาโล (2554)	รวม
7. นำนักเรียนบรรลุถึงจิตสำนึกในการทำงานอย่างมีความสุข	✓							✓	✓			3
8. สร้างคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้	✓						✓		✓			3
9. เป็นแบบอย่างที่ดี		✓	✓			✓						3
10. วางแผนการสอนอย่างดี			✓			✓	✓					3
11. แสดงเจตคติที่ดี					✓		✓	✓				3
12. ประเมินการเรียนการสอน			✓								✓	2

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบย่อยด้านทักษะการสอน	Klausmeier & Ripple (1971)	Rockett and Percival	วัฒนา ระวังบุทกซ์ (2541)	ทองดูน หงส์พันธุ์ (2544)	วิเรืองรอง รัตนิวิไลสกุล (2544)	สถาบันการแปลหนังสือ (2545)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550)	แก้วตา ไทรงาม (มปป.)	สุดินทร์-พรรณณี สิ้นทพานนท์ (2551)	พิมพ์พันธ์ เศษะคุปต์ และพะเพียรย์ ยินดีสุข (2554)	พระไพศาล วิสาโล (2554)	รวม
13. สนับสนุนให้นักเรียนมีความพึงพอใจตนเอง	✓								✓			2
14. ยอมรับฟังความคิดเห็นวิเคราะห์วิจารณ์อย่างจริงใจ	✓											1
15. สรุปสาระได้อย่างชัดเจนเพราะการเตรียมความพร้อม	✓											1
16. ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเข้ากับชีวิตจริง									✓			1
17. ศึกษาหลักสูตรให้กระจ่าง			✓									1
18. ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ				✓								1

ตาราง 6 (ต่อ)

	องค์ประกอบย่อยด้านทักษะการสอน											
	Klausmeier & Ripple (1971)	Rockett and Percival	วัฒนา ระวังบุทกซ์ (2541)	ทองดูณ หงส์พันธ์ (2544)	วิเรืองรอง รัตนิวิไลสกุล (2544)	สถาบันการแปลหนังสือ (2545)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550)	แก้วตา ไทรงาม (มปป.)	สุคนธ์-พรรณณี สิ้นทพานนท์ (2551)	พิมพ์พันธ์ เศษะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2554)	พระไพศาล วิสาโล (2554)	รวม
19. ชี้นำสังคม				✓								1
20. พัฒนาการเรียนการสอนสม่ำเสมอ				✓								1
21. พัฒนาให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้										✓		1
22. ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก										✓		1
23. เข้มงวดแต่ใจกรุณา						✓						1
24. ทำงานเป็นระบบ							✓					1

ตาราง 6 (ต่อ)

	องค์ประกอบย่อยด้านทักษะการสอน											
	Klausmeier & Ripple (1971)	Rockett and Percival	วัฒนา ระวังบทุกซ์ (2541)	ทองดูณ หงส์พันธ์ (2544)	วิเรืองรอง รัตนิวิไลสกุล (2544)	สถาบันการแปลหนังสือ (2545)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550)	แก้วตา ไทรงาม (มปป.)	สุคนธ์-พรรณณี สิ้นทพานนท์ (2551)	พิมพ์พันธ์ เศษะดอุปต์ และพเพียรย์ ยินดีสุข (2554)	พระไพศาล วิสาโล (2554)	รวม
25. มีมนุษยสัมพันธ์							✓					1
26. ยืดหยุ่น							✓					1
27. ยกตัวอย่างได้ชัดเจน				✓								
รวม	7	4	7	7	3	6	11	7	7	5	5	69

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

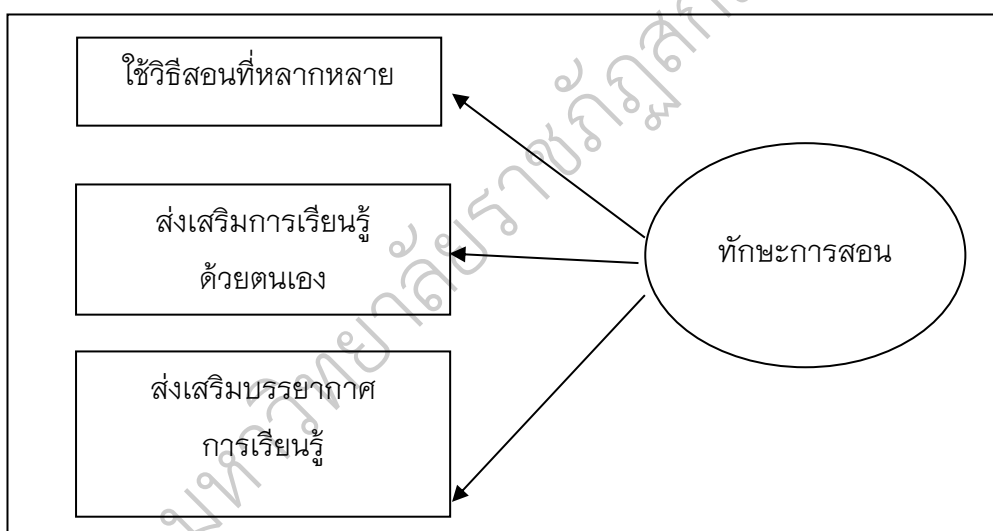
จากตาราง 8 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบทักษะการสอน พบว่ามีองค์ประกอบเชิงทฤษฎี (theoretical framework) จำนวน 27 องค์ประกอบ แต่การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาจากความถี่ขององค์ประกอบที่นักวิจัยส่วนใหญ่เลือกเป็นองค์ประกอบในระดับสูงตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป (ในที่นี้คือความถี่ตั้งแต่ 7 ขึ้นไป) ได้องค์ประกอบเป็นแบบอย่างทางการสอน 3 องค์ประกอบ ที่จะใช้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (conceptual framework) ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย

องค์ประกอบที่ 2 ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

องค์ประกอบที่ 3 ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้

จากองค์ประกอบข้างต้น สามารถสร้างโมเดลการวัดองค์ประกอบทักษะการสอน ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบหลักทักษะการสอน

5. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ของ “ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย”

วิธีสอน หมายถึง กระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและลักษณะเฉพาะของวิธีการนั้นๆ หรือวิธีสอน หมายถึง แนวทางที่ปฏิบัติแบบอย่างที่ทำให้ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการ

ต่างๆ ที่แตกต่างกันไป ตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเด่น หรือ ลักษณะเฉพาะที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้นๆ เช่น วิธีสอนโดยใช้การบรรยาย วิธีสอนแบบสาธิต แบบ สวท. แบบโครงการแบบสืบสวนสอบสวน แบบอุปมัย แบบอภิปราย ฯลฯ ขณะที่ ทิศนา แคมมณี (2551, หน้า 13) ให้ความหมายของวิธีสอน หมายถึง ขั้นตอนและผู้สอน ดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตาม องค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเฉพาะ หรือ ลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ของวิธี นั้นๆ เช่น วิธีสอนโดยการบรรยาย องค์ประกอบสำคัญของการบรรยาย คือ เนื้อหาสาระที่ จะบรรยาย ขั้นตอนสำคัญ คือ การเตรียมเนื้อหาสาระการบรรยาย (พูดบอกเล่าอธิบาย) และการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากการบรรยาย ดังนั้น วิธีสอนโดยใช้การ บรรยายก็คือกระบวนการ หรือขั้นตอนที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการเตรียมเนื้อหาสาระที่จะบรรยายแล้วบรรยาย คือ พูดบอก เล่า อธิบายเนื้อหาสาระ หรือสิ่งที่ต้องการสอนแก่ผู้เรียนและประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียน ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

ดังนั้นจากความหมายของ “วิธีสอน” ดังที่กล่าวมา สรุปได้ว่าวิธีสอน หมายถึง ขั้นตอนและผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการ ต่างๆที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเฉพาะ หรือลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้นๆ

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ถือเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาโดย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่ ยึดหลักให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดซึ่งต้องอาศัยแนวการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางก็จำเป็นต้องอาศัย หลักการวิธีสอน และเทคนิคการสอนที่หลากหลายเข้าไปช่วยการจัดการเรียนการสอนด้วย วิธีการที่หลากหลาย นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีตามวัตถุประสงค์แล้วยัง สามารถช่วยจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อีกด้วย ครูพึงตระหนักว่า การปรับปรุงการสอนด้วยการเรียนรู้วิธีการ และเทคนิคต่างๆ ของการสอนจะช่วยให้การ เรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความอดทนและความพยายาม อย่างต่อเนื่องความสำเร็จจึงจะเกิดขึ้น (ทิศนา แคมมณี, 2551, หน้า 19)

นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี (และครูมีอาชีพต้องมีวิธีสอนหลากหลาย, ม.ป.ป.) ได้ให้ทัศนะในการแนะนำครูมีอาชีพที่ต้องมีวิธีสอนที่หลากหลาย โดยกล่าวใน

การสัมมนาหัวข้อ “14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ” ว่าวิธีการสอนถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นของครูทุกคน แต่ครูส่วนใหญ่ยังมีปัญหาขาดความเข้าใจและสับสนในการเลือกวิธีการสอนที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียนโดยเฉพาะสับสนเนื้อหา ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดว่าการจัดการศึกษาต้องยึดผู้เรียนสำคัญที่สุดโดยให้เด็กมีบทบาทในการเรียนรู้มากขึ้น และได้ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงแต่ไม่ได้หมายความว่าจะให้ยกเลิกระบบการสอนแบบบรรยายที่ครูเป็นศูนย์กลาง เพราะการสอนแต่ละวิธีจะมีข้อดีที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจใช้ระบบการสอนที่เด็กเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นศูนย์กลางหรือสื่อการสอนเป็นศูนย์กลางโดยปรับไปตามความเหมาะสม ทั้งนี้เรากำลังสับสนระหว่างสภาพการเรียน และคุณภาพการเรียนซึ่งการจัดการสภาพการเรียนจะดีหรือไม่ขึ้นกับกระบวนการสอนว่าเหมาะสมหรือไม่นั่นเอง การสอนที่มีคุณภาพจะต้องเริ่มจากการกำหนดขั้นตอนเลือกรูปแบบการสอนที่มีอยู่หลากหลายวิธี แต่รูปแบบที่ครูจะใช้กันมากมี 14 วิธี คือ การบรรยาย สาธิต ทดลอง นิรนัย อุปนัย ทักษะศึกษา อภิปรายกลุ่มย่อยบทเรียนโปรแกรม ศูนย์การเรียนรู้ กรณีตัวอย่าง ละคร บทบาทสมมุติ สถานการณ์จำลองและเกม แต่ทั้งนี้การสอนในแต่ละวิธีไม่มีข้อกำหนดตายตัวว่าจะต้องสอนกับวิชาใด แต่ครูจะต้องทำความเข้าใจถึงความแตกต่างในวิธีการและวัตถุประสงค์ของการสอนในแต่ละรูปแบบเพื่อเลือกวิธีการสอนให้ตรงกับวัตถุประสงค์เป้าหมายการสอนในแต่ละวิชาว่าต้องการให้เด็กเกิดความรู้ในลักษณะใด ถึงแม้ว่าครูจะเลือกใช้วิธีที่ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพในการสอนที่ดีที่สุด แต่ถ้ายึดในรูปแบบเดียวทำยที่สุดเด็กก็จะเบื่อหน่าย รวมทั้งยังไม่เป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การรับรู้เนื้อหาเข้าใจเนื้อหาเจตคติ การคิดวิเคราะห์สังเคราะห์และความคิดในชั้นสูง ซึ่งต่างต้องใช้วิธีสอนที่แตกต่างกัน ดังนั้น ในการสอนครูจึงควรเลือกใช้วิธีที่หลากหลาย สลับสับเปลี่ยนกันไป ซึ่งถ้าครูเข้าใจก็จะทำให้คุณภาพการเรียนการสอนและคุณภาพผู้เรียนดีขึ้น

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) วิจารย์ พานิช (2555, หน้า 16-21) ได้กล่าวถึง ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ สารวิชาที่มีความสำคัญแต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สารวิชา (content หรือ subject matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของศิษย์โดยครูช่วยแนะนำและช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ไม่ใช่เป็นเพียงการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาโดยใช้วิธีการบอกให้จดจำและนำไปท่องจำเพื่อการสอบเท่านั้น

แต่การจัดการเรียนรู้เป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง ซึ่งมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่านั้น กล่าวคือ วิธีการใดก็ตามที่ผู้สอนนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เรียกได้ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้

ฉะนั้น วิธีสอนที่ดีที่สุด คือ วิธีสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนโอกาสและสถานการณ์ในการสอน เรื่องหนึ่งครูอาจใช้หลายวิธีเพื่อให้ทั้งครูและนักเรียนไม่เบื่อหน่าย เป็นการเรียนรู้ที่สนุกสนานและได้เด็กดีตามที่พึงประสงค์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 22 ความว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นเห็นได้ว่ามุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้สามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการเรียนการสอนบทบาทของครูเปลี่ยนจากการเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาวิชามาเป็น ผู้กระตุ้นผู้เรียน ให้กำลังใจ ให้คำแนะนำเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียนในบางเรื่องที่เป็นความรู้ใหม่ ๆ สนับสนุนส่งเสริมผู้เรียนให้แสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำไปสร้างสรรค์ความรู้ของตนได้รับการพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและสังคมแม้ว่าผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันก็ตาม ดังนั้น การจัดการเรียนที่ดีต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์และสังคมเป็นสำคัญแต่ผู้สอนก็มีความสำคัญมีบทบาทมากขึ้น ผู้สอนต้องเป็นคนเก่ง มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในสาขาที่สอน จึงจะสามารถแนะนำผู้เรียนได้อย่างถูกต้องด้วยกระบวนการที่หลากหลาย หลากหลายวิธี สุดท้ายครูผู้สอนจะพิจารณานำมาใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ จุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยคำนึงอยู่เสมอว่าจะจัดการเรียนการสอนอย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ไม่เรียนเพื่อรู้แต่เพียงอย่างเดียว ครูผู้สอนควรศึกษา และหาวิธีการจัดประสบการณ์ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ตลอดเวลา เพราะการศึกษาเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้สรุปได้ว่าครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอนให้เหมาะสมตามศักยภาพของผู้เรียนด้วยความหลากหลายและวิธีการสอนที่ดีที่สุด คือ วิธีการสอนที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนแต่ละคน

ดังนั้น สามารถสรุปนิยามเชิงปฏิบัติการขององค์ประกอบย่อย “ใช้วิธี

สอนที่หลากหลาย” ได้ว่า หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของครูในสถานศึกษา
 ขั้นพื้นฐานที่ตระหนักถึงการพัฒนา และปรับปรุงการสอนของตนด้วยการเรียนรู้ วิธีการ
 และเทคนิคต่างๆ ของการสอนที่มีอยู่อย่างหลากหลายวิธี เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้ได้เกิดการ
 เรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งนิยามดังกล่าวเชื่อมโยงถึงตัวบ่งชี้ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย
 ประกอบด้วย 1) ปรับปรุงการสอนโดยเรียนรู้วิธีการและเทคนิคต่างๆ ของการสอน
 2) เลือกวิธีสอนที่ตรงกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการสอน 3) วางแผนการสอน
 อย่างหลากหลายวิธี 4) มีความอดทนและพัฒนาวิธีสอนอย่างต่อเนื่อง 5) ส่งเสริมผู้เรียนให้
 แสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ 6) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้าน
 ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมเป็นสำคัญ 7) มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขา
 ที่สอน

ตาราง 7 นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยใช้วิธีสอนที่หลากหลาย

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด
1. ใช้วิธีสอน ที่หลากหลาย	พฤติกรรมการแสดงออกของ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ตระหนักถึงการพัฒนาและ ปรับปรุงการสอนของตนด้วย การเรียนรู้วิธีการและเทคนิค ต่างๆ ของการสอนที่มีอยู่ อย่างหลากหลายวิธีเพื่อ ส่งเสริมผู้เรียนให้ได้เกิดการ เรียนรู้อย่างแท้จริง	1) ปรับปรุงการสอนโดยเรียนรู้วิธีการ และเทคนิคต่างๆ ของการสอน 2) เลือกวิธีสอนที่ตรงกับ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ของการสอน 3) วางแผนการสอนอย่าง หลากหลายวิธี 4) มีความอดทนและพัฒนาวิธีสอน อย่างต่อเนื่อง 5) ส่งเสริมผู้เรียนให้แสวงหาความรู้ จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ 6) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการ พัฒนาทั้งด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์และสังคมเป็นสำคัญ 7) มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขา ที่สอน

6. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ของ “ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง”

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งมีความเชื่อเรื่องความเป็นอิสระ และความเป็นตัวของตัวเองของมนุษย์ ดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความดี มีความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง สามารถหาทางเลือกของตนเอง มีศักยภาพและพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างไม่มีขีดจำกัด มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับนักจิตวิทยาามานุษยนิยม (Humanistic Psychology) ที่ให้ความสำคัญในฐานะที่ผู้เรียนเป็นปัจเจกบุคคลและมีแนวคิดว่ามีมนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ และมีความโน้มเอียงที่จะใส่ใจใฝ่รู้ ขวนขวายเรียนรู้ด้วยตนเอง มนุษย์สามารถรับผิดชอบพฤติกรรมของตนเอง และถือว่าตนเองเป็นคนที่มีความสำคัญ ซึ่งมีผู้ให้แนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้แตกต่างกัน ดังนี้

Knowles (1975, p.47) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนคิดริเริ่มการเรียนรู้เอง โดยวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตน กำหนดเป้าหมายและสื่อการเรียนรู้ ติดต่อกับบุคคลอื่น หาแหล่งความรู้ เลือกใช้ยุทธวิธีการเรียนรู้เสริมแผนการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนของตน ซึ่งอาจจะได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ตาม

Knowles (1975, p.15) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-Directed Learning) คือ กระบวนการที่บุคคลใช้ในการสร้างความต้องการในการเรียนรู้ การตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ การทำกิจกรรมเพื่อค้นหาความรู้ เช่น การค้นคว้าเอกสาร และแหล่งความรู้ต่างๆ การพบปะบุคคล การเลือกเสริมและกำหนดแผนการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ กิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นด้วยตนเอง จะโดยได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ตาม

การเรียนรู้แบบนำตนเองมีความสำคัญต่อผู้เรียน ดังนี้ (Knowles, 1975, pp.11-13) 1) ผู้ที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่า ดีกว่าผู้ที่เป็นเพียงผู้รับหรือรอให้ครูถ่ายทอดวิชาความรู้ให้เท่านั้น ผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะเรียน อย่างตั้งใจ มีจุดมุ่งหมายและมีแรงจูงใจ สามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่า และยาวนานกว่าผู้ที่รอรับคำสั่งแต่อย่างเดียว 2) การเรียนรู้แบบนำตนเอง สอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตวิทยาและกระบวนการทางธรรมชาติ เช่นเดียวกับในวัยเด็ก ซึ่งเริ่มจากพึ่งพาผู้อื่นก่อน ต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดู และตัดสินใจแทนให้เมื่อเติบโตมีการ

พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นอิสระเพิ่มความเป็นตัวของตัวเองและชี้นำตนเองมากขึ้น

3) พัฒนาการทางการศึกษา เช่น การสร้างหลักสูตรใหม่ การศึกษาอย่างอิสระห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเปิด ซึ่งรูปแบบของการศึกษาเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง 4) การเรียนรู้แบบนำตนเอง เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและโนลส์ ยังได้เสนอว่าการเรียนรู้แบบนำตนเองมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ (Knowles, 1975, pp. 15-18) 1) การวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง ภายในกลุ่มผู้เรียนโดยผู้เรียนแต่ละคนต้องกำหนดบทบาททั้ง 3 ด้าน คือ เป็นผู้เสนอความต้องการ ผู้ให้คำปรึกษาและผู้คอยจับบันทึกสังเกตการณ์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน โดยผู้เรียนต้องศึกษาจุดมุ่งหมายของวิชา แล้วเขียนจุดมุ่งหมายในการเรียนให้แจ่มชัด เข้าใจได้ ไม่คลุมเครือ เน้นถึงพฤติกรรมที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะเกิดขึ้น กำหนดจุดมุ่งหมายที่สามารถวัดได้ จุดมุ่งหมายของผู้เรียนในแต่ละระดับมีความแตกต่างกันเห็นได้ชัดเจน 3) การวางแผนการเรียน ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กำหนดเกี่ยวกับการวางแผนการเรียนของตนเอง โดยเริ่มจากกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนด้วยตนเอง จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการและความสนใจ ระบุวิธีการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด 4) การแสวงหาแหล่งวิทยาการ เช่น ประสพการณ์การเรียนแต่ละด้านที่ทำให้ผู้เรียนสามารถแสดงให้เห็นถึงความมุ่งหมาย ความหมายและความสำเร็จของประสบการณ์ แหล่งวิทยาการนำมาใช้ได้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน กิจกรรมที่เหมาะสมอาจเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดเองตามลำพัง หรือกิจกรรมที่จัดร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

การเรียนรู้แบบนำตนเองนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยอมรับสภาพความแตกต่างของผู้เรียน สนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนยอมรับในศักยภาพของผู้เรียนว่ามีความสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีศักยภาพ และมีความสุข และองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบนำตนเอง คือ ผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนด้วยตนเอง โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียน การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน การวางแผนการเรียน การแสวงหาแหล่งวิทยาการ และการประเมินผล ในการเรียนรู้แบบนำตนเองนี้ อาจเป็นการเรียนเพียงคนเดียวหรือเป็นกลุ่มก็ได้ ซึ่งต้องได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนหรือครู โดยผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ตามสภาพแวดล้อม และความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้หรือค้นพบความรู้ด้วยตนเองมีโอกาสคิดตลอดจนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น หมายความว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ความต้องการและความถนัดมีเป้าหมายรู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยจะด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้

ดังนั้น สามารถสรุปนิยามเชิงปฏิบัติการของ “ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง” ได้ว่า หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีการศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคลและจัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเรียนและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนและการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งมีการพัฒนาทักษะการประเมินตนเอง และร่วมมือกันประเมิน และจัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองให้ผู้เรียน ซึ่งนิยามดังกล่าวเชื่อมโยงถึงตัวบ่งชี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วย 1) ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2) ส่งเสริมผู้เรียนให้รับผิดชอบในการเรียน 3) พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) สนับสนุนปัจจัยการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

ตาราง 8 นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด
ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง	พฤติกรรมของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่แสดงออกถึงการศึกษาค้นคว้าผู้เรียนเป็นรายบุคคลและจัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเรียนและพัฒนาทักษะการคิด	1) ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2) ส่งเสริมผู้เรียนให้รับผิดชอบในการเรียน 3) พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) สนับสนุนปัจจัยการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

7. นิยามเชิงปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้ของ องค์ประกอบย่อยส่งเสริม บรรยากาศการเรียนรู้

บรรยากาศ หมายถึง ความรู้สึก หรือสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 462)

บรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง สภาพแวดล้อมทางการเรียนในชั้นเรียนซึ่งไม่ใช่สภาพแวดล้อมทางกายภาพเท่านั้น แต่รวมถึงระดับของอารมณ์และความรู้สึกด้วย (Good, 1976, p.106) ส่วนวัฒนา ปุญญฤทธิ์ (2552, ออนไลน์) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ว่าครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะก่อให้เกิดบรรยากาศดังกล่าวได้ จึงได้เสนอแนวทางที่จะส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้ 1) บรรยากาศทางจิตวิทยาจะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สามารถดำเนินการต่างๆ ได้ดังนี้ 1.1) การสร้างบรรยากาศที่ท้าทายกระตุ้น และสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็น อยากรู้แก้ปัญหา อยากรวบรวมคำตอบซึ่งบรรยากาศดังกล่าว เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ตนเองมีความสามารถที่จะแก้ปัญหา หรือทำกิจกรรมนั้นๆ ได้ และให้กำลังใจเมื่อผู้เรียนได้ลงมือทำหรือตอบสนองทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในความสามารถ และเกิดความภูมิใจ ทำให้ไม่มีความกลัวที่จะทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป 1.2) การสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัย มีความเป็นมิตร ปราศจากความหวาดกลัวที่จะแสดงออกซึ่งบรรยากาศดังกล่าวจะทำให้เด็กเป็นคนกล้าคิด กล้าตัดสินใจ ซึ่งครูจะมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดความราบรื่นในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยอาจเข้าไปเป็นผู้ร่วมคิดในการแก้ปัญหา แต่ยังคงให้เด็กได้ใช้ความสามารถของเขาในการเรียนรู้โดยมีการสนับสนุน เสริมแรงและให้คำปรึกษาจากครู 1.3) บรรยากาศที่เป็นอิสระในการทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองทำได้โดยครูให้โอกาสและสนับสนุนให้เด็กได้ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเองครูเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาให้การช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการเท่านั้น ขณะเดียวกันต้องให้โอกาสเด็กแต่ละคนเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน แม้ว่าเด็กแต่ละคนจะได้รับอิสระดังกล่าว ครูก็ต้องสอนให้เด็กคำนึงถึงการอยู่ร่วมกัน ความเป็นอิสระแต่ละคนจะต้องไม่รบกวนหรือทำให้ผู้อื่นมีความสะดวกน้อยลง 1.4) บรรยากาศที่ให้ได้รับความสำเร็จและเรียนรู้ผลที่เกิดจากการทำสิ่งต่างๆ บรรยากาศประเภทนี้ทำให้ผู้เรียนมีกำลังใจที่เข้มแข็ง มีความมั่นใจในการทำสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล ครูสามารถสร้างบรรยากาศดังกล่าวได้โดยการให้เด็กกำหนดจุดมุ่งหมาย และวางแผนที่จะทำกิจกรรมต่างๆ และลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ครูคอยสนับสนุนให้กำลังใจคอย

แก้ปัญหาเมื่อเด็กต้องการ ให้ได้รับข้อมูลย้อนกลับหลังการปฏิบัติให้การเสริมแรง

1.5) บรรยากาศแห่งการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันและกันโดยเริ่มจากการที่ครูยอมรับผู้เรียนให้
ความสำคัญต่อการคิดและการกระทำของผู้เรียนรับฟัง และให้มีส่วนร่วมในการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ จัดให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยบรรยากาศดังกล่าว
ทำให้เกิดการพัฒนาวุฒิภาวะได้รับประสบการณ์ทางบวก ในการพัฒนาตนเอง เข้าใจถึง
ความสามารถของตนเอง ยอมรับผลของการกระทำทั้งที่สำเร็จและล้มเหลว

1.6) บรรยากาศแห่งความใกล้ชิดสนิทสนม รักใคร่ กลมเกลียวกันครูต้องแสดงความรู้สึกลึก
ที่ดีที่สุดให้ผู้เรียนแสดงให้ผู้เรียนรับรู้ว่าตนเป็นที่ยอมรับของครูทั้งการคิดและการกระทำ
การแสดงออกของครู ได้แก่ การแสดงท่าทีที่แสดงถึงการเอาใจใส่ทางบวกต่อผู้เรียนอย่าง
จริงใจที่สอดคล้องกับการแสดงออกทางบวกของผู้เรียน 2) บรรยากาศทางกายภาพเป็น
การสร้างสภาพแวดล้อม ด้านอาคารสถานที่ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์และแหล่งความรู้ที่เกื้อกูล
ต่อการเรียนรู้ และการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของผู้เรียน สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

2.1) การจัดสถานที่และบริเวณในห้องเรียนที่อำนวยความสะดวกและตอบสนองการทำ
กิจกรรมต่างๆ ของเด็ก 2.2) การจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการมี
ปฏิสัมพันธ์กับสื่อวัสดุต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจและแสดงผลการเรียนรู้ผ่านการ
แสดงออก และจากผลงานจะต้องจัดไว้ให้พอเพียง สะดวกในการใช้งาน จะช่วยสนับสนุน
ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2.3) การจัดแหล่งความรู้ที่สอดคล้อง
กับกิจกรรมและความสนใจของผู้เรียน เพื่อตอบสนองความสนใจที่หลากหลายทั้ง
สนับสนุน และส่งเสริมให้ผู้เรียนอยากสืบเสาะค้นหาและลงมือปฏิบัติ 3) บรรยากาศทาง
สังคมเป็นบรรยากาศที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่ร่วมกัน การอยู่ร่วมกัน
อย่างมีความสุขจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกรักที่จะเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้ได้โดยง่าย ทั้งด้าน
ความรู้และการเรียนรู้ทางสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา คือ
การให้ผู้เรียนมีความรู้ และสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมี
ความสุข สำหรับการจัดบรรยากาศทางสังคมที่สนับสนุนการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้
ดังนี้ (1) การสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยให้ผู้เรียนรู้สึกว่ามีคุณค่าเท่าเทียมกันโดยครูต้อง
กำหนดให้มีอิทธิพลในห้องให้น้อยที่สุด สร้างระบบการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตยมีการ
สร้างความสัมพันธ์เชิงบวก ระหว่างครูกับผู้เรียนด้วยกัน ฝึกการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
(2) การสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจโดยจัดกิจกรรมให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม
ครูคอยปรับปรุงการใช้ภาษา มารยาทและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อให้เด็กสามารถ

ทำงานกับกลุ่มเพื่อนได้ดีเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้ทำ
 สิ่งต่างๆ ในบรรยากาศร่วมมือร่วมใจกันการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มจะทำให้เกิดการ
 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งด้านความคิดและการกระทำอันส่งผลต่อการเรียนรู้
 ทักษะทางสังคม ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนที่จะนำไปใช้ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นต่อไป
 (3) สร้างบรรยากาศแห่งการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันทั้งครูกับนักเรียนในหมู่ผู้เรียน
 ด้วยกันและกับบุคคลอื่น ครูมีหน้าที่ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนปฏิบัติต่อกันด้วยดี ไม่มีการ
 ทะเลาะเบาะแว้ง ครูมีหน้าที่ในการลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและจะต้องเป็นแบบฉบับของ
 การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตนเองและผู้อื่น (4) สร้างบรรยากาศที่ไม่กดดันโดยลด
 กิจกรรมที่ต้องมีการแข่งขัน สำหรับการประเมินผลการเรียนรู้ควรประเมินผลที่แสดงถึง
 พัฒนาการแห่งความเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุขให้ผู้เรียนได้รู้ผลของการกระทำของ
 ตนเองและมีการพัฒนาตนเอง โดยไม่ต้องแข่งขันกับผู้อื่นจะเห็นได้ว่าบทบาทของครูในการ
 จัดการเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้นั้นถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญต่อการเรียนรู้
 ของผู้เรียนเช่นเดียวกับการจัดประสบการณ์ด้านสาระการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะการสร้าง
 บรรยากาศที่ดีไม่ใช่มีความหมายแต่เพียงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนด
 ไว้เท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการสร้างความรู้สึที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อการเรียนทำให้
 เกิดลักษณะของการเป็นผู้ที่รักการเรียนรู้และมีความต้องการที่จะรู้ในสิ่งต่างๆ ต่อไป

นันทพัทธ์ เอี่ยมลลอบ (2555, ออนไลน์) กล่าวว่า การจัดบรรยากาศ
 ทางด้านจิตวิทยาหรือทางด้านจิตใจ จะช่วยสร้างความรู้สึที่ดีให้นักเรียนเกิดความสบายใจ
 ในการเรียน ปราศจากความกลัวและวิตกกังวล มีบรรยากาศของการสร้างสรรค์ไร้ความ
 สนใจ ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความสุข นักเรียนจะเกิดความรู้เช่นนี้
 ขึ้นอยู่กับ ครู เป็นสำคัญในข้อเหล่านี้ 1) บุคลิกภาพ 2) พฤติกรรมการสอน 3) เทคนิคการ
 ปกครองชั้นเรียน 4) ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนโดยแต่ละข้อมีรายละเอียดดังนี้

1. บุคลิกภาพของครู

สภาพบรรยากาศของห้องเรียนมีส่วนสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของ
 ครู ครูที่มีบุคลิกภาพดี เช่น การแต่งกาย การยืน การเดิน ท่าทาง น้ำเสียง การใช้คำพูด
 การแสดงออกทางสีหน้า แววตา ฯลฯ เหมาะสมกับการเป็นครู จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศ
 การเรียนรู้ได้ดี

2. พฤติกรรมการสอนของครู

พฤติกรรมการสอนของครูมีบทบาทในการสร้างความรู้สึที่ดี

ให้แก่ นักเรียน เช่นเดียวกับบุคลิกภาพของครูในการสอนครูต้องใช้เทคนิคและทักษะการ สอนที่สอดคล้องเหมาะสมกับนักเรียนและบทเรียน เพื่อให้ นักเรียนเกิดความรู้ เจตคติ และ ทักษะตามที่หลักสูตรกำหนด พฤติกรรมของครูควรเป็น ดังนี้

2.1 ตอบสนองพฤติกรรมของนักเรียนโดยใช้เทคนิคการเสริมแรง ที่เหมาะสม เช่น ใช้วาจา ใช้ท่าทาง ให้รางวัล และสัญลักษณ์ต่างๆ ตลอดจนให้ทำกิจกรรม ที่นักเรียนชอบ ครูควรเสริมแรงให้ทั่วถึงและเหมาะสม

2.2 เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน แสดงให้นักเรียนเห็นว่าความคิดของเขามีประโยชน์ พยายามนำ ความคิดเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้

2.3 ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม การให้ทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยให้ นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ใช้ความรู้ความคิดความสามารถที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ ฝึกการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและได้ผลงานนำมาสู่ความภาคภูมิใจในกลุ่มและตนเอง ในการมอบหมายงานให้กลุ่มทำนั้น ครูควรคำนึงถึงความยากง่ายของงาน ความรู้และ ความสามารถของนักเรียนในกลุ่ม เพื่อให้งานกลุ่มประสบความสำเร็จ เป็นการสร้าง ความรู้สึกทางบวกให้แก่ นักเรียน งานใดที่ครูเห็นว่ายาก ครูควรเข้าไปดูแลกระตุ้นให้ นักเรียนช่วยกันคิดแก้ปัญหาในกลุ่มของตน ครูจะต้องมีความอดทนที่จะไม่รีบชี้แนะ หรือ บอกวิธีการแก้ปัญหาตรงๆ ต้องฝึกให้นักเรียนใช้วิธีการต่างๆ หลากๆ แบบจนสามารถ แก้ปัญหาได้สำเร็จ

2.4 ใช้เทคนิคและวิธีสอนที่ไม่ทำให้นักเรียนเบื่อหน่ายในการเรียน ครูควรคิดค้นคว้าและแสวงหาแนวทางวิธีการใหม่ๆ มาใช้จัดการเรียนการสอน วิธีการสอน ควรเป็นวิธีที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง หรือนักเรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม เช่น วิธีการสอน แบบทดลอง แบบแก้ปัญหา แบบแสดงบทบาทสมมติ แบบสืบสวนสอบสวน แบบแบ่งกลุ่ม ทำกิจกรรม แบบอภิปราย แบบศูนย์การเรียน ตลอดจนนวัตกรรมการสอนที่น่าสนใจ การ จะใช้วิธีสอนแบบใดนั้นครูต้องเลือกให้เหมาะสมกับบทเรียน ระยะเวลา สติปัญญา และวัย ของนักเรียน

3. เทคนิคการปกครองชั้นเรียนของครู

เทคนิคหรือวิธีการที่ครูใช้ปกครองชั้นเรียนมีส่วนส่งเสริมในการ สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยา กล่าวคือ ถ้าครูปกครองชั้นเรียนด้วยความยุติธรรม ยึดหลัก ประชาธิปไตย ใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ที่ทุกคนยอมรับ ยินดีปฏิบัติ นักเรียนก็จะอยู่ในห้องเรียน

อย่างมีความสุข เกิดความรู้สึกอบอุ่นพอใจและสบายใจในทางตรงกันข้าม ถ้าครูโหด ไม่ยุติธรรม เลือกที่รักมักที่ชัง ปกครองชั้นเรียนแบบเผด็จการ นักเรียนจะเกิดความรู้สึกไม่ศรัทธาครู ไม่เห็นคุณค่าของระเบียบกฎเกณฑ์ ส่งผลให้นักเรียนไม่สนใจเรียน ไม่อยากมาโรงเรียนในที่สุด ดังนั้นเทคนิควิธีการปกครองชั้นเรียนของครูจึงมีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาด้วย ในการปกครองชั้นเรียน ครูควรยึดหลัก ต่อไปนี้

3.1 หลักประชาธิปไตย ครูควรให้ความสำคัญต่อนักเรียน

เท่าเทียมกัน ให้ความเสมอภาค ให้อิสระ ให้โอกาสแก่ทุกคนในการแสดงความคิดเห็น ขณะเดียวกันครูต้องใจกว้าง ยินดีรับฟังความเห็นของทุกคน และควรฝึกให้นักเรียนปฏิบัติตามตามสิทธิหน้าที่ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่นให้รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างประชาธิปไตย

3.2 หลักความยุติธรรม ครูควรปกครองโดยใช้หลักความยุติธรรม

แก่นักเรียนทุกคนโดยทั่วถึง นักเรียนจะเคารพศรัทธาครู และยินดีปฏิบัติตามกฎระเบียบของครู ยินดีปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนของครู ตลอดจนไม่สร้างปัญหาในชั้นเรียน

3.3 หลักพรหมวิหาร 4 อัน ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

เมตตา หมายถึง ความรักและเอ็นดู ความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา หมายถึง ความยินดีด้วยเมื่อผู้อื่นได้ลาภยศ สุข สรรเสริญ อุเบกขา หมายถึง ความเที่ยงธรรม การวางตัวเป็นกลาง การวางใจเฉย ถ้าครูทุกคนยึดหลักพรหมวิหาร 4 ในการปกครองชั้นเรียน นอกจากจะทำให้นักเรียนมีความเคารพศรัทธาครู และมีความสุขในการเรียนแล้วยังเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียนด้วย

3.4 หลักความใกล้ชิด การที่ครูแสดงความเอาใจใส่ ความสนใจ

ให้ความใกล้ชิดกับนักเรียน เป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา

ดังนั้น สามารถสรุปนิยามเชิงปฏิบัติการของ “ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้” ได้ว่า หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งเสริมบรรยากาศที่เป็นเอกภาพและประสานงานกันผู้สอนและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน และตัดสินใจร่วมกันด้วยความสัมพันธ์อันดี และให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล สภาพห้องเรียนที่มีความยืดหยุ่น มีสื่อการสอนที่เพียงพอและมีคุณภาพ ตลอดทั้งมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนมากที่สุด ซึ่งนิยามดังกล่าว เชื่อมโยงถึงตัวบ่งชี้การส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ร่วมวางแผนการจัดการชั้นเรียนกับผู้เรียน 2) เสริมสร้างบรรยากาศของความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สอนกับ

ผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้เรียน 3) ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
4) สนับสนุนให้มีสื่อการสอนที่เพียงพอและมีคุณภาพ 5) ส่งเสริมพัฒนาความคิด
สร้างสรรค์ของผู้เรียน

ตาราง 9 นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยส่งเสริมบรรยากาศ
การเรียนรู้

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด
ส่งเสริมบรรยากาศ การเรียนรู้	พฤติกรรมแสดงออกของ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ส่งเสริมบรรยากาศที่เป็น เอกภาพและประสานงานกัน ผู้สอนและผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการวางแผนและตัดสินใจ ร่วมกันด้วยความสัมพันธ์ อันดีและให้ความสำคัญกับ ความแตกต่างระหว่างบุคคล สภาพห้องเรียนที่มีความ ยืดหยุ่นมีสื่อการสอนที่ เพียงพอและมีคุณภาพตลอด ทั้งมีการจัดการเรียนการ สอนที่เน้นความคิด สร้างสรรค์ของผู้เรียนมาก ที่สุด	1) ร่วมวางแผนการจัดการชั้น เรียนกับผู้เรียน 2) เสริมสร้างบรรยากาศแห่ง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สอน กับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้เรียน 3) ให้ความสำคัญกับความ แตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน 4) สนับสนุนให้มีสื่อการสอนที่ เพียงพอและมีคุณภาพ 5) ส่งเสริมพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ของผู้เรียน

8. องค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบหลักภาวะผู้นำทางวิชาการ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภาวะผู้นำ
ครู นักวิชาการและนักวิจัยหลายคนได้สรุปไว้ ดังนี้

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามผลการวิจัยของ Nickse

Nickse (1977, p. 58) ได้ทำการศึกษาครูในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ เหตุผลที่ต้องระบุให้ครูมีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้นำทางการสอนและการสนับสนุนให้ครูมี ภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนนั้นซึ่งมาจากความเชื่อและเหตุผล สำคัญอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1.1 ครูส่วนใหญ่มีความสนใจต่อภาระหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมาย กล่าวคือจะใส่ใจในงานที่ได้รับมอบหมายนั้น คือ อะไรมีเป้าหมายอะไรและจะทำให้สำเร็จ อย่างมีคุณภาพได้อย่างไรครูจึงมีความสำนึกในความรับผิดชอบสูงต่อวิชาที่สอน

1.2 ครูส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกร่วมต่อสิ่งที่เคยปฏิบัติมาด้วยกันกับ เพื่อนร่วมวิชาชีพ (Sense of History) จึงมีความตระหนักรู้และระมัดระวังต่อค่านิยมที่เป็น ปทัสถาน (Norms) ของกลุ่มที่เคยมีร่วมกัน

1.3 ครูส่วนใหญ่มักมีความรู้ความเข้าใจต่อชุมชนของตนเป็นอย่างดี จึงมีข้อมูลเกี่ยวกับค่านิยม และเจตคติต่างๆ ที่ชุมชนนั้นยึดถือและปฏิบัติอย่างเพียงพอ

1.4 ครูส่วนใหญ่สามารถที่จะนำการเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิบัติ (Implement Change) ได้ดีรู้ว่าจะต้องทำอะไรที่ไหนและอย่างไรจึงจะทำให้การ เปลี่ยนแปลงนั้นสำเร็จความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา (Leaders of Educational Change) โดยเฉพาะการมีภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) ในแง่ คุณลักษณะส่วนบุคคล คือ มีความคล้ายคลึงกับความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่พบอยู่ใน องค์การวิชาชีพอื่น ๆ คือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบ สำคัญสรุปได้ 9 ประการ ต่อไปนี้ 1) การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ร่วม 2) เน้นการบริการที่ดีมีความ เชื่อว่าโรงเรียนมีไว้เพื่อเป็นสถานที่บริการเรียนรู้ 3) การให้คุณค่าและความสำคัญของ ทักษะการมนุษย 4) การมีทักษะที่ดีของการเป็นนักสื่อสารและนักฟังที่มีประสิทธิภาพ 5) มี การแสดงพฤติกรรมเชิงรุก (Acting Proactively) 6) กล้าที่จะเสี่ยง 7) การทำงานเป็นทีม 8) การเป็นแบบอย่างที่ดี 9) การพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

2. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามทัศนะของ Fullan

Fullan (1994, อ้างถึงใน ภัทรจิตติ บุรีเพ็ญ, 2555) กล่าวถึง องค์ประกอบของภาวะผู้นำของครูในลักษณะที่สำคัญ คือ มีความมุ่งมั่นและการพัฒนาตน ไปสู่ครูมืออาชีพอย่างต่อเนื่องและการสนับสนุนช่วยเหลือครูคนอื่นให้สามารถพัฒนาไปสู่ ครูมืออาชีพด้วย

3. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามทัศนะของ Pellicer and

Anderson

Pellicer and Anderson (1995, อ้างถึงใน ภัทรจิตติ บุรีเพ็ญ, 2555) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำของครูใน 2 ประเด็น คือ 1) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการเรียนการสอน และนำไปสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียนโดยก่อให้เกิดผลต่อการปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียนและ 2) เป็นผู้นำทางการเรียนการสอนโดยเขาแสดงทัศนะว่าความเป็นผู้นำด้านการเรียนการสอนมิได้ถูกกำหนดจากฝ่ายบริหารแต่เกิดจากตัวของครูเองภายใต้การสนับสนุนของโรงเรียน

4. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามทัศนะของ Barth

Barth (1999, p. 24) ยังได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำครูไว้ว่า ภาวะผู้นำ คือ การที่ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารจัดการศึกษาในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 4.1 เลือกสรรหนังสือเรียนและสื่อวิชาการที่ส่งเสริมการเรียนรู้
- 4.2 สร้างและพัฒนาหลักสูตร
- 4.3 ดูแลช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียนในด้านพฤติกรรม
- 4.4 ตรวจสอบข้อมูลในการตัดสินใจ
- 4.5 ออกแบบและพัฒนาทีมงาน
- 4.6 กำหนดนโยบายและแผนงานโรงเรียน
- 4.7 การตัดสินใจด้านงบประมาณของโรงเรียน
- 4.8 ประเมินผลการปฏิบัติงานของครู
- 4.9 เลือกสรรครูใหม่
- 4.10 เลือกสรรผู้บริหารใหม่

5. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามทัศนะของ

Leithwood and Duke

Leithwood and Duke (1999, อ้างถึงใน ภัทรจิตติ บุรีเพ็ญ, 2555) กล่าวถึง ภาวะผู้นำของครูในแง่คุณลักษณะ 6 ด้าน คือ 1) เป็นผู้นำการเรียนการสอน 2) เป็นผู้นำการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง 3) เป็นผู้นำการเป็นต้นแบบด้านคุณธรรม 4) เป็นผู้นำการมีส่วนร่วม 5) เป็นผู้นำการบริหารจัดการและ 6) เป็นผู้นำการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

6. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามทัศนะของ Sherrill

Sherrill (1999, อ้างถึงใน ภัทรจิตติ บุรีเพ็ญ, 2555) ได้เสนอองค์ประกอบที่เป็นหลักสำคัญของการมีภาวะผู้นำของครู ดังนี้ 1) การเป็นแบบอย่างที่ดีของการสอนและการเรียนรู้ 2) การเข้าใจอย่างถ่องแท้ด้านทฤษฎีและการวิจัยเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ 3) การเข้าใจทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ 4) การบ่มเพาะจิตวิญญาณการเป็นครู 5) การแสดงความสามารถในการแนะแนวแบบคลินิกและ 6) การสามารถชี้แนะผู้ร่วมงานและเพื่อนครูโดยวิธีคิดแบบไตร่ตรองและค้นหาด้วยตนเอง

7. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามทัศนะของ Childs–Bowen and Scrivner

Childs–Bowen and Scrivner (2000, อ้างถึงใน ภัทรจิตติ บุรีเพ็ญ, 2555) กล่าวถึง ครูที่มีภาวะผู้นำของครูในแง่ 1) มีการพัฒนาตนไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพภายใต้บรรยากาศของการเรียนรู้ร่วมกันของครู 2) ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและ 3) ส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

8. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามทัศนะของ Katzenmeyer and Moller

Katzenmeyer and Moller (2001, อ้างถึงใน ภัทรจิตติ บุรีเพ็ญ, 2555) กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมที่จะแสดงบทบาทและความรับผิดชอบของครูที่สะท้อนถึงความมีภาวะผู้นำของครูซึ่งสอดคล้องไปกับการทำงานตามปกติในโรงเรียน ปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วย 1) ทักษะการสอนแบบมืออาชีพ 2) บุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นครู 3) มีความมั่นคง และก้าวหน้าในอาชีพที่นำหน้าครูคนอื่น 4) มีความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้ 5) ทุ่มเทเวลาและมุ่งมั่นในการเป็นครูผู้นำ 6) การยอมรับและเชื่อถือจากเพื่อนครูจากการปฏิบัติการสอนตามปกติ

9. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามทัศนะของ Harris and Lambert

Harris and Lambert (2003, อ้างถึงใน ภัทรจิตติ บุรีเพ็ญ, 2555) ได้เสนอว่า ภาวะผู้นำครูประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่

9.1 พัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ (Adult development) เป็นการบ่งบอกถึงลักษณะของตนเอง (defines self) ในความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสถานศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่สูงกว่าการตระหนักความจำเป็นของการ

ไตร่ตรองด้วยตนเอง (self-reflection) การประเมินการสอนของตนเองและการใคร่ครวญพิจารณาตนเอง (introspective) อย่างต่อเนื่องโดยเชื่อมโยงกับครูอื่นๆ และพฤติกรรมของนักเรียนอย่างเป็นระบบรวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นและให้ความสนใจต่อผู้อื่นอย่างสุภาพจริงใจ

9.2 การเสวนา (Dialogue) เป็นการเสวนาระหว่างบุคลากรครูในสถานศึกษาเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน มุ่งเน้นการเสวนาไปที่การสอนและการเรียนรู้เป็นการสื่อสารระหว่างเพื่อนร่วมงานโดยใช้คำถามที่กระตุ้นให้เกิดการเสวนาในประเด็นที่ดีและสร้างสรรค์แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ทางวิชาชีพเพื่อนำมาใช้ในการทำงานร่วมกันรวมทั้งเป็นการเปิดใจกว้างยืดหยุ่นยอมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นซึ่งจะทำให้เกิดการปฏิบัติงานในรูปแบบใหม่ๆ

9.3 ความร่วมมือหรือรวมพลัง (Collaboration) เป็นความร่วมมือรวมพลังกันตัดสินใจโดยเสนอทางเลือกที่สนองต่อความต้องการของบุคคลและกลุ่มบุคคลต่างๆ ของสถานศึกษามีการตระหนักถึงคุณค่าของการสร้างทีมงานการเข้าร่วมในกิจกรรมการสร้างทีมงานที่ช่วยพัฒนาความไว้วางใจและส่งเสริมการตัดสินใจร่วมกัน การร่วมกันจำแนกลักษณะของปัญหาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาค้นหาแนวทางแก้ปัญหาและคาดการณ์สถานการณ์ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาในสถานศึกษา รวมถึงการเผชิญหน้ากับความขัดแย้งและไกล่เกลี่ยความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาทั้งนี้ต่างก็มีความเข้าใจดีว่าการจัดการความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรครูและสถานศึกษา

9.4 การเปลี่ยนแปลงองค์กร (Organization change) เป็นการให้ความสนใจต่อประเด็นสำคัญหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่โรงเรียนเผชิญอยู่มีวิสัยทัศน์ในการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาเข้าร่วมในการวางแผนอย่างมีวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาสถานศึกษากับผู้เริ่มการปฏิบัติงานที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ มีการกระตุ้นเพื่อนร่วมงานให้ร่วมกันปฏิบัติงานที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของสถานศึกษาในวงกว้างรวมทั้งมีการวางแผนติดตามผล ให้คำปรึกษาและให้การสนับสนุนมีการตระหนักถึงคุณค่าและให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การเข้าร่วมกับผู้อื่นในการสร้างโปรแกรมหรือนโยบายที่ตอบสนองต่อวิวัฒนาการของโลกแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการพัฒนานักเรียนในทุกด้านการพัฒนาระบบสำหรับครูหรือนักเรียนที่เข้ามาใหม่การพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่นๆ หน่วยงานต้นสังกัดและ

สถาบันอุดมศึกษารวมไปถึงการให้ความสนใจและเข้าร่วมในกระบวนการคัดเลือกครูบรรจุใหม่ของสถานศึกษา

10. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามทัศนะของ Lieberman & Miller

Lieberman & Miller (2004, pp. 15 – 27) ได้กล่าวถึง

องค์ประกอบภาวะผู้นำครู 5 องค์ประกอบ ได้แก่

- 10.1 ร่วมขับเคลื่อนระบบการทำงานของโรงเรียน
- 10.2 มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน
- 10.3 มีความมุ่งมั่นและมีความเป็นมืออาชีพ
- 10.4 ส่งเสริมสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาผู้ร่วมงาน
- 10.5 มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการด้านการเรียน

ของผู้เรียน

11. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามทัศนะของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 36)

ได้ให้นิยามองค์ประกอบภาวะผู้นำครู หมายถึง ตัวบ่งชี้พฤติกรรมที่แสดงออกถึงคุณลักษณะของครูเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความสามารถ (Ability) และคุณลักษณะที่สามารถเป็นผู้นำในตนเองได้ โดยมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู (Adult Development) มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้
 - 1.1 พิจารณาทบทวนประเมินตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงออกต่อผู้เรียนและผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และส่วนรวม
 - 1.2 เห็นคุณค่าให้ความสำคัญในความคิดเห็นหรือผลงานและให้เกียรติแก่ผู้อื่น
 - 1.3 กระตุนใจปรับเปลี่ยนความคิดและการกระทำของผู้อื่นให้มีความผูกพันและมุ่งมั่นต่อเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน
2. การสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (Dialogue) มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

2.1 มีปฏิสัมพันธ์ในการสนทนา มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการสนทนาอย่างสร้างสรรค์กับผู้อื่น โดยมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ของผู้เรียนและการพัฒนาวิชาชีพ

2.2 มีทักษะการฟังการพูดและการตั้งคำถามเปิดใจกว้าง ยืดหยุ่นยอมรับทัศนะที่หลากหลายของผู้อื่นเพื่อเป็นแนวทางใหม่ๆ ในการปฏิบัติงาน

2.3 สืบเสาะข้อมูลความรู้ทางวิชาชีพใหม่ๆ ที่สร้างความท้าทายในการสนทนาอย่างสร้างสรรค์กับผู้อื่น

3. การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง (Change Agency) มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

3.1 ให้ความสนใจต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นปัจจุบันโดยมีการวางแผนอย่างมีวิสัยทัศน์ซึ่งเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์เป้าหมายและพันธกิจของโรงเรียนร่วมกับผู้อื่น

3.2 ริเริ่มการปฏิบัติที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนานวัตกรรม

3.3 กระตุ้นผู้อื่นให้มีการเรียนรู้และความร่วมมือในวงกว้าง เพื่อพัฒนาผู้เรียนสถานศึกษาและวิชาชีพ

3.4 ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้ระบบ/ขั้นตอนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

4. การปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง (Reflective Practice) มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

4.1 พิจารณาไตร่ตรองความสอดคล้องระหว่างการเรียนรู้ของนักเรียนและการจัดการเรียนรู้

4.2 สนับสนุนความคิดริเริ่มซึ่งเกิดจากการพิจารณาไตร่ตรองของเพื่อนร่วมงานและมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมต่างๆ

4.3 ใช้เทคนิควิธีการหลากหลายในการตรวจสอบประเมินการปฏิบัติงานของตนเองและผลการดำเนินงานสถานศึกษา

5. การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน (Concern for Improving Pupil Achievement) มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

5.1 กำหนดเป้าหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่ท้าทาย

ความสามารถของตนเองตามสภาพจริงและปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้

5.2 ให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นรอบด้านของผู้เรียน

ต่อผู้ปกครองและผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

5.3 ยอมรับข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับความคาดหวัง

ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนจากผู้ปกครอง

5.4 ปรับเปลี่ยนบทบาทและการปฏิบัติงานของตนเองให้

เอื้อต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน

5.5 ตรวจสอบข้อมูลการประเมินผู้เรียนอย่างรอบด้านรวม

ไปถึงผลการวิจัยหรือองค์ความรู้ต่างๆ และนำไปใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

12. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามทัศนะ

ของอารัตน์ ราชพัฒน์

อารัตน์ ราชพัฒน์ (2554, หน้า 16-17) สังเคราะห์

องค์ประกอบภาวะครูได้ ดังนี้

1. มีการพัฒนาตนเองและเพื่อนครูมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1.1 มีความมุ่งมั่นและการพัฒนาตนไปสู่ครูมืออาชีพอย่าง

ต่อเนื่องและการสนับสนุนและช่วยเหลือครูคนอื่นให้สามารถพัฒนาไปสู่ครูมืออาชีพด้วย

1.2 มีการพัฒนาตนไปสู่ครูมืออาชีพภายใต้บรรยากาศของ

การเรียนรู้ร่วมกันของครู

1.3 สร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นการใช้ปัญญาให้ทีม

สร้างแนวคิดใหม่สร้างวิธีการใหม่และนำไปสู่การปฏิบัติจนเห็นผลเชิงประจักษ์ได้

1.4 มีความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองให้เกิดการ

เรียนรู้

1.5 เป็นผู้นำทางชีวิตให้กับเพื่อนครู

1.6 การพัฒนาวิชาชีพครูให้กับเพื่อนร่วมงาน

1.7 เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษากับครูใหม่เป็นผู้ที่หมั่นฝึก

ตนเองอยู่เสมอ

1.8 การสามารถชี้แนะผู้ร่วมงานและเพื่อนครูโดยวิธีคิดแบบ

ไตร่ตรองและค้นหาด้วยตนเอง

- 1.9 ส่งเสริมและสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูขึ้นในโรงเรียนบนรากฐานการจัดการเชิงระบบขององค์การที่ตายตัวไปสู่ระบบที่ยืดหยุ่น
2. เป็นแบบอย่างทางการสอนมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้
 - 2.1 เป็นผู้นำทางการเรียนการสอนที่เกิดจากตนเอง
 - 2.2 การแบบอย่างที่ดีของการสอนและการเรียนรู้
 - 2.3 เป็นผู้นำด้านการเรียนการสอน
 - 2.4 ครูแสดงความเชี่ยวชาญระดับสูงด้านการเรียนการสอน
 - 2.5 ทักษะการสอนแบบมืออาชีพ
 - 2.6 มุ่งมั่นอย่างจริงจังในการปฏิบัติการสอนการเรียนรู้และการประเมิน
 - 2.7 เป็นผู้สอนที่ดีในห้องเรียน
3. มีส่วนร่วมในการพัฒนามีองค์ประกอบย่อย ดังนี้
 - 3.1 เป็นผู้สร้างเครือข่ายที่สามารถปฏิบัติงานในทีมกับเพื่อนครูในโรงเรียนของตนและสามารถปฏิบัติงานในชุมชนได้
 - 3.2 ทำงานร่วมกับครูคนอื่นและผู้บริหาร
 - 3.3 มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโรงเรียน
 - 3.4 เป็นผู้นำด้านการมีส่วนร่วม
 - 3.5 การให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับครูคนอื่น
 - 3.6 เป็นแบบอย่างในการผสมผสานความร่วมมือ
4. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้
 - 4.1 เป็นผู้นำด้านการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง
 - 4.2 แปลงแนวคิดวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติที่ทำได้จริง
 - 4.3 มีความสามารถในการระบุลักษณะของปัญหาและข้อขัดแย้ง
 - 4.4 เข้าใจความขัดแย้งอันมักเกิดขึ้นกับภารกิจของโรงเรียน
 - 4.5 เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง
 - 4.6 เมื่อถึงคราวคับขันก็พร้อมที่จะปลุกให้ทุกคนลุกขึ้นสู้

เพื่อโรงเรียนและเพื่อนักเรียนของตน

5. เป็นผู้นำการบริหารจัดการเมืองค้ประกอบย่อย ดังนี้
 - 5.1 เป็นผู้นำด้านการบริหารจัดการ
 - 5.2 ส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
 - 5.3 ดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมองค์กรแบบ

มุ่งสู่ความสำเร็จ

- 5.4 การประสานงานและการจัดการ
6. มุ่งความสำคัญที่นักเรียนเมืองค้ประกอบย่อย ดังนี้
 - 6.1 ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน
 - 6.2 ดูแลเอาใจใส่ในนักเรียนของตน
 - 6.3 การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

จากผลการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยเพื่อการสังเคราะห์กำหนดองค์ประกอบของภาวะผู้นำของครู (teacher leadership) จากทัศนะและจากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ 12 แห่ง ดังกล่าวมานั้นผู้วิจัยได้นำมาแสดงในตาราง 10 โดยองค์ประกอบเหล่านี้ ถือเป็นองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (theoretical framework) ที่ผู้วิจัยจะพิจารณาใช้เกณฑ์เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบ ตามกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (conceptual framework) ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ตาราง 10 สังเคราะห์องค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการ

องค์ประกอบของภาวะผู้นำของครู	Nickse (1977)	Fullan (1994)	Pelicer and Anderson (1995)	Barth (1999)	Leithwood and Duke (1999)	Sherrill (2555)	Childs – Bowen and Scrivner (2000)	Katzenmeyer and Moller (2555)	Harris and Lambert (2003)	Lieberman & Miller (2004)	สพฐ. (2553)	สภากรัตน์ ราชพัฒน์ (2554)	รวม
1. เป็นแบบอย่างทางการสอน			✓		✓	✓	✓	✓		✓		✓	7
2. มีการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู		✓			✓			✓	✓	✓		✓	6
3. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง	✓				✓	✓			✓	✓		✓	6
4. ทุ่มเวลาและมุ่งมั่นในการเป็นครูผู้นำ	✓	✓		✓	✓			✓					5
5. มีส่วนร่วมในการพัฒนา				✓		✓	✓					✓	4
6. มีคุณลักษณะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู	✓								✓	✓	✓		4
7. มุ่งความสำคัญที่นักเรียน							✓	✓			✓	✓	4
8. เป็นผู้นำด้านการบริหารจัดการ				✓		✓		✓				✓	4

ตาราง 10 (ต่อ)

องค์ประกอบของภาวะผู้นำของครู	Nickse (1977)	Fullan (1994)	Pelicer and Anderson (1995)	Barth (1999)	Leithwood and Duke (1999)	Sherrill (2555)	Childs – Bowen and Scrivner (2000)	Katzenmeyer and Moller (2555)	Harris and Lambert (2003)	Lieberman & Miller (2004)	สพฐ. (2553)	ภาภารัตน์ ราชพัฒน์ (2554)	รวม
9. การแสดงความสามารถในการแนะแนวแบบคลินิก					✓	✓				✓			3
10. มีการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง						✓				✓	✓		3
11. การพัฒนาตนสู่ครูมืออาชีพ							✓	✓		✓			3
12. การเข้าใจทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ				✓	✓								2
13. มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นครู								✓		✓			2
14. มีความมั่นคงและก้าวหน้าในอาชีพที่นำหน้าครูคนอื่น								✓		✓			2
15. มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์									✓		✓		2
16. การมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน	✓								✓				2

องค์ประกอบของภาวะผู้นำของครู	Nickse (1977)	Fullan (1994)	Pelicer and Anderson (1995)	Barth (1999)	Leithwood and Duke (1999)	Sherrill (2555)	Childs – Bowen and Scrivner (2000)	Katzenmeyer and Moller (2555)	Harris and Lambert (2003)	Lieberman & Miller (2004)	สพฐ. (2553)	ภาภรณ์ ราชพัฒน์ (2554)	รวม
17. การยอมรับและเชื่อถือจากเพื่อนครูจากการปฏิบัติการสอนตามปกติ								✓		✓			2
18. การมีความเชื่อมั่นหรือมีเจตคติทางบวกเกี่ยวกับการมีหนทางที่ดีกว่าเสมอ										✓			1
19. การบ่มเพาะจิตวิญญาณของความเป็นครู						✓							1
20. การได้รับการเสริมพลังอำนาจเพื่อแก้ปัญหา	✓												1
21. มีความคิดริเริ่มเกี่ยวกับการเรียนการสอนและนำไปสู่การปฏิบัติจริง			✓										1

ตาราง 10 (ต่อ)

องค์ประกอบของภาวะผู้นำของครู	Nicke (1977)	Fullan (1994)	Pelicer and Anderson (1995)	Barth (1999)	Leithwood and Duke (1999)	Sherrill (2555)	Childs – Bowen and Scrivner (2000)	Katzenmeyer and Moller (2555)	Harris and Lambert (2003)	Lieberman & Miller (2004)	สพฐ. (2553)	ภาภารัตน์ ราชพัฒน์ (2554)	รวม
22. การเข้าใจต่อแง่ด้านทฤษฎีและการวิจัยเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้						✓							1
23. เป็นผู้นำด้านการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า					✓								1
24. เฝ้าจับปัญหาและอุปสรรคภายใต้วัฒนธรรมและโครงสร้างขององค์การ									✓				1
25. การส่งเสริมวิชาชีพครู		✓											1
รวม	5	2	2	4	7	8	4	9	6	11	4	6	68

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

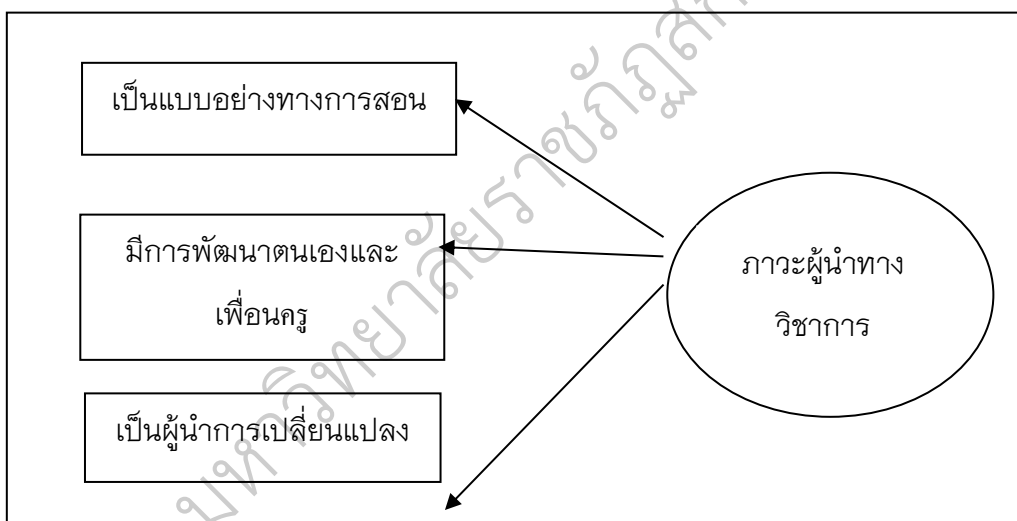
จากตาราง 10 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการ พบว่ามีองค์ประกอบเชิงทฤษฎี (theoretical framework) จำนวน 25 องค์ประกอบ แต่การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาจากความถี่ขององค์ประกอบที่นักวิจัยส่วนใหญ่เลือกเป็นองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำของครูในระดับสูงตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป (ในที่นี้คือความถี่ตั้งแต่ 6 ขึ้นไป) พบว่า สามารถคัดสรรองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการได้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 เป็นแบบอย่างทางการสอน

องค์ประกอบที่ 2 มีการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู

องค์ประกอบที่ 3 เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

จากองค์ประกอบข้างต้นสามารถสร้างโมเดลการวัดภาวะผู้นำทางวิชาการ ได้ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 โมเดลการวัดองค์ประกอบหลักภาวะผู้นำทางวิชาการ

จากภาพประกอบ 5 แสดงโมเดลการวัดองค์ประกอบหลักภาวะผู้นำทางวิชาการที่ได้จากการสังเคราะห์ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย 1) เป็นแบบอย่างทางการสอน 2) มีการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู และ 3) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

9. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ซึ่งเป็นแบบอย่างทางการสอน

นักวิชาการหลายท่านได้ กล่าวถึง ความหมายของการเป็นแบบอย่างทางการสอนไว้ ดังนี้

Rockett and Percival (2002) ให้ทัศนะถึงคุณลักษณะของครู ผู้รอบรู้ในการสอน ซึ่งเป็นผู้ที่จะไปสร้างผู้เรียนให้เป็นผู้รอบรู้ตลอดชีวิต นั้นประกอบด้วย

1) ยอมรับความคิดเห็นคำวิเคราะห์วิจารณ์อย่างจริงจัง 2) นำนักเรียนบรรลุถึงจิตสำนึกในการทำงานอย่างมีความสุข 3) สามารถสรุปสาระได้อย่างชัดเจนเพราะการเตรียมความพร้อม 4) เลือกสภาวะที่เหมาะสมในการเรียนรู้ 5) เข้าใจวิธีการประเมินคำถามคำตอบของนักเรียนตรงประเด็น 6) จินตนาการ ขยายความคิด ความรู้ได้กว้างไกล 7) สนับสนุนให้นักเรียนมีความพึงพอใจตนเอง แสวงหาจุดเด่น จุดด้อย ของตนเองอย่างจริงจัง

วัฒนา ระวังทุกข์ (อ้างถึงในดวงกมล สิมเพ็ง, 2551) ได้เสนอบทบาทที่เป็นแบบอย่างของครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้ 1) จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง 2) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยน เรียนรู้จากเพื่อนและกลุ่ม 3) ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์ การเรียนรู้ของผู้เรียนเข้ากับชีวิตจริง 4) ประเมินพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้านอย่างต่อเนื่อง 5) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างโดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงามของวิถีไทยและสากล

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) ได้กล่าวถึง “ครูสอนดี” ที่เป็นแบบอย่าง ว่ามีลักษณะสำคัญ คือ 1) สอนอย่างน่าสนใจและน่าติดตาม 2) เตรียมตัวสอนมาอย่างดี 3) ให้ทุกคนในชั้นมีส่วนร่วม 4) ยุติธรรมไม่ลำเอียง 5) เข้มงวดแต่ใจกรุณา 6) ช่วยทบทวนบทเรียนให้ผู้เรียน

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ วรรัตน์ วรรณเลิศลักษณ์ และพรณี สิ้นธพานนท์ (2551, หน้า 57) กล่าวถึง บทบาทของครูที่มีทักษะการสอนที่ดีในการสร้างนักเรียนให้เป็นผู้รอบรู้ โดยให้ทัศนะว่า ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการสร้างนักเรียนให้เป็นผู้รอบรู้ ดังนี้ 1) ครูจะต้องมีกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ ให้แก่นักเรียน 2) การสร้างคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ 3) การจัดบรรยากาศการเรียนให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ 4) การฝึกฝนให้นักเรียนมีทักษะเชาวน์ปัญญา 5) ให้นักเรียนค้นพบทักษะด้วยตนเอง 6) การฝึกพัฒนานักเรียนด้านอารมณ์ให้นักเรียนมีความรื่นรมย์ในการเรียนรู้

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข (2551, หน้า 1-9)

ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนที่ดีจากพฤติกรรมการสอนที่ดีของผู้สอน ดังนี้

- 1) จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่เอง
- 2) ให้ผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการ คือ กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่มและสร้างความรู้ด้วยตนเอง
- 3) สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- 4) มีการวัดผลประเมินผลทั้งทักษะกระบวนการคิด ความสามารถ ศักยภาพของผู้เรียนและผลผลิตจากการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการประเมินตามสภาพจริง
- 5) พัฒนาให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
- 6) ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก

จากทัศนะและจากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ ดังกล่าวมาในข้างต้นนั้น สามารถสรุปนิยามเชิงปฏิบัติการการเป็นแบบอย่างทางการสอน หมายถึง ครูที่ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรู้ในเรื่องที่สอนอย่างดี พุดจาสื่อความหมายได้ชัดเจน สร้างคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ประเมินพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้านอย่างต่อเนื่อง

ตาราง 11 นิยามเชิงปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อย
เป็นแบบอย่างทางการสอน

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด
เป็นแบบอย่างทางการสอน	พฤติกรรมของครูในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่แสดงออกถึงการใช้วิธีสอนที่หลากหลาย ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ปรับปรุงและพัฒนาวิธีการและเทคนิคการสอนเสมอ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งทางสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม และร่วมวางแผนการจัดการชั้นเรียนกับผู้เรียน	1) ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย 2) ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ 3) ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) ปรับปรุงและพัฒนาวิธีการและเทคนิคการสอนเสมอ 5) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งทางสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม 6) ร่วมวางแผนการจัดการชั้นเรียนกับผู้เรียน

10. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ของการพัฒนาตนเอง

และเพื่อนครู

นักวิชาการ กล่าวถึง ความหมายของการพัฒนาตนเองว่าตรงกับ ภาษาอังกฤษคำว่า Self-development แต่ยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า การพัฒนาตนเองและมักใช้แทนกันบ่อยๆ ได้แก่ การปรับปรุงตน (Self-improvement) การบริหารตน (Self-management) และการปรับตน (Self-modification) ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายเป็นการพัฒนาศักยภาพของตน ด้วยตนเองให้ดีขึ้นทั้งร่างกายจิตใจอารมณ์และสังคมเพื่อให้ตนเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของสังคมเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ตลอดจนเพื่อการดำรงชีวิตอย่างสันติสุขของตนและเห็นว่าบุคคลที่จะพัฒนาตนเองได้จะต้องเป็นผู้มุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงตัวเองโดยมีความเชื่อหรือแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตนที่ถูกต้องซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาตนเองประสบความสำเร็จ

Guba และ Lincoln (สุวิมลว่องวาณิช, 2548, หน้า 39 ; อ้างอิงมาจาก Guba and Lincoln, 1982) ได้ให้ความหมายการพัฒนาตนเอง หมายถึง ความต้องการของบุคคลที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถของตนจากที่เป็นอยู่ให้มีความรู้ความสามารถที่มากขึ้นหรือสูงขึ้นให้ได้ผลตามที่หน่วยงานต้องการหรือได้ผลงานที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมโดยความต้องการของบุคคลเป็นผลต่างระหว่างสภาพที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่จริง

ธงชัย สันติวงษ์ (2540, หน้า 52) ; เสนาะ ตีเขาร (2543, หน้า 81) และ สมาน รังสิโยกฤษฎ์ (2541, หน้า 83) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาตนเอง หมายถึง กระบวนการที่ดำเนินการในทางเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงส่งเสริมบุคคลให้ได้เรียนรู้มีความสามารถมีทักษะมีทัศนคติและมีความชำนาญในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ไพศาล ไกรสิทธิ์ (2541, หน้า 21) ได้ให้ความหมายการพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่บุคคลพยายามที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม เหมาะสมกว่าเดิมทำให้บุคคลสามารถดำเนินกิจกรรมที่สนองความต้องการแรงจูงใจหรือเป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้และพัฒนาตนเองตามศักยภาพของตนให้ดีขึ้นทั้งร่างกายจิตใจอารมณ์และสังคมเพื่อให้เป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของสังคมเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นตลอดจนเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของบุคคล

วิเชียร แก่นไร่ (2542, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาตนเอง

จากนักวิชาการต่างๆ ไว้ว่าการพัฒนาตนเองหมายถึงการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ

ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2544, หน้า 96) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาตนเอง หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลให้ดีขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้กลายเป็นบุคคลที่สมบูรณ์จะนำมาซึ่งความสุขความเจริญสู่ตนเองสังคมและประเทศชาติ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2545, หน้า 159) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาตนเอง หมายถึง การสร้างความเป็นใหญ่ในตนเองให้มีสุขภาพกายแข็งแรงสุขภาพจิตที่ดี มีทักษะกำลังใจมีจุดมุ่งหมายของชีวิตและเป็นมิตรกับบุคคลทั่วไป

ปราณี รามสูตและจำรัส ดั่งสุวรรณ (2545, หน้า 3) ให้ความหมายของการพัฒนาตนเองในความหมายเชิงจิตวิทยา หมายถึง การกระทำเพื่อการเจริญส่วนตนเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ด้านความมุ่งมั่นปรารถนาและค่านิยมอันเป็นพฤติกรรมภายใน ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมภายนอกด้านการกระทำที่ดีเพื่อนำพาชีวิตสู่ความเจริญก้าวหน้า

ตรีพร ชุมศรี (2548, หน้า 33) ได้ให้ความหมายการพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่บุคคลพัฒนาขีดความสามารถของตนโดยผ่านการจัดการและความพยายามของตนเองโดยสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองให้มีความรู้ความสามารถทักษะความชำนาญและทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบให้มีคุณภาพประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจแก่องค์กรและการพัฒนาตน

บุญเลิศ ราชิต (2548, หน้า 47) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาตนเองว่า หมายถึง การที่มนุษย์พยายามสังเกตศึกษาค้นพบตนเองรู้จักยอมรับตนเองแล้วหาแนวทางปรับปรุงตนเองหรือพัฒนาตนเองให้เป็นไปตามวิธีการกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ การพัฒนาตน คือ การพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านวิชาการวิชาชีพและพัฒนาด้านจิตใจของบุคคลให้ควบคู่กันไปกับการพัฒนาในด้านวัตถุ

ชาญชัย อาจินสมาจาร (ม.ป.ป., หน้า 18) ให้ความหมายการพัฒนาตนเอง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่สมบูรณ์หรือการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบขั้นตอนการพัฒนาจะเริ่มจากศักยภาพระดับหนึ่งไปยังระดับที่สูงกว่าคุณลักษณะสำหรับการพัฒนาตนเองดูจาก 1) การฝึกทักษะการสื่อความหมาย 2) การได้รับความรู้และ 3) การปรับปรุงปฏิสัมพันธ์ส่วนบุคคล

จากที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่

บุคคลเกิดความต้องการแล้วดำเนินการพัฒนาความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะต่างๆ ของตน ด้วยตนเอง เพื่อให้ตนมีความรู้ความสามารถมากขึ้นหรือสูงขึ้น มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็นและเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของตนของงานที่ตนรับผิดชอบตลอดจนองค์กรและสังคมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดในการพัฒนาตนเองนั้นมีนักการศึกษาได้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

Lippitt (1976, p. 4) กล่าวถึง แนวคิดในการพัฒนาตนเองของบุคคล ในองค์การว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของตนในองค์การการมีวุฒิภาวะมากขึ้นและการเติบโตซึ่งเป็นผลงานมาจากประสบการณ์ในชีวิตของเราและการปะทะสังสรรค์กับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์การ

Castetter (1976, p. 271) ได้กล่าวถึง แนวคิดในการพัฒนาตนเองโดยผ่านทางมิติของการพัฒนาบุคคลกรว่า การส่งเสริมการพัฒนาตนเองของบุคลากรทุกคนจะสามารถก่อให้เกิดความพึงพอใจเพิ่มขึ้นในแต่ละบุคคลได้ทั้งยังเป็นการเพิ่มสมรรถนะในการทำงานของแต่ละหน้าที่อีกด้วย

Peterson and Tracy (1979, p. 227) กล่าวถึง แนวคิดในการพัฒนาตนเองของมนุษย์ในองค์การเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องการระยะเวลาของการเรียนรู้ที่ยาวนานและไม่ใช่เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นทางการเช่นเดียวกับการฝึกอบรมซึ่งมีระยะเวลาอันสั้นแต่เพียงอย่างเดียว

Welreid (2552) ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาตนเองไว้ ดังนี้ 1) ไม่มีบุคคลใดที่มีความสมบูรณ์พร้อมทุกด้าน จนไม่จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องใดๆ อีก 2) แม้บุคคลจะเป็นผู้ที่รู้จักตนเองได้ดีที่สุด แต่ก็ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้ในบางเรื่องยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการพัฒนาการควบคุมความคิดความรู้สึกและการกระทำของตนเองมีความสำคัญเท่ากับการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายนอก 3) อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลมีความคิดติดยึดไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิดและการกระทำจึงไม่ยอมสร้างนิสัยใหม่หรือฝึกทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อตนเอง 4) การปรับปรุงและพัฒนาตนเองสามารถดำเนินการได้ตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่อง เมื่อพบปัญหาหรือข้อบกพร่องเกี่ยวกับตนเองความเชื่อพื้นฐานของบุคคลในการพัฒนาตนเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาตนเองประสบความสำเร็จ

ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2544, หน้า 96-97) กล่าวถึง แนวคิดในการพัฒนาตนไว้ว่า 1) มนุษย์ทุกคนมีเอกลักษณ์มีศักยภาพที่มีคุณค่าเป็นของตนเองและทุกคน

สามารถฝึกหัดพัฒนาได้ทุกเรื่อง 2) ไม่มีใครที่มีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้านจนไม่สามารถที่จะพัฒนาได้ 3) แม้จะไม่มีใครรู้จักตนเองแต่ในบางเรื่องตนเองก็ไม่สามารถจัดการปรับเปลี่ยนได้ด้วยตนเอง 4) การควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมกับการควบคุมความคิดความรู้สึกและการกระทำของตนเองมีผลกระทบซึ่งกันและกัน 5) อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิดวิธีการปฏิบัติไม่สร้างนิสัยและฝึกทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็น 6) การพัฒนาตนเองดำเนินการได้ตลอดเวลาเมื่อต้องการหรือพบปัญหาข้อบกพร่องหรืออุปสรรค ยกเว้นคนที่ประกาศว่าตนมีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้านแล้ว

ปราชญา กล้าพัจญ และพอลดา บุตรสุทธิวงศ์ (2550, หน้า 90-93) ได้กล่าวถึง แนวคิดในการพัฒนาตนเองว่าเป็นการพัฒนาใน 4 ด้าน คือ 1) การรู้คุณค่าในตนเองเข้าใจตนเอง รู้ค่านิยมที่ตนเองใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต 2) การจัดการตนเองได้ เช่น ควบคุมอารมณ์ได้ มีความโปร่งใสและมีความสามารถในการปรับตัว 3) การตระหนักรู้ทางสังคมมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ มีความคิดริเริ่ม 4) การบริหารจัดการความสัมพันธ์ การมีอารมณ์ขัน มองโลกในแง่ดี

จรัส ดวงสุวรรณ (2545, หน้า 129) ได้กล่าวถึง แนวคิดในการพัฒนาตนเองในด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จะเป็น 5 ประการไว้ ดังนี้ 1) ความรู้สึกที่ตนเองมีเป้าหมายชีวิตโดยเชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้ จึงมีความต้องการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น 2) ความรู้สึกกล้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น บุคคลจะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้สึกกล้าและมีความตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เพื่อเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อไป 3) ความรู้สึกเปิดเผยและถ่อมตน บุคคลจะต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะส่วนบุคคลให้มีความรู้สึกเปิดเผยและจริงใจ รู้จักถ่อมตนเพื่อเสริมสร้างการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นรอบข้าง 4) ความรู้สึกศรัทธา และมั่นคงให้มีความเชื่อความศรัทธาในตนเองอย่างมั่นคง คือ ความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่ามีคนรักคนชอบและเข้าใจในตัวเรา ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง 5) ความมีเสน่ห์ในตนเอง

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าแนวคิดในการพัฒนาตนเองเป็นความเชื่อที่ว่าคนสามารถพัฒนาได้และตระหนักถึงความจำเป็นที่ ต้องการพัฒนาตนเองโดยมีพื้นฐานการเข้าใจตนเองและรู้จักตนเองมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตนเอง เชื่อมั่นในตนเองว่าพัฒนาได้ พัฒนาสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์พัฒนาตนเองในด้านสังคม และฝึกรบมตนเองและเรียนรู้อยู่เสมอ

ตาราง 12 นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยการพัฒนาตนเอง
และเพื่อนครู

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด
การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	พฤติกรรมของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่แสดงออกถึงการ เชื่อว่าคนสามารถพัฒนาได้และตระหนักถึงความจำเป็นที่ ต้องการพัฒนาตนเองโดยมีพื้นฐานในการรู้จักและเข้าใจตนเอง มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตนเอง เชื่อมั่นในตนเองว่าพัฒนาได้ พัฒนาสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ พัฒนาตนเองในด้านสังคม ผูกอบรมตนเอง และเรียนรู้อยู่เสมอ	1) เชื่อว่าคนสามารถพัฒนาได้ 2) ตระหนักถึงความจำเป็นที่ ต้องการพัฒนาตนเองโดยมีพื้นฐานในการรู้จักและเข้าใจตนเอง 3) มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตนเอง 4) เชื่อมั่นในตนเองว่าพัฒนาได้ 5) พัฒนาสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์อยู่เสมอ 6) พัฒนาตนเองในด้านสังคม 7) ผูกอบรมตนเองและเรียนรู้อยู่เสมอ

11. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ของเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

นักวิชาการหลายๆ ท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 7) ให้ความหมายของคำว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารมีอิทธิพลต่อเพื่อนร่วมงาน โดยการเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานไปสู่ระดับที่สูงขึ้น และมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดความตระหนักในพันธกิจและวิสัยทัศน์ขององค์กร

Bass (1998, p.11) กล่าวถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่า สามารถเห็นได้จากผู้นำที่มีลักษณะดังนี้ คือ มีการกระตุ้นให้เกิดความสนใจในระหว่างผู้ร่วมงาน

และผู้ตามให้มองงานพวกเขาในแง่มุมใหม่ๆ ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจ (Mission) และวิสัยทัศน์ (Vision) ของทีมและองค์กรจะมีการพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานและผู้ตามไปสู่ระดับความสามารถที่สูงขึ้น มีศักยภาพมากขึ้น ชักนำให้ผู้ร่วมงานและผู้ตามมองให้ไกลเกินกว่าความสามารถของพวกเขาเอง ไปสู่สิ่งที่จะทำให้กลุ่มได้ประโยชน์ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะชักนำผู้อื่นให้ทำมากกว่าที่พวกเขาตั้งใจตั้งแต่ต้นและบ่อยครั้งมากกว่าที่พวกเขาคิดว่ามันจะเป็นไปได้ ผู้นำจะมีการท้าทายความคาดหวังและมักจะนำไปสู่ผลงานที่สูงขึ้น

Burns (1978, p. 20) กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง กระบวนการซึ่งผู้นำเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับผู้ตาม ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นการยกระดับแรงจูงใจและระดับจริยธรรมให้สูงขึ้น ลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงนี้มุ่งความสนใจไปที่ความต้องการและแรงจูงใจของผู้ตาม เพื่อเป็นการดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้ตาม ออกมาให้ได้สูงสุด ซึ่งกระบวนการนี้ส่งผลกระทบต่อลักษณะของการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำให้ทั้งผู้นำและผู้ตามมีระดับแรงจูงใจและระดับจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น

House and Shamir (1993, cited by Bass, 1999, p. 23 & Shamir, House and Arthur, 1993, p. 577) ได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในเชิงลึก นักวิจัยสองกลุ่มนี้ได้เสนอว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ผู้ตาม 1) เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพิ่มมากขึ้น 2) เกิดความรู้สึกสอดคล้องกันระหว่างแนวคิดของตนเองและพฤติกรรมในฐานะของผู้นำหรือกลุ่มในระดับที่สูงขึ้น 3) มีระดับความนับถือตนเองและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเพิ่มมากขึ้น 5) เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในศักยภาพของกลุ่มและ 6) เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในการทำงานและการดำรงชีวิตเพิ่มมากขึ้น

Yukl (1998, p. 246) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของผู้ตามและกระตุ้นให้ผู้ตามปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากเกินกว่าที่คาดหวังไว้

Northouse (2004, p. 169) ได้เสนอทัศนะ เรื่อง ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงว่าเป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลจากแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอารมณ์ ความรู้สึก ค่านิยม จริยธรรม มาตรฐานและเป้าหมายในระยะยาว รวมไปถึงเป็นกระบวนการกระตุ้นแรงจูงใจของผู้ตาม การตอบสนองความต้องการ และการดูแลผู้ตามในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน นอกจากนี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยังเป็นรูปแบบของอิทธิพลที่ผลักดันให้ผู้ตามประสบความสำเร็จมากเกินกว่าความคาดหวัง

จากทัศนะและจากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการดังกล่าวมาในข้างต้น นั้น สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักการยืดหยุ่น เห็นคุณค่าและให้เกียรติผู้อื่น พัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ รักษาระดับคุณภาพงานและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและได้รับความไว้วางใจจากหมู่คณะ ตลอดจนมีความมุ่งมั่นและมีทักษะในการบริหารจัดการงานต่างๆ ในโรงเรียน

ตาราง 13 นิยามเชิงปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลัก เพื่อการวัด
เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง	พฤติกรรมกรรมการแสดงออกของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักการยืดหยุ่น เห็นคุณค่าและให้เกียรติผู้อื่น พัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ รักษา ระดับคุณภาพงาน และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน และได้รับความไว้วางใจจากหมู่คณะ ตลอดจนมีความมุ่งมั่นและมีทักษะในการบริหารจัดการงานต่างๆ ในโรงเรียน	1) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) รู้จักการยืดหยุ่น เห็นคุณค่า และให้เกียรติผู้อื่น 3) พัฒนาศักยภาพตนเอง อยู่เสมอ 4) รักษา ระดับคุณภาพงาน และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น 5) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน 6) ได้รับความไว้วางใจจากหมู่คณะ 7) มีความมุ่งมั่นและมีทักษะในการบริหารจัดการงานต่างๆ ในโรงเรียน

1. องค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบหลักคุณธรรม จริยธรรม

1.1 องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของ กรมวิชาการ

กรมวิชาการได้วิเคราะห์ จริยธรรมที่ควรเร่งรัดพัฒนาส่งเสริมให้เกิดขึ้นในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งควรพัฒนาจริยธรรม 5 ประการ คือ ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต และความขยันหมั่นเพียร การใฝ่สัจธรรม และการใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา ซึ่งกรมวิชาการได้กำหนดพฤติกรรมของจริยธรรมต่างๆ ไว้ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2543, หน้า 132 - 133)

1.1.1 ความเมตตา กรุณา เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการช่วยเหลือ แบ่งปัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น พอใจในการเป็นผู้ให้เพื่อผู้อื่นเป็นสุข ไม่รบกวนให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วยคำพูด ไม่รบกวนให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วยการกระทำ

1.1.2 ความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ พฤติกรรมทางด้านการปฏิบัติตรงต่อความจริงและความถูกต้อง ไม่ละเมิดฝ่าฝืนระเบียบของห้องเรียน ส่งงานตามกำหนดเวลา ไม่ลอกงาน หรือแอบอ้างผลงานจากเพื่อน

1.1.3 ความขยันหมั่นเพียร เป็นความพอใจในระเบียบ พยายามทำงานให้ลุล่วง ทำการบ้าน หรืองานอื่นที่ครูมอบหมายครบถ้วน ร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนด้วยความสนใจ และเอาใจใส่

1.1.4 การใฝ่สัจธรรม ได้แก่ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกแนวทางความเชื่อที่มีเหตุผล การแสดงความพอใจกับคำกล่าวที่มีเหตุผล การแสดงความพอใจกับการยึดถือและยอมรับความจริง การแสดงความพอใจกับการแสวงหาความจริง การซักถาม ค้นคว้า เพื่อตอบข้อสงสัย การซักถาม ค้นคว้า เพื่อหาความรู้คำอธิบายเพิ่มเติม

1.1.5 การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา ได้แก่ พฤติกรรมทางด้านการเลือกแนวทางแก้ปัญหา หรือดำเนินงานอย่างมีเหตุผล การวิเคราะห์ตามกระบวนการวิทยาศาสตร์ได้ การพอใจแนวทาง แก้ไขปัญหา หรือแนวปฏิบัติที่มีเหตุผล การปฏิบัติงานแก้ปัญหา เช่น ทำแบบฝึกหัด ทำรายงาน ค้นคว้าสำเร็จเป็นที่น่าพอใจการตอบคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ทำไม” “เราควรทำอย่างไร” ได้อย่างมีเหตุผล

2. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของ คณะกรรมการการศึกษาจรรยาบรรณไทย

โครงการศึกษาจรรยาบรรณไทย ได้เสนอจริยธรรมหลักที่สำคัญ ได้แก่ (สำเร็จ บุญรัตน์, 2544, หน้า 60)

2.1 การใฝ่สัจธรรม คือ การแสวงหาความจริง ยึดถือแต่ความจริง

เชื่อแต่ในสิ่งที่มีเหตุผล

2.2 ความไม่ประมาท คือ การปฏิบัติตนด้วยการวางแผนอย่างรอบคอบ รู้จักยับยั้งชั่งใจ และควบคุมได้ในสถานการณ์ต่างๆ

2.3 การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหอย่างมีระบบด้วยการรู้สภาพปัญหา สาเหตุ กำหนดเป้าหมายที่จะขจัดปัญหา และรู้วิธีการแก้ปัญหา

2.4 เมตตากรุณา คือ การเสียสละส่วนตน เพื่อเกื้อกูลบุคคลอื่น กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

2.5 สติสัมปชัญญะ คือ การระลึกไว้ด้วยสติอยู่เสมอว่า ตนกำลังทำอะไร มีความว่องไวในการตัดสินใจ ปฏิบัติตนด้วยความรอบคอบ และระมัดระวังอยู่เสมอ

2.6 ความซื่อสัตย์สุจริต คือ การไม่ประพฤติผิด ดำเนินชีวิตด้วยความจริง ความถูกต้อง รักษาความสัตย์ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบตามระเบียบ และกฎเกณฑ์ทางสังคม

2.7 ความขยันหมั่นเพียร คือ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจจดจ่อ ไม่ย่อท้อ ขยัน อดทนเพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมาย

2.8 หิริโอตตปปะ คือ ความละอายและเกรงกลัวต่อการทำผิดคิดไม่ซื่อ

3. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของวิภาวี เวทวงศ์

วิภาวี เวทวงศ์ (2545, หน้า 82) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่าคุณธรรมจริยธรรมของครู มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบสูง มีความเมตตากรุณา

4. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของสุทัศน์ จอกสถิต

สุทัศน์ จอกสถิต (2547, หน้า 56-57) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครู ของครูกลุ่มเขตศรีนครินทร์ สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ เป็นผู้ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัย เลื่อมใสการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ประมุข เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาชีพครู ตั้งใจปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนเองให้เกิดผลดี

5. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของ สุวัฒน์ งามยิ่ง

สุวัฒน์ งามยิ่ง (2547, หน้า 109) ได้ทำการวิจัย เรื่อง คุณลักษณะครูที่ดี ของครู-อาจารย์วิทยาลัยสารพัดช่าง สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 ภาคกลาง 5 ผลการวิจัย พบว่า คุณธรรมจริยธรรมของครู มี 8 องค์ประกอบย่อย คือ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละเพื่ออาชีพครู เอาใจใส่พัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล ตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความยุติธรรมให้กับนักเรียนทุกคน มีความเมตตากรุณาต่อนักเรียนทุกคน มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพครู ประพฤติตนเองเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และประพฤตินอนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม

6. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของ สมชาย โพธิ์แก้ว
สมชาย โพธิ์แก้ว (2547, หน้า 79-80) ได้ทำการวิจัย เรื่อง คุณลักษณะด้านความรู้ ความสามารถที่พึงประสงค์ของครูในทศวรรษหน้า (2547-2557) ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมจริยธรรมของครู มี 6 องค์ประกอบย่อย คือ ควรมีความเมตตากรุณา มีความอดทนอดกลั้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน วางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ซื่อสัตย์สุจริต และตรงต่อเวลา

7. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของ ยนต์ ชุ่มจิต
ยนต์ ชุ่มจิต (2550, หน้า 141 - 142) ได้สรุปความสำคัญของคุณธรรมของครูไว้ 4 ด้าน คือ

1. ด้านตัวครู

1.1 สัมมาทิฐิ การเห็นชอบ หมายถึง การเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เป็นแสงสว่างส่องทางให้พ้นทุกข์ ครูทั้งหลายหากมีสัมมาทิฐิและถือปฏิบัติเป็นอย่างดีย่อมเป็นครู

1.2 สัมมาสังกัปปะ การดำริชอบ หมายถึง การคิดอย่างฉลาดรอบคอบ รู้จัก ไตร่ตรองเป็นผู้มีวิธิตัด รู้จักใช้ความคิดในทางที่ถูกต้องดีงาม คิดในทางสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ต่อศิษย์และต่อสังคม

1.3 สัมมาวาจา การพูดจาชอบ หมายถึง การไม่พูดจาใส่ร้าย ไม่เพ้อเจ้อ ไม่พูดหยาบและไม่พูดปดพูดเท็จ วิธีพูดของครูมีผลต่อความรู้สึกและจิตใจของศิษย์เสมอ หากครูพูดด้วยความจริงใจ อ่อนโยน ไพเราะ ย่อมทำให้ศิษย์มีความเคารพและรักนับถือ

1.4 สัมมากัมมันตะ การทำกรงานชอบ หมายถึง การกระทำกิจการต่างๆ ด้วยความเต็มใจและตั้งใจอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้เกิดผลดีต่อ

ผู้เกี่ยวข้อง

1.5 สัมมาอาชีพ การเลี้ยงชีวิตชอบ หมายถึง การทำอาชีพ
สุจริต และไม่ผิดกฎหมายทั้งหลาย

1.6 สัมมาวายามะ การเพียรชอบ หมายถึง การมุ่งมั่นพยายาม
ในทางดี ครูต้องมีความเพียร คือ พยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีมานะพยายามสร้าง
ความก้าวหน้าในชีวิตและหน้าที่การงานตามทำนองคลองธรรม

1.7 สัมมาสติ การระลึกชอบ หมายถึง การพิจารณาได้ตรง
ในทางที่ถูก ทั้งมีสติปัญญาเฉียบแปลมรอบคอบในการพิจาณาปัญหาต่างๆ

1.8 สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ หมายถึง การตั้งอยู่ใน
ความสงบ ไม่ปล่อยใจให้เล็ดหล่นทั้งหลายเกิดขึ้นจนทำให้หลงผิด หากครูผู้มีความตั้งใจมั่นชอบ
ย่อมเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินอาชีพครู

สรุป อริยมรรคนี้ จำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก ได้แก่ สัมมาปฏิสัมมาสังกัปปะ เป็นเรื่องของ
ปัญญาหรือความสว่าง กล่าวคือ ผู้มีปัญญา หรือความสว่างย่อมรู้และคิดในทางที่ถูก
และที่ดี

กลุ่มที่สอง คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะและ
สัมมาอาชีวะ เป็นกลุ่มธรรมที่เกี่ยวกับการรักษาศีลหรือความสะอาด ผู้มีธรรมเหล่านี้ย่อม
ไม่เกิดความลัษณ วุ่นวาย ทะเลาะเบาะแว้งแข่งขันชิงดีชิงเด่น

กลุ่มสุดท้าย คือ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ
เป็นธรรมที่เกี่ยวกับสมาธิหรือความสงบ

2. พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมที่ค้ำจุนโลกครูจะต้องมีธรรมประจำใจ
อันประเสริฐนี้เพื่อเป็นหลักประพฤติปฏิบัติตนที่ดีงาม ได้แก่

2.1 เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข
มีจิตใจที่ดีงามผู้ที่เป็นครูอาจารย์จะต้องมีเมตตาเป็นที่ตั้ง

2.2 กรุณา ความสงสาร เอ็นดูศิษย์พึงช่วยเหลือให้พ้นจากความ
ทุกข์และความไม่รู้

2.3 มุทิตา คือ ความชื่นชมยินดีเมื่อศิษย์ได้ดีและยกย่องเชิดชู
ให้ปรากฏอันเป็นการให้กำลังใจและช่วยให้เกิดความภูมิใจในตนเอง

2.4 อุเบกขา คือ การวางตัววางใจเป็นกลางอันจะให้ดำรงอยู่ใน

ธรรม ตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา มีจิตเรียงตรงเพียงธรรมดุจตราขึงไมเอนเพียงด้วยรักหรือซัง พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลเมื่อผู้อื่นร้อนเป็นทุกข์

3. ขรवासธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่ให้แนวคิดเกี่ยวกับการครองเรือน และหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ มี 4 ประการ คือ

3.1 สัจจะ คือ ความจริง ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ และจริงใจซึ่งจำแนกออกได้เป็นสัจจะต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อหน้าที่การงาน และต่อประเทศชาติ

3.2 ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย รู้จักควบคุมจิตใจแก้ไขข้อบกพร่อง ตั้งมั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

3.3 จาคะ คือ การเสียสละ การให้รู้จักละกิเลส มีใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น แสดงความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น

4. สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ให้แนวคิดเกี่ยวกับการยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล และการประสานความสามัคคีในกลุ่มคน ประกอบด้วย

4.1 ทาน หมายถึง การให้ ครูอาจารย์จะต้องให้คำแนะนำสั่งสอนให้ความรู้และความเข้าใจในเรื่องต่างๆ

4.2 ปิยวาจา หมายถึง พูดจาด้วยน้ำใจหวังดี มุ่งให้เป็นประโยชน์และเกิดผลดี ทำให้เกิดความเชื่อถือและเคารพนับถือ

4.3 อัถตจริยา หมายถึง การประพฤติอันเป็นประโยชน์ การชวนชวายเป็นประโยชน์กิจการสาธารณประโยชน์ ตลอดจนช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรมแก่ผู้อื่น

4.4 สมานัตตตา หมายถึง การทำตนให้เสมอต้นเสมอปลายตลอดจนการวางตัวให้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม

5. อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ทำให้ทำงานประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

5.1 ฉันทะ คือ ความพึงพอใจ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

5.2 วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นๆ ด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน

5.3 จิตตะ คือ ความคิดตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านจากสิ่งที่ต้องรับผิดชอบ

5.4 วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจจตราหาเหตุผล และมีการวางแผน ปรับปรุงงานอยู่เสมอ

2. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของคุณธรรม พื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, หน้า 32) ได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์สันติวิธีวิถีประชาธิปไตยพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัวชุมชนสถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษาโดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้และอยู่ดีมีสุข ดังนั้นเพื่อให้การขับเคลื่อนดังกล่าวมีความชัดเจนเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมโดย “8 คุณธรรมพื้นฐาน” ที่ควรเร่งปลูกฝังประกอบด้วย ชยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพสะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ

3. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรม ตามทัศนะของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

คุณธรรม 4 ประการ ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราชทรงมีพระราชดำรัส แก่ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ประธานองคมนตรี และรัฐบุรุษ เนื่องในงานเฉลิมฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เมื่อ พ.ศ. 2525 ความว่า (2553, หน้า 33)

1. การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
2. การรู้จักข่มใจตนเองฝึกใจตนเองให้ประพฤติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น
3. ความอดทนอดกลั้นและอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด
4. การรู้จักละวางความชั่วความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์

ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

4. องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมตามทัศนะของคัมภีร์ประเมิน สมรรถนะครู ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สมรรถนะหลัก สมรรถนะที่ 5

คัมภีร์ประเมินสมรรถนะครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึง คุณธรรมและจริยธรรมในสมรรถนะที่ 5 จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู (Teacher's Ethics and Integrity) ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 30)

จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและสังคมเพื่อสร้างความศรัทธาในวิชาชีพครูซึ่งมีตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ 2) มีวินัย และความรับผิดชอบในวิชาชีพ 3) การดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมและ 4) การประพฤติปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดี

5. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของ พูนสุข อุดม

พูนสุข อุดม (2556, หน้า 15-17) ได้กล่าวถึง คุณธรรมที่จำเป็นสำหรับครูทุกคนที่ควรมีและกระทำจนเป็นนิสัยมี ดังนี้

1. ความมีระเบียบวินัย คือ การเป็นผู้ยึดถือกฎระเบียบของสังคมเป็นแนวปฏิบัติอยู่เสมอ เพื่อความสงบสุขและความเรียบร้อยของส่วนรวมรวมถึงความเป็นผู้มีวินัยในตัวเองด้วย คือ สามารถบังคับตนเองให้ทำงานและปฏิบัติได้ถูกต้องทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้คนไม่กระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมใดๆ
2. ความยุติธรรม คือ ความมีใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถใช้ปัญญาวิเคราะห์หาเหตุผลได้ถูกต้อง
3. ความซื่อสัตย์สุจริต คือ ความจริงใจและบริสุทธิ์ไม่ทำอะไรแบบหน้าไหว้หลังหลอกมีความจริงใจต่อตนเองครอบครัวลูกศิษย์ผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานเป็นต้น
4. ความขยัน ประหยัดและมีศรัทธาในอาชีพ คือ การขยันในการปฏิบัติกิจหน้าที่ครูให้สมบูรณ์ เช่น การสอนและการอบรมดูแลทั้งในและนอกเวลาที่ได้รับ

หมอบหมายให้เสร็จด้วยความเรียบร้อยการรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้เพื่อบำรุงครอบครัวให้มีความสุขตามสมควรแก่ฐานะการยึดมั่นในอาชีพตนไม่ดูถูกอาชีพครุว่าด้อยต่ำในราคาและศักดิ์ศรี

5. ความรู้สึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม คือ รู้จักว่าตนเองอยู่ในฐานะอะไร มีหน้าที่อะไรบ้าง จะต้องรับผิดชอบต่อสิ่งใดบ้าง เช่น รู้ว่าเมื่ออยู่ที่บ้านต้องมีหน้าที่ต่อครอบครัวรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูลูก เมื่ออยู่ในโรงเรียนมีหน้าที่สอนศิษย์ให้เป็นพลเมืองดีในของชาติ

6. การหมั่นศึกษาหาความรู้ คือ การเป็นผู้ไม่หยุดอยู่กับที่ในการศึกษาเล่าเรียนเมื่ออยู่ในโรงเรียนทำหน้าที่เป็นครูอาจารย์

7. ความยึดมั่นในชาติศาสนากษัตริย์และการปกครองตามระบบประชาธิปไตย คือ เป็นผู้มีจิตความสำนึกในบุญคุณของชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์

8. ความภาคภูมิใจและการรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรของชาติ คือ ความปิติ ยินดีในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกที่มีค่ายิ่งทางสังคมที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ให้เป็นเอกลักษณ์ของชาติฉะนั้นจึงควรช่วยกันสงวนรักษาปรับปรุงและควรใช้ทรัพยากรของชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

9. การรู้จักบำรุงรักษาสุขภาพกายและใจให้สมบูรณ์ คือ การรู้จักป้องกันรักษาสุขภาพกายและสุขภาพจิตให้สมบูรณ์มั่นคงเพราะคนที่มีสุขภาพสมบูรณ์เท่านั้นสามารถทำงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพการบำรุงรักษาสุขภาพร่างกายที่จำเป็นเช่นการออกกำลังกายเป็นประจำการรับประทานอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกายการฝึกฝนจิตใจให้สงบไม่ฟุ้งซ่าน เป็นต้น

10. ความเมตตา ความเสียสละและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คุณธรรมทั้ง 3 ประการ นี้รวมอยู่ด้วยกันได้ด้วยความเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง เพราะเมื่อมีความรักความสงสารผู้อื่นแล้วความเสียสละความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็จะตามมา ผู้เป็นครูนอกจากจะมีความรักความสงสารให้ศิษย์แล้วจำเป็นต้องมีความรักความสงสารความเสียสละและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนร่วมงานและคนอื่น ๆ ตามความเหมาะสมอีกด้วย จึงจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม

11. ความกตัญญูตทเวท คือ ความสำนึกในบุญคุณและการตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณทั้งหลาย เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ ชชาติบ้านเมือง เป็นต้น

12. ความกล้าหาญและความสามัคคี หมายถึง ความกล้าหาญใน

การทำความดีและร่วมมือร่วมใจกันประกอบความดีเพื่อให้งานบรรลุผล

13. การมีอุดมการณ์แห่งชีวิตและในวิชาชีพ หมายถึง ความมุ่งมั่นหรือตั้งใจมั่นโดยมีหลักการแห่งชีวิตที่แน่นอนเพื่อทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและวิชาชีพของตน หรือจะกล่าวอีกในหนึ่งได้ว่าผู้เป็นครูต้องพยายามหาปรัชญาชีวิตที่แน่นอนของตนและให้สอดคล้องกับวิชาชีพด้วย

6. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของ

กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการได้สรุปองค์ประกอบของจริยธรรมไว้ ดังนี้
(รัตนวดี โชติกพนิช, ม.ป.ป., หน้า 5-6)

1. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความมานะพยายาม ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ทั้งยังมีความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้ผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่นั้นบรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย โดยมีความพยายามที่จะปรับปรุง และแก้ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ให้ดีขึ้น
2. ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น
3. ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง ไม่หลงงมงาย
4. ความกตัญญูกตเวทีกตเวที ความกตัญญู หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในการอุปการคุณที่ผู้อื่นมีต่อเรา กตเวทีกตเวที หมายถึง การแสดงออกและการตอบแทนบุญคุณ ดังนั้นความกตัญญูกตเวทีกตเวที จึงหมายถึง ความรู้บุญคุณและการตอบแทนต่อผู้อื่นและสิ่งที่มีบุญคุณ
5. การรักษาระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ขอบบังคับ กฎหมาย และศีลธรรม ช่วยให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย และเกิดความสุภาพความเจริญในประเทศชาติ
6. ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การแบ่งปันกับคนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตัวเอง

7. ความสามัคคี หมายถึง การที่ทุกคนมีความพร้อมเพรียงกันทั้งกายใจความคิดเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันกระทำกิจการให้สำเร็จลุล่วงอย่างดี
8. การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก
9. ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง
10. ความอุตสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน
11. ความเมตตา กรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข ความสงสาร คือ จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

7. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของจรรยาบรรณครู

อาชีพครูถือว่าเป็นวิชาชีพ ซึ่งจรรยาบรรณของวิชาชีพครู มี 5 กลุ่ม 9 ประการ ดังนี้ (<http://www.ksp.or.th/ksp2013/content/view.php?mid=136&did=254>)

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า
4. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
5. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกายวาจา และจิตใจ

6. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็น
ปฏิบัติต่อความเจริญทางกายสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ และ
ผู้รับบริการ

7. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความ
จริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดย
มิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน
และกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จรรยาบรรณต่อสังคม

9. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็น
ผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา
สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของ ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมตามทัศนะของ ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เป็นบทสรุปของเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง
คือ สรุปให้เข้าใจได้ง่ายๆ ดังต่อไปนี้

3 ห่วง คือ ทางสายกลาง ประกอบไปด้วย ดังนี้ (<http://เศรษฐกิจพอเพียง.net/>)

ห่วงที่ 1 คือ พอประมาณ หมายถึง พอประมาณในทุกอย่าง
ความพอดีไม่มากหรือน้อยจนเกินไปโดยต้องไม่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่นให้เดือดร้อน

ห่วงที่ 2 คือ มีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของ
ความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

ห่วงที่ 3 คือ มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้
พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความ
เป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

2 เจื่อนไซ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

เจื่อนไซที่ 1 เจื่อนไซความรู้ คือ มีความรอบรู้เกี่ยวกับ วิชาการ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้ เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการ วางแผน และความระมัดระวังในขั้นตอนปฏิบัติ คุณธรรม ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

เจื่อนไซที่ 2 เจื่อนไซคุณธรรม คือ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

จากผลการศึกษาแนวคิดตัวแบบเชิงทฤษฎี และงานวิจัยของนักวิชาการ เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 14 แห่ง ดังที่ได้กล่าวมานั้น ผู้วิจัยได้นำมาแสดงในตาราง 14 โดยองค์ประกอบเหล่านี้ ถือว่าเป็นองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (theoretical framework) ที่ผู้วิจัยจะพิจารณาใช้เกณฑ์เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบ ตามกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (conceptual framework) ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ตาราง 14 สังกะสีองค์ประกอบย่อยของคุณธรรมจริยธรรม

	กรมวิชาการ (2543)	คณะกรรมการการศึกษาจริยธรรมไทย (2544)	วิภาวี เทพวงศ์ (2545)	สุทัศน์ จอกสถิตย์ (2547)	สุวัฒน์ งามยิ่ง (2547)	สมชาย โพธิ์แก้ว (2547)	ยนต์ ชุ่มจิต (2550)	กระทรวงศึกษาธิการ (2553)	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (2553)	คู่มือประเมินสมรรถนะครู (2553)	พูนสุข อุดม (2556)	กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.)	จรรยาบรรณครู (ออนไลน์)	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ออนไลน์)	
1. ซื่อสัตย์สุจริต	✓	✓	✓			✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	10
2. เมตตากรุณา	✓	✓	✓			✓	✓			✓	✓	✓	✓		9
3. ขยันหมั่นเพียร	✓	✓					✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	9
4. มีความรับผิดชอบ		✓	✓	✓		✓		✓		✓	✓				7
5. มีระเบียบวินัย				✓			✓	✓		✓	✓	✓	✓		7
															รวม

ตาราง 14 (ต่อ)

องค์ประกอบย่อย คุณธรรมจริยธรรม		กรมวิชาการ (2543)	คณะกรรมการการศึกษาวิจัยธรรมไทย (2544)	วิภากี เวทวงศ์ (2545)	สุทัศน์ จอกสถิตย (2547)	สุวัฒน์ งามยิ่ง (2547)	สมชาย โพธิ์แก้ว (2547)	ยนต์ ชุ่มจิต (2550)	กระทรวงศึกษาธิการ (2553)	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (2553)	คู่มือประเมินสมรรถนะครู (2553)	พูนสุข อุดม (2556)	กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.)	จรรยาบรรณครู (ออนไลน์)	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ออนไลน์)	รวม
6. ยุติธรรม			✓				✓	✓				✓	✓			5
7. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี						✓	✓	✓			✓			✓		5
8. ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา	✓	✓						✓							✓	4
9. ประหยัด								✓	✓				✓		✓	4
10. อุดหนุน								✓	✓	✓						3

ตาราง 14 (ต่อ)

องค์ประกอบย่อย คุณธรรมจริยธรรม		กรมวิชาการ (2543)	คณะกรรมการการศึกษาจรรยาไทย (2544)	วิภาณี เวทวงศ์ (2545)	สุทัศน์ จอกสถิตย์ (2547)	สุวัฒน์ งามเอ็ง (2547)	สมชาย โพธิ์แก้ว (2547)	ยนต์ ชุ่มจิต (2550)	กระทรวงศึกษาธิการ (2553)	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (2553)	คู่มือประเมินสมรรถนะครู (2553)	พูนสุข อุดม (2556)	กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.)	จรรยาบรรณครู (ออนไลน์)	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ออนไลน์)	รวม
11. รักและศรัทธาในวิชาชีพ											✓	✓		✓		3
12. ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม								✓		✓				✓		3
13. บำรุงรักษาสุขภาพกายและใจ						✓			✓			✓				3
14. มีhiriไต่ปปะ								✓						✓		2

ตาราง 14 (ต่อ)

องค์ประกอบย่อย คุณธรรมจริยธรรม	กรมวิชาการ (2543)	คณะกรรมการการศึกษาจรรยาไทย (2544)	วิภาณี เวทวงศ์ (2545)	สุทัศน์ จอกสถิตย์ (2547)	สุวัฒน์ งามเอ็ง (2547)	สมชาย โพธิ์แก้ว (2547)	ยนต์ ชุ่มจิต (2550)	กระทรวงศึกษาธิการ (2553)	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (2553)	คู่มือประเมินสมรรถนะครู (2553)	พูนสุข ฤตม (2556)	กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.)	จรรยาบรรณครู (ออนไลน์)	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ออนไลน์)	รวม
15. เลื่อมใสการปกครองระบอบประชาธิปไตย			✓								✓				2
16. สุขภาพ							✓	✓							2
17. มีน้ำใจ							✓	✓							2
18. ดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม										✓				✓	2
19. หมั่นศึกษาหาความรู้											✓			✓	2

ตาราง 14 (ต่อ)

องค์ประกอบย่อย คุณธรรมจริยธรรม	กรมวิชาการ (2543)	คณะกรรมการการศึกษาจรรยาไทย (2544)	วิภากี เวทวงศ์ (2545)	สุทัศน์ จอกสถิตย์ (2547)	สุวัฒน์ งามเอ็ง (2547)	สมชาย โพธิ์แก้ว (2547)	ยนต์ ชุ่มจิต (2550)	กระทรวงศึกษาธิการ (2553)	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (2553)	คู่มือประเมินสมรรถนะครู (2553)	พูนสุข ฤตม (2556)	กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.)	จรรยาบรรณครู (ออนไลน์)	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ออนไลน์)	รวม
20. มีเหตุผล												✓		✓	2
21. มีสติสัมปชัญญะ		✓					✓								2
22. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่											✓	✓			2
23. กตัญญูกตเวทิต์											✓	✓			2
24. ร่วมกิจกรรมทางวิชาชีพครู				✓											1

ตาราง 14 (ต่อ)

องค์ประกอบย่อย คุณธรรมจริยธรรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์														
	กรมวิชาการ (2543)	คณะกรรมการการศึกษาจริยธรรมไทย (2544)	วิภาณี เวทวงศ์ (2545)	สุทัศน์ จอกสถิตย์ (2547)	สุวัฒน์ งามเอ็ง (2547)	สมชาย โพธิ์แก้ว (2547)	ยนต์ ชุ่มจิต (2550)	กระทรวงศึกษาธิการ (2553)	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (2553)	คู่มือประเมินสมรรถนะครู (2553)	พูนสุข ธุตม (2556)	กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.)	จรรยาบรรณครู (ออนไลน์)	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ออนไลน์)	รวม
25. เอาใ้แก่นักเรียนเป็นรายบุคคล					✓										1
26. ตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น					✓										1
27. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม											✓				1
รวม	5	7	4	4	5	4	18	9	5	5	14	11	8	7	106

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

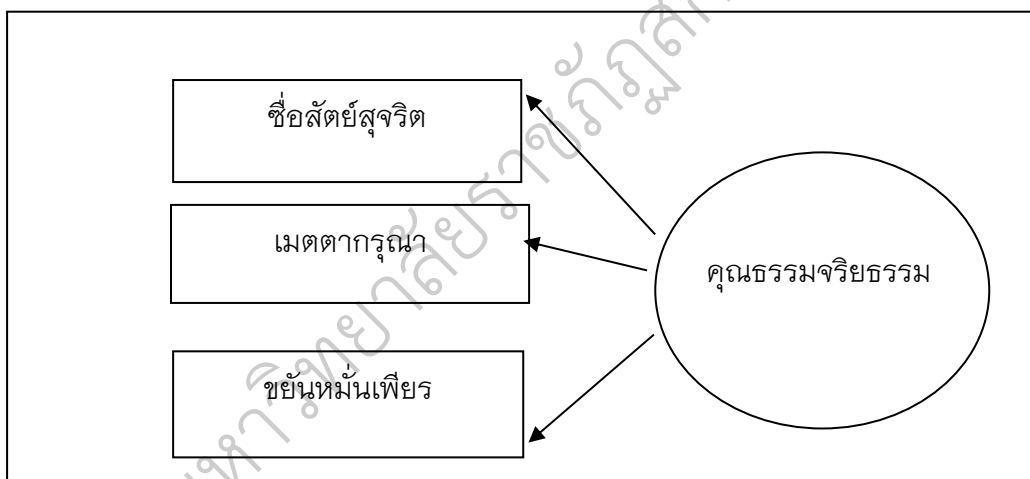
จากตาราง 14 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยของคุณธรรมจริยธรรม พบว่ามีองค์ประกอบเชิงทฤษฎี (theoretical framework) จำนวน 27 องค์ประกอบ แต่การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาจากความถี่ขององค์ประกอบที่นักวิจัยส่วนใหญ่เลือกเป็นองค์ประกอบหลักของคุณธรรมจริยธรรมในระดับสูง ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป (ในที่นี้ คือ ความถี่ตั้งแต่ 9 ขึ้นไป) พบว่า สามารถคัดสรรองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม ได้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ซื่อสัตย์สุจริต

องค์ประกอบที่ 2 เมตตากรุณา

องค์ประกอบที่ 3 ขยันหมั่นเพียร

จากองค์ประกอบข้างต้นสามารถสร้างโมเดลการวัดคุณธรรมจริยธรรม ได้ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 โมเดลการวัดองค์ประกอบหลักคุณธรรมจริยธรรม

12. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ความซื่อสัตย์สุจริต

ความหมายของพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต

คำว่าพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริตมาจาก คำว่า พฤติกรรม และซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539, หน้า 583) ให้ความหมายของพฤติกรรม ว่าหมายถึง “การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด

และความรู้สึก เพื่อตอบสนอง สิ่งเรา”

ปรีชา วิหคโต (2544, หน้า 65) ให้ความหมายของ พฤติกรรม ว่า หมายถึง “การกระทำทุกอย่างของสิ่งมีชีวิต ทั้งที่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัว ไม่ว่าจะผู้อื่นจะสังเกตเห็นหรือไม่ก็ตาม”

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539, หน้า 248) ให้ความหมายของ ชื่อสัตย์ ว่า หมายถึง “ประพฤติตรง ไม่เอินเอียง จริงใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง หลอกกลวง”

สามารถ กลางบุญเรือง (2547, หน้า 4) ให้ความหมายของ ความ ชื่อสัตย์ ว่า หมายถึง “การประพฤติอย่างเหมาะสมและตรงกับความเป็นจริง ประพฤติอย่างตรงไปตรงมา ต่อตนเอง บุคคล หน้าที่ หรือส่วนรวม”

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539, หน้า 844) ให้ความหมายของ สุจริต ว่า หมายถึง “ความประพฤติชอบ”

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (2553, หน้า 7) กล่าวไว้ใน เอกสารอบรมตามหลักสูตรผู้นำทีมที่มีประสิทธิภาพ (Effective Team Leader) ไว้ว่า ความ ชื่อสัตย์สุจริต คือ ความเที่ยงตรงแห่งอุปนิสัยและยึดมั่นอยู่ในหลักแห่งศีลธรรมอันดีงาม การรักษาวาจาสัตย์ตลอดเวลา ยืนหยัดในเรื่องที่ถูกต้องและสำนึกในหน้าที่ของตน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 134) ให้ความหมายของคำว่า ชื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรงไม่เอินเอียงไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ และผู้ที่มีความชื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551, หน้า 38) ให้ความหมายของ คำว่า ความชื่อสัตย์สุจริต ว่า หมายถึง “คุณลักษณะที่แสดงถึงการยึดมั่นความจริง ความถูกต้อง ดีงาม เป็นหลัก ในการดำเนินชีวิตทั้งทางกาย วาจา และใจ มีความจริงใจ ไม่ปิดป้องซ่อนมุล รู้จักรักษาความลับ หลีกเลี่ยงการหาผลประโยชน์ทับซ้อน มีความเกรงกลัว และละอายต่อการทำชั่ว”

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2531, หน้า 182) ได้ให้ความหมายของความชื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง ประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดทรยศ ไม่คดโกงและไม่หลอกกลวง

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2525, หน้า 192-131) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง การประพฤติอย่างเหมาะสม และตรงความเป็นจริงประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกายวาจาใจต่อตนเองและผู้อื่น

กรมการศาสนา (2522, หน้า 145) ให้ความหมายไว้ว่าความซื่อสัตย์สุจริตและความยุติธรรม หมายถึง ความประสงค์ที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนไม่เอาเปรียบแบบแผนกฎหมายของสังคมเป็นเกณฑ์ในการประพฤติทางกายวาจาใจ

ประเสริฐศรี เอื้อนครินทร์ (2524, หน้า 24) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง การกระทำหรือความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องการไม่ทุจริตและประพฤติมิชอบการปฏิบัติกฎที่กำหนดไว้การไม่หลอกลวงการพูดแต่ความจริงการไม่หาประโยชน์ในทางมิชอบการมีความยุติธรรมและมีความละเอียดรอบคอบ

สุดใจ ชันทองคำ (2533, หน้า 11) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมตลอดจนการแสดงความรู้สึกของบุคคลในเรื่องการพูดความจริงการตรงต่อเวลาการยอมรับผิดการไม่ขโมยของผู้อื่นมาเป็นของตนเองและการประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลงกติกาหรือสัญญาที่ให้ไว้กับตนเองหรือผู้อื่น

กฤตรินทร์ นิมทองคำ (2542, หน้า 15) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง การประพฤติอย่างเหมาะสมมีความซื่อสัตย์ไม่คดโกงซื่อสัตย์ต่อตนเองต่อครอบครัว ต่อมิตรสหายและมีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติไม่คิดทรยศประกอบอาชีพในทางสุจริตไม่ขโมยของผู้อื่นและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดเช่นตรงต่อเวลาพูดแต่ความจริงละเอียดรอบคอบไม่เอาเปรียบไม่ทุจริตมีความรับผิดชอบยุติธรรมไม่หลอกลวงไม่หาประโยชน์ในทางมิชอบ

ทวี บุญยเกตุ (2542, หน้า 12) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมและเป็นความหมายในเชิงพฤติกรรมนั้นได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ความภักดีความซื่อตรงการประพฤติตรงคือไม่คดโกงไม่หลอกลวงโดยมากผู้ซื่อสัตย์สุจริตจะเป็นผู้มีกำลังใจเข้มแข็งมีใจบริสุทธิ์หนักแน่นอดทนรักเกียรติยศชื่อเสียงไม่เห็นแก่ตัวและได้จำแนกความซื่อสัตย์ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ซื่อสัตย์ต่อตนเองเป็นเรื่องของความมีหิริโอตตปปะไม่กล้ากระทำในสิ่งที่ไม่สุจริตแม้การกระทำนั้นๆ จะไม่มีใครเห็นก็ตามทำตามคำพูดโดยไม่เหลวไหล

2. ซื่อสัตย์ต่องานที่ทำ ได้แก่ ความซื่อตรงเที่ยงตรงไม่แสวงหา

ผลประโยชน์ใส่ตนในทางที่ชอบ

3. ชื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง ได้แก่ การไม่คิดไม่โกงไม่เอารัดเอาเปรียบเพื่อนและต้องการความรักความหวังดีความสงสารและซื่อตรงต่อกัน

จากความหมายของพฤติกรรมชื่อสัตย์สุจริต ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าพฤติกรรมชื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การกระทำของบุคคลที่แสดงออกถึง การปฏิบัติตรงต่อความจริงและความถูกต้อง ไม่ละเมิดฝ่าฝืนระเบียบ ไม่ประพฤตินิด ตำเนินชีวิตด้วยความจริง ความถูกต้อง รักษาวาจาสัตย์ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบตามระเบียบ กฎเกณฑ์ทางสังคม การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม การละวางความชั่ว ความทุจริตและการสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

ตาราง 15 นิยามเชิงปฏิบัติการและและตัวบ่งชี้องค์ประกอบย่อยชื่อสัตย์สุจริต

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด
ชื่อสัตย์สุจริต	พฤติกรรมของครูในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานที่แสดงออกถึงการ ปฏิบัติตรงต่อความจริงและ ความถูกต้อง ไม่ละเมิดฝ่าฝืน ระเบียบ ไม่ประพฤตินิด ดำเนินชีวิตด้วยความจริง ความ ถูกต้อง รักษาวาจาสัตย์ ปฏิบัติ หน้าที่ด้วยความรับผิดชอบตาม ระเบียบ กฎเกณฑ์ทางสังคม การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็น ประโยชน์และเป็นธรรม การละ วางความชั่ว ความทุจริต และ การสละประโยชน์ส่วนน้อยของ ตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม	1) การปฏิบัติตรงต่อ ความจริงและความถูกต้อง 2) ไม่ละเมิดฝ่าฝืนระเบียบ 3) ไม่ประพฤตินิด 4) ดำเนินชีวิตด้วยความจริง ความถูกต้อง 5) รักษาวาจาสัตย์ 6) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ รับผิดชอบตามระเบียบ กฎเกณฑ์ ทางสังคม 7) การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็น ประโยชน์และเป็นธรรม 8) การละวางความชั่ว ความ ทุจริต และ 9) การสละประโยชน์ส่วนน้อย ของตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

13. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ความเมตตากรุณา

ความหมายของความเมตตากรุณา

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2500, หน้า 63-71) ให้ความหมายไว้ว่า เมตตาได้แก่ความคิดปรารถนาให้เขาเป็นสุขคนได้สุขสำราญ แล้วก็อยากให้ผู้อื่นบ้างคุณข้อนี้เป็นเหตุให้สัตว์คิดเกี่ยวกันและกันส่วนกรุณา ได้แก่ ความคิดปรารถนาจะให้เขาปราศจากทุกข์เมื่อเห็นทุกข์เกิดแก่ผู้อื่นก็พลอยหวั่นใจไปด้วย คุณข้อนี้เป็นเหตุให้สัตว์คิดช่วยทุกข์ภัยของกันและกัน

พระกวีวรรณญาณ (2502, หน้า 231-430) ให้ความหมายไว้ว่า เมตตา ได้แก่ ความรักความปรารถนาดีทำให้เกิดการบำเพ็ญประโยชน์และความสุขด้วยความเสียสละที่ไม่เห็นแก่ตัวเมตตาเกิดจากการเห็นความดีของบุคคลไม่ใช่เกิดจากเสนหาส่วน กรุณาแปลว่าความสงสารคิดช่วยให้เขาพ้นทุกข์เมื่อเราเห็นใครก็ตามได้รับความทุกข์ก็มีจิตใจสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์

ตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ของพระราชวรมุนี (ประยุทธ์ประยุตโต, 2518, หน้า 92) ได้ให้ความหมายของความเมตตากรุณาไว้ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ดังนี้

เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ เป็นสุขมีจิตแผ่ไมตรีและประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า (Loving – kindness)

กรุณา คือ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ใฝ่ใจอันจะปลดเปลื้อง บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (compassion)

สมเด็จพระญาณสังวร (2522, หน้า 193-194) กล่าวว่า เมตตา คือ ความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขหรือเรียกว่าไมตรีจิตหรือมิตรจิตก็คือจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตาคนที่มีมิตรจิตเรียกว่ามิตรตรงข้ามกับศัตรู หรือโพธิ์ซึ่งจิตที่พยายามมุ่งร้ายเมตตา จึงตรงข้ามกับโทสะพยาบาทเมตตา เป็นเครื่องอุปถัมภ์ฉะนั้นเมื่อมีเมตตาต่อกันย่อมคิดที่จะเกื้อกูลกันให้มีความสุข คิดจะประพาศพิศมัยปลั่งพลาดต่อกันบ้างก็ให้อภัยไม่ถือโทษส่วน กรุณาคือความปรารถนาให้ ผู้อื่นสัตว์อื่นปราศจากทุกข์เมื่อเห็นทุกข์เกิดแก่ผู้อื่นก็พลอยหวั่นใจสงสารเป็นเหตุให้คิดช่วยทุกข์ภัยของกันและกัน

กรมศาสนา (2523, หน้า 2-9) ให้ความหมายว่า เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ไมตรี” เมตตาเป็นคุณธรรมเครื่องปราบ และทำลายความโกรธความพยาบาทความผูกโกรธอันเป็นเสมือนไฟคอยเผาผลาญจิตใจ

ให้มอดดับไป ส่วนกรุณา หมายถึง ความสงสารคิดจะช่วยผู้ที่ได้รับความทุกข์ได้พ้นจากความทุกข์ กล่าวคือ เมื่อเห็นผู้ใดก็ตามกำลังมีความทุกข์ความเดือดร้อนก็พยายามหาทางช่วยเหลือบำบัดให้บรรเทาหรือพ้นไปจากความทุกข์ความเดือดร้อนนั้น ผู้มีความกรุณาย่อมมีหน้าตาสดชื่น มารยาทนุ่มนวลน่ารัก เจรจาถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน น่าฟัง ไม่กล่าวคำหยาบ จิตใจก็อ่อนโยน ไม่โหดร้ายทารุณ หรือกระด้าง ความกรุณาก็คือความเสียสละความสุขของตนเพื่อความสุขของผู้อื่นนั่นเอง

สนวนลี โทชวลิต (2528, หน้า30) ได้สรุปความหมายของเมตตา กรุณาไว้ว่า คือ ความรักใคร่ ปราบปรามที่จะทำให้ผู้อื่นมีความสุข ความเจริญ มีความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้ได้รับความทุกข์ได้พ้นจากความทุกข์

พกา สัตยธรรม (2544, หน้า184) ให้ความหมายว่า เมตตา คือ ความปรารถนาที่ดีต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข มีความเจริญได้รับแต่สิ่งที่ดี การมีความรักให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์และมีความสุข ส่วน กรุณา คือ ความสงสารและช่วยให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนลงมือปฏิบัติช่วยเหลือในสิ่งที่ทำได้เพื่อปลดเปลื้องความทุกข์ให้หมดไป

พระธรรมปิฎก (2545, หน้า 20) ให้ความหมายว่า ความเมตตา (ความรัก) คือความปรารถนาดี มิใช่ตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข คำว่ากรุณา คือ ความสงสาร คือ อยากจะช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

ธิดา เลิศพรประสพโชค (2547, หน้า 4) ได้สรุปความหมายของเมตตา กรุณาไว้ว่า ความเมตตา กรุณา หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึกสงสาร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักการให้อภัยซึ่งกันและกัน รู้จักการแบ่งปันและยินดีช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

ธนินทร จำนงคัมพล (2548, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของความเมตตา กรุณาไว้ว่า ความเมตตา กรุณา หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อนในโรงเรียนให้มีความสุขและช่วยเหลือเพื่อนในโรงเรียนพ้นทุกข์ตามความสามารถของตน

ธีรศรา บุญรุ่ง (2549, หน้า 11) ได้สรุปความหมายของเมตตาได้ว่า ความเมตตา คือ ความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์และมีความสุข ส่วนกรุณา คือ ความสงสารคิดจะช่วยผู้อื่นได้พ้นทุกข์

ส่วนจรรยาบรรณ ข้อที่ 1 ในแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู (ครูสภา, ออนไลน์) กล่าวว่า ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า โดยมีหลักการ คือ การแสดงออกของบุคคลในทางที่ดี เป็นผลมาจากสภาวะจิตใจที่ดีงามและความเชื่อถือที่ถูกต้องของบุคคลที่มีความรักและเมตตาอย่างอมแสดงออกด้วยความปรารถนาในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่นมีความสุข ใฝ่ตรงถึงผลแล้วจึงแสดงออกอย่างจริงใจ ครูจึงต้องมีความรักและเมตตาต่อศิษย์อยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อศิษย์ เป็นไปในทางสุขภาพเอื้ออาทร ส่งผลดีต่อศิษย์ในทุกๆ ด้าน ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หมายถึง การตอบสนองต่อความต้องการ ความถนัด ความสนใจของศิษย์อย่างจริงใจ สอดคล้องกับการเคารพ การเห็นอกเห็นใจต่อลัทธิพื้นฐานของศิษย์จนเป็นที่ไว้วางใจ เชื่อถือและชื่นชมได้รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้านอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีพฤติกรรมสำคัญ ดังนี้ 1) สร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาและไว้วางใจได้ของศิษย์ แต่ละคนและทุกคน ตัวอย่างเช่น ให้ความเป็นกันเองกับศิษย์ รับฟังปัญหาของศิษย์และให้ความช่วยเหลือศิษย์ ร่วมทำกิจกรรมกับศิษย์เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม และสนทนาได้ถามทุกข้อสงสัยของศิษย์ 2) ตอบสนองข้อเสนอและการกระทำของศิษย์ในทางสร้างสรรค์ตามสภาพปัญหาความต้องการและศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคน ตัวอย่างเช่น สนใจคำถามและคำตอบของศิษย์ทุกคน ให้โอกาสศิษย์แต่ละคนได้แสดงออกตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของศิษย์และรับคำแนะนำหมายของศิษย์เกี่ยวกับการเรียนรู้ก่อนงานอื่นๆ 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาของศิษย์แต่ละคนและทุกคนตามความถนัด ความสนใจ และศักยภาพของศิษย์ ตัวอย่างเช่น มอบหมายงานตามความถนัด จัดกิจกรรมหลากหลายตามสภาพความแตกต่างของศิษย์เพื่อให้แต่ละคนประสบความสำเร็จ เป็นระยะๆ อยู่เสมอแนะแนวทางที่ถูกต้องให้แก่ศิษย์และปรึกษาหารือกับครู ผู้ปกครอง เพื่อน นักเรียน เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหของศิษย์ 4) แสดงผลงานที่ภูมิใจของศิษย์แต่ละคนและทุกคนทั้งในและนอกระบบสถานศึกษา ตัวอย่างเช่น ตรวจผลงานของศิษย์อย่างสม่ำเสมอ แสดงผลงานของศิษย์ในห้องเรียน (ห้องปฏิบัติการ) และประกาศหรือเผยแพร่ผลงานของศิษย์ที่ประสบความสำเร็จ

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่าความเมตตาครู คือ พฤติกรรมของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่แสดงออกถึงการช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นพอใจในการ

เป็นผู้ให้เพื่อผู้อื่นเป็นสุข ไม่รบกวนให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วยคำพูดและการกระทำ เสียสละ
 ส่วนตนเพื่อเกื้อกูลบุคคลอื่น กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมีจิตใจที่ดีงาม เอาใจใส่
 ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์ และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า
 และสงสาร เอ็นดูลูกศิษย์ ช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์และความไม่รู้

ตาราง 16 นิยามเชิงปฏิบัติการและและตัวบ่งชี้องค์ประกอบย่อยเมตตากรุณา

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด
เมตตากรุณา	พฤติกรรมของครูในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานที่แสดงออกถึงการ ช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่เบียดเบียน ผู้อื่น พอใจในการเป็นผู้ให้เพื่อ ผู้อื่นเป็นสุข ไม่รบกวนให้ผู้อื่น เดือดร้อนด้วยคำพูดและการ กระทำ เสียสละส่วนตนเพื่อ เกื้อกูลบุคคลอื่น กระทำสิ่งที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคม มีจิตใจที่ดีงาม เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้ กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า และสงสาร เอ็นดูลูกศิษย์ ช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์และ ความไม่รู้	1) การช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 2) การพอใจในการเป็นผู้ให้ เพื่อผู้อื่นเป็นสุข 3) การไม่รบกวนให้ผู้อื่น เดือดร้อนด้วยคำพูดและการ กระทำ 4) การเสียสละส่วนตนเพื่อ เกื้อกูลบุคคลอื่น 5) การกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ต่อสังคม 6) มีจิตใจที่ดีงามเอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจ แก่ศิษย์และผู้รับบริการตาม บทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า 7) สงสาร เอ็นดูลูกศิษย์ ช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ และความไม่รู้

14. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ความขยันหมั่นเพียร

ความหมายของพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร คำว่าพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร มาจากคำว่าพฤติกรรมและขยันหมั่นเพียร ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

มหาเถรสมาคม (2526, หน้า 55) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า “เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีความเจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในชีวิตคนขยันหมั่นเพียรยอมฟุ้งตนเองและครองตนได้ลักษณะของคนที่มีความขยันหมั่นเพียรเป็นคนกลางงานไม่หลงงานไม่หนีงานไม่กลัวความทุกข์ยากไม่กลัวความลำบากใดๆ ไม่อ่อนแอ มีความยินดีพอใจในการทำงานเป็นคนรีบเร่งทำงานด้วยความรวดเร็วว่องไวทำงานตรงเวลาและเสร็จทันเวลา”

กองวิจัยการศึกษา (2540, หน้า 29 – 30) ให้ความหมายความขยันว่าหมายถึง “ความตั้งใจและกระตือรือร้นมุ่งมั่นในการทำงานโดยไม่ผัดวันประกันพรุ่งโดยมีพฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ ตอบรับการทำงานพูดหรือแสดงกิริยาท่าทางว่ายอมรับเต็มใจพึงพอใจที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอาสาทำงานพูดหรือแสดงกิริยาท่าทางว่าต้องการจะทำงานหนึ่งงานใด แม้จะไม่ใช่งานที่ได้รับมอบหมายโดยตรงทำทันทีไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ลงมือทำงานทันทีโดยไม่ปล่อยให้วันเวลาผ่านไปอย่างไรประโยชน์ทำงานอย่างต่อเนื่องทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วอย่างต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมาย”

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (2541, หน้า 3) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง “ความตั้งใจที่ปฏิบัติหน้าที่และกระทำกิจของตนให้สำเร็จด้วยความมานะอดุสาหะไม่ย่อท้อและปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอจนหน้าที่การงานนั้นสำเร็จลุล่วงไป”

ไสว มาลาทอง (2542, หน้า 128) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง “ผู้มีความขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่การงานมีความมุ่งมั่นเพื่อให้งานที่ทำประสบความสำเร็จมีความพยายามทำงานนั้นๆ ด้วยความตั้งใจจริงโดยมิได้คำนึงถึงความเหนื่อยยากลำบากความหิวกระหายอุปสรรคต่างๆ หรือแม้แต่ดินฟ้าอากาศจะบีบคั้นด้วยความหนาวความร้อนแม้ฝนจะตกแดดจะกล้าแดดเผาสักเพียงไรก็ไม่ย่อท้ออดทนทำไปโดยไม่เห็นแก่เหนื่อยหรือโดยการอ้างเอาอุปสรรคขึ้นมาอ้างหวังแต่ความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ”

รุจิรี ภูสาระและคนอื่นๆ (2543, หน้า 4) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง “การตั้งใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่เป็นประจำหรือทำหลายสิ่งหลาย

อย่างติดต่อกันตามกำลังความสามารถที่มีอยู่เพื่อประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย”

วินัย พัฒนรัฐและคนอื่นๆ (2543, หน้า 4) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง “ความขยันขันแข็งเอาการเอางานมีความกระตือรือร้นรับผิดชอบ อดทนและมานะบากบั่นไม่ทอดทิ้ง”

สรุปได้ว่าพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร หมายถึง การกระทำของบุคคลที่แสดงออกถึงความตั้งใจเอาใจใส่ต่อการเรียนและการทำงานการใช้ความพยายามปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถในด้านการศึกษาด้านส่วนตัวและด้านสังคมโดยการช่วยเหลืองานบ้านงานโรงเรียนและงานชุมชนให้สำเร็จตามเป้าหมายเสมอ

ความหมายของความขยันหมั่นเพียรในการเรียน

Good (1973, p. 132) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมุ่งมั่นในการใช้ความมานะพยายามเพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมาย

Webster (1973, p. 281) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้ผลสำเร็จในงานที่ทำด้วยความระมัดระวังเอาใจใส่และอุตสาหะ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ (2529, หน้า 35) ได้ระบุความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง การที่นักเรียนมีความรับผิดชอบและมุ่งมั่นในการศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จโดยเร็วที่สุดความอดทนไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียนให้มากที่สุด

สุพัตรา สุภาพ (2541, หน้า 25) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียร หมายถึง การไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวงต่อความยากลำบากและมีความอดทน

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (นันทวัน พนมเขต, 2543, หน้า 20 ; อ้างอิงจากสถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2541, หน้า 3) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง ความตั้งใจที่ปฏิบัติหน้าที่และกระทำกิจของตนให้สำเร็จด้วยความมานะอุตสาหะอดทนไม่ย่อท้อและปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอจนหน้าที่การงานนั้นสำเร็จลุล่วงไป

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่าความขยันหมั่นเพียรในการเรียน หมายถึง พฤติกรรมของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่แสดงออกถึงความพอใจในระเบียบ ทำงานให้ลุล่วงด้วยความสนใจและเอาใจใส่ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจจดจ่อ ไม่ย่อท้อ เพื่อให้งานบรรลุ

ตามเป้าหมาย ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละเพื่ออาชีพครู เอาใจใส่พัฒนานักเรียน เป็นรายบุคคล ใฝ่รู้ใฝ่เรียน พยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ สร้างความก้าวหน้าในชีวิต และหน้าที่การงานตามทำนองคลองธรรม

ตาราง 17 นิยามเชิงปฏิบัติการและและตัวบ่งชี้องค์ประกอบย่อยชั้นหมั่นเพียร

องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด
ชั้นหมั่นเพียร	พฤติกรรมของครูในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานที่แสดงออกถึง การ ทำงานให้ลุล่วงด้วยความสนใจ และเอาใจใส่ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจ จดจ่อ ไม่ย่อท้อ เพื่อให้งานบรรลุ ตามเป้าหมาย ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความเสียสละเพื่ออาชีพครู เอาใจใส่พัฒนานักเรียนเป็น รายบุคคล ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและ พยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ	1) ทำงานให้ลุล่วงด้วยความ สนใจและเอาใจใส่ 2) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจจดจ่อ ไม่ย่อท้อ เพื่อให้งานบรรลุตาม เป้าหมาย 3) ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ เสียสละเพื่ออาชีพครู 4) เอาใจใส่พัฒนานักเรียนเป็น รายบุคคล 5) ใฝ่รู้ใฝ่เรียน พยายามศึกษา หาความรู้อยู่เสมอ

โมเดลสมมติฐานตัวบ่งชี้ครูที่มีประสิทธิผล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครูที่มีประสิทธิผล
ดังได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิดของนักการศึกษา นักวิชาการ
แล้วสรุปเป็นโมเดลการวัดเพื่อใช้ในการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์
โครงสร้างองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ครูที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานกับข้อมูล
เชิงประจักษ์ ดังนี้

1. โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ครูที่มี
ประสิทธิผลในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบหลักด้านความรู้

ความสามารถ มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ เนื้อหาวิชาที่สอนและการวัดและประเมินผล 2) องค์ประกอบหลักด้านทักษะการสอน มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การใช้วิธีสอนที่หลากหลาย ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ 3) องค์ประกอบหลักด้าน ภาวะผู้นำทางวิชาการ มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ มีการพัฒนาตนเองและเพื่อนครูเป็นแบบอย่างทางการสอนและเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง และ 4) องค์ประกอบหลักด้านคุณธรรมจริยธรรมมี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ซื่อสัตย์ สุจริต เมตตากรุณาและขยันหมั่นเพียร

2. โมเดลการวัดความรู้ความสามารถ มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่

1) การจัดการเรียนรู้ 2) เนื้อหาวิชาที่สอนและ 3) การวัดและประเมินผล

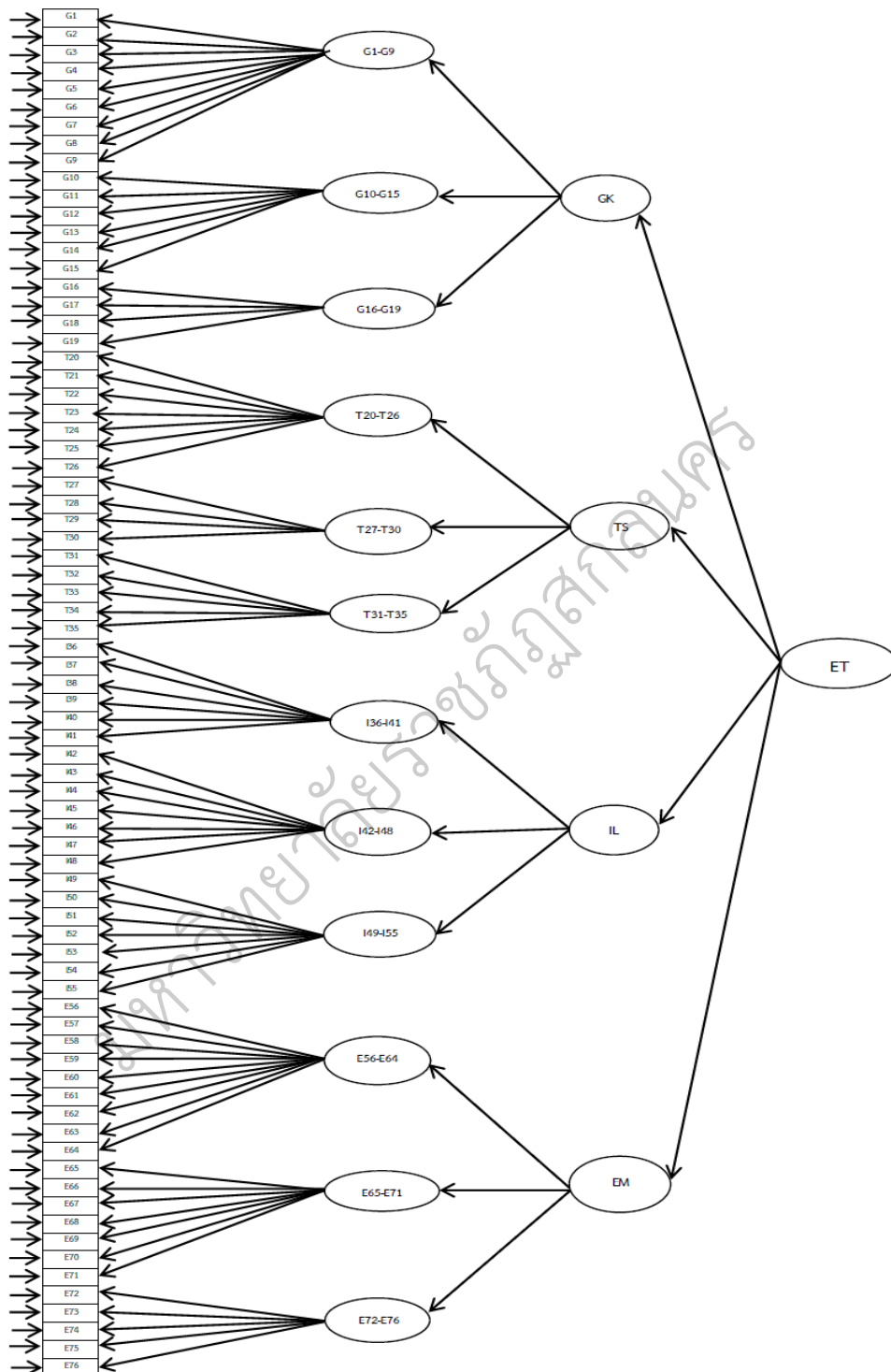
3. โมเดลการวัดทักษะการสอน มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การใช้วิธีสอนที่หลากหลาย 2) ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ 3) ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้

4. โมเดลการวัดภาวะผู้นำทางวิชาการ มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) มีการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 2) เป็นแบบอย่างทางการสอน และ 3) เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง

5. โมเดลการวัด คุณธรรมจริยธรรมมี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่

1) ซื่อสัตย์สุจริต 2) เมตตากรุณา และ 3) ขยันหมั่นเพียร

จากนั้นจึงนำมาสร้างเป็นโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้ครูที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะใช้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (Conceptual Framework) ในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 โมเดลสมมติฐานตัวบ่งชี้ครูที่มีประสิทธิผล